

Presented to Maulana Husam Mahmood
by Hasan Abdulla, grandson of the author

27/10/1931

پیشکش کردہ مولانا حسین محمود
بنا علی حسن عبداللہ، نواسہ صاحب

اس کتاب کے زبانِ بلاغت عنوانِ فصاحت و امان و توفیقِ افکارِ سعادت زبانِ عامی لسانِ علامہ و زکا
حضرت علامہ مولوی حاجی حافظ محمد علی صاحب متخلص قاری سرلوی غازی پوری سلمہ اللہ و اہل شہر و

کلیاتِ قاری

مثنوی بہم تاریخ
ماہ فرح

اشراقاتِ دلِ قاری

۱۳۲۸ھ

باہتمام محمد مقتدی خاں شروانی

مطبع مسلم نیو یورسی علی گڑھ ۱۳۲۹ھ
۱۹۳۱ء

Handwritten signature

۱۹۱۶۵۱۵۱

M.A. LIBRARY, A.M.U.

PE693

۲۹۳

فہرست مضامین

نمبر شمار	مضمون	صفحہ
۱	دیباجہ	۱
۲	قصیدہ نعتیہ (موسوم باسم تاریخی صلہ آخرت)	۷
۳	غزلیات نعتیہ	۱۳
۴	قصیدہ در ثنبت حضرت علی رضی اللہ عنہ	۲۰
۵	ترکیب بند نام تمام در شان امیر المومنین حضرت علی رضی اللہ عنہ	۲۲
۶	غزل در شان امیر المومنین	۲۳
۷	”غزلیات“ ”خمسة جات“ ”ترکیب بند“ و ”مثنوی“ وغیرہ	۲۵
۸	خمسة جات بر غزل اسلاف بزرگ	۸۶
۹	بر غزل سعدی علیہ الرحمۃ	۸۹
۱۰	بر غزل خسرو علیہ الرحمۃ	۹۱
۱۱	بر غزل حافظ علیہ الرحمۃ	۹۲
۱۲	بر غزل جامی علیہ الرحمۃ	۹۴
۱۳	بر غزل خواجہ معین الدین علیہ الرحمۃ	۹۶
۱۴	بر غزل مولوی محمد عبدالرشید صاحب مرحوم	۹۸
۱۵	بر غزل لیکہ تخلص شاعر در انیسیت اما خواجہ غزیز الدین علیہ الرحمۃ لکھنوی بران خمسه گفته	۹۹

نمبر صفحه	مضمون	نمبر شمار
۱۰۳	تضمین بر اشعار جامی علیه الرحمة که در زار نالی و لطف جوی بحضور پر نور صلعم گفت	۱۵
۱۰۵	ایضاً در معراج شریف	۱۶
۱۱۰	رباعیات	۱۷
۱۱۸	دویتی	۱۸
۱۱۹	انقطعات	۱۹
۱۲۱	ناله دل	۲۰
۱۳۰	ترکیب بند در زار نالی از اسلام خود	۲۱
۱۳۲	ترکیب بند بطرز واسوخت	۲۲
۱۳۲	مرثیه از جان دوست ترغزیز مولوی محمد عمر سرلوی	۲۳
۱۳۷	مثنوی در انتباه سلطان	۲۴
=	دیگر در نکوئی بانا اهلان	۲۵
۱۳۵	دیگر در نکویش عالمان به عمل	۲۶
=	دیگر در حالات جنگ یونان با مردمی اتحادیان با ترکان	۲۷
۱۴۱	دیگر در مدح سخن	۲۸
۱۴۳	دیگر مثنوی ناتمام	۲۹
۱۴۵	مناجات	۳۰
۱۴۶	نعت سرور کائنات	۳۱

نمبر شمار	مضمون	نمبر صفحه
۳۲	معراج شریف	۱۴۷
۳۳	منقبت	۱۴۸
۳۴	خطاب به ساقی	۱۴۹
۳۵	در بیان مسکن عاشق و محشوق	۱۵۰
۳۶	آغاز داستان	۱۵۱
۳۷	نظم جلوسه رخصتی مولوی عبدالرزاق صاحب گورکھپوری	۱۵۲
۳۸	خطبہ شام مولوی محمد عمر صاحب سر دہلوی	۱۵۳
۳۹	نیاز نامہ بجناب مستطاب نواب صدیر یار جنگ صاحب	۱۵۴
۴۰	قطبہ بدیع سال حج	۱۵۵
۴۱	تواریخ سال وفات بزرگان	۱۵۶
۴۲	قطبہ سال رحلت حکیم محمد اسحاق صاحب	۱۵۷
۴۳	مرثیہ مولانا محمد عبدالحی صاحب	۱۵۸
۴۴	نوحہ دردناک سال وصال جناب مولوی محمد عبدالرزاق صاحب	۱۵۹
۴۵	مرثیہ حضرت مولانا شاہ نظام الدین حسین صاحب	۱۶۰
۴۶	قطبہ سال وصال شاہ محی الدین احمد صاحب	۱۶۱
۴۷	قطبہ سال آوان وصال جناب مولانا حکیم مولوی محمد عبدالحلیم صاحب	۱۶۲
۴۸	قطبہ سال رحلت مولانا محمود الحسن صاحب شیخ الہند	۱۶۳
۴۹	قطبہ تاریخ طبع قرآن کریم با ترجمہ مولانا محمود الحسن صاحب	۱۶۴

نمبر شمار	مضمون	نمبر صفحه
۵۰	قطعه هادی سال وفات محمد مغیر الدین	۱۶۸
۵۱	قطعه حلیه سال وصال مولانا عبد العظیم صاحب	۱۶۹
۵۲	سال صدمه رحلت جناب مولوی محمد عبدالاحد صاحب تمشاد	۱۷۱
۵۳	قطعه سال وفات میر ذاکر حسین	۱۷۲
۵۴	قطعه سال رحل عبد الحمید خاں وکیل	۱۷۳
۵۵	مرثیه مولوی عبد الصمد	۱۷۵
۵۶	قطعه سال وفات غریزی محمد ذکی	۱۷۸
۵۷	اصلاح مزار مولوی محمد عمر	۱۷۹
۵۸	سال دیباچه وصال محمد عبد الرب صاحب	۱۸۱
۵۹	قطعه سال اوج وصال مولوی محمد نور	۱۸۱
۶۰	قطعه سال وصال مولوی محمد فصیح صاحب	۱۸۲
۶۱	قطعه تاریخ سال وفات مولوی عبد الواحد مرحوم	۱۸۲
۶۲	قطعه سال وصال مولوی محمد ابوالبرکات	۱۸۳
۶۳	قطعه تاریخ وفات مولوی سید احمد مولوی نور الله	۱۸۴
۶۴	قطعه بحسب سال وصال مولوی محمد صالح	۱۸۴
۶۵	قطعه سال رحلت میاں وحید الله	۱۸۵
۶۶	بدیع عالم راکشیده ممبری کوشش	۱۸۶

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ویسا چہ

حمد و نعت منقبت پایہ بیرون از بیاں کے بانداز زیں آید فسخ آسمان
چوں کنم وصف کلام قاری معجز نگار بے زبان دل آمد و آید چو بیدل زباں
نہ بان نہ بایں بیا چو داری اے فکار یہ بود اینک کہ بھی سوئے ویسا چہ غماں
غزل سرائی بدحت و ثنا برائے ناظم دیوان قضا و قدر واجب کہ نہ کئے عالم
بر ارکان رباعی عناصر فرد گزاشتمہ و در مثلث موالید انسان ضعیف البیان را
بعطائے خمیہ جو اس از خاک بر افلاک برداشتمہ و در دین حمد نعت بے منتہی شایستہ
قصیدہ رسالت را مناسب کہ مطلع وجود و شہود و مقطع صفوت و نبوت بودہ و باو

امیت قافیه بخان عرب را قافیه سخن تنگ فرموده صلی اللہ علیہ وآلہ واصحابہ وسلم
اما بعد کمترین خاک رسید قطب الدین فکار چشتی نیازی نظامی خادم استمان
چشتیہ نیازیہ غازی پور می گوید کہ برضائے ارباب بصائر نہفتہ نیست کہ جو ہر زوہ
الفاظ منظوم حسن شاہد معنی را دو بالائی گرداند و موزونی سخن رتبہ کلام را تا چھا
می رساند از نیجا ست کہ گفتہ اند - ع

خوش است شروع نشان نظم افزون است
طبیعت انسانی بہ مسئلہ اذ لند نظم پیش از نشر مجبول است و شمنغن گفتن آں
از حضرات انبیاء و ائمہ ہذا علیہم التحیۃ و الثناء المنقول - بر قول مشہور حضرت ابوالہشیر
علیہ السلام ناظم اولین ست چنانچہ حضرت امیر خسرو را ترانہ افتخار چنین ست -
ما ہمہ در اصل شاعر زادہ ایم
دل بایں محنت نہ از خود دادیم

دیگر می گوید -

آں کہ اوّل شعر گفت آدم صغی اللہ بود

طبع موزوں حجت فرزند آدم بود

و عطاے رداے مبارک در جایزہ سخن و دعاے تأیید بروج القدس در حق
حسان از سر در عالم صلیم بیایہ صحت رسیدہ و تبیین حضرت نبوی صلعم جناب خاتم الخلفا

و دیگر فیض یابان مجلس صفا فرامد شاهوار بسک نظم کشید - ازین ست که اکابر
 علما و فحول اتقیا تنده از اوقات شریف خود را صرف این مشغله فرموده اند
 نکات حکمت و رموز هدایت بر حسب غبت طبائع در پیرایه خط و خال شاهان مانوده
 خوشتر آن باشد که ستر دلبران
 گفته آید در حدیث دیگران

در پرده سخن زدن از آداب پند و موعظت ست و تعریض بر فرو کنایت عین غبت
 لهذا باقتضای آثار متقدمین اقتدای سلف صاحبین قدوه ارباب فضل و کمال
 گام زن بر آه سعدی و قدم فرسار بر جاده خسرو و جامی، قاری شیریں زیاں حافظ
 معجز بیان حضرت اوستازی برادر عمه زاد من که نام نامی شان حاجی مولوی حافظ
 محمد علی ست و مخلص شان قاری، وطنش موضع سمرلی عرف پیتا ست
 از مضامین ضلع غازی پور حسب موزونی طبع فطری جواب هر زوایا هر معانی را
 بآب و تاب الفاظ ترکیب داده اند - و در دانش نباشیخ صدیقی ست سلسله پیری
 با خواجه عبید الله احرار و سلسله نادری به خواجه سید بنده نوانه گیسو درازی رسد
 حبابا از هر خط علویافته - بیشتر افراد بعد سلاطین ماضیه به زمانه گوشت انگاشیه
 بعد از هائے جلیله فائز و ممتاز بودند و هستند و بعد از خیر خواهی از سر کار انگریزی خلعت ها
 فائزه و جاگیر هایافتند و اباعن جد چنان که در علوم شرقی کمال می داشتند

درین زمان هم تعلیم مغربی کامل دستگاه می دارند الحال بیشتر افراد خاندانی بر دلایح
 بی لے وام لے وال ال بی فائز هستند. برادرزاده ایشان مسٹر محمد یحییٰ
 پیرسٹریٹ لاج و مجسٹریٹ ضلع در ریاست گوالیار و فرزند دلبند شال حاجی مولوی
 محمد ابوالحسن بی لے آئی ای ایس اسپیکٹر سکو لما هستند خود شال در علوم مشرقی
 کمال دارند و تائیک مدت و کالت عدالت دیوانی بکمال شهرت و اعزاز کرده با و
 قوت کار ترک نموده در نظم بهر شانزده سالگی بکلام محمد حسن صاحب مجرم بگرامی
 تلمذ گرفتند و اصلاح محض بر چند غزل فارسی شده بود که از استاد چهاں گردید
 اید و بر آنچه هست بے اصلاح است. بیشتر غزل در شاعر اردو به تبدیل مصرع
 طرح بزبان فارسی غزل بفارسی گفته اند چنانچه مصرع طرح اردو بر حاشیه
 غزل فارسی ثبت است و بر مصرع تبدیل شده بفارسی خط کشیده شده تا عیال
 گردد که چه بود و چه شد و در تاریخ گوئی هم کما لے و همارے خاص دارند که در
 هیچ کس شنیده و دیده نه شده و آل این است که نخستین اشعار متضمن سوانح و در هر
 بحر و قافیه که می خواهند تمام می کنند. پس ماده تاریخ بهما وزن و قافیه از مصرعیه
 می خواهند بر می آرند. ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء الخوفی از تاریخا
 درین کلیات اند و پیش از پیش در بیاض گزاشته اند.

باین همه کمال شاعری کلام خود را چاپ دادن روانی داشتند و اصله

مایاں را بہ لیت و عل می گزاشتند بارے الحمد للہ کہ از اصرار برادر زادہ خود
 و پامردی فرزند ارجمند خویش مجبور گشتند و من پیمیز را دیباچہ نویسی نصیب آمد۔
 ممدوح را اگر تلمیذ سعدی و خسرو خواہم رواست و محاسن کلام را ستایش
 بہ نکتہ سنجان معانی حوالہ کنم بجاست کہ من تا مبلغ آن نمی رسم پس اہل آن قسم الحق
 ذرہ نتوانند کہ سنج حسن برے آفتاب

این کتاب کلیات قاری ست اما اسم تاریخی آن اشراقات دل قاری
 مناسب می نماید۔ باری تعالی ممدوح را بر چار باش امن و امان تا دیر پیش
 دارد و عالمے را از فیوض و برکات ذات و الالیش مستفیض گرداند بجرمت
 البنی صلعم و آلہ الامجاد آمین ثم آمین فثم آمین۔

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قصیدہ ثقیفہ

مسمیٰ بہ اسم تاریخی

صلۃ آخرت

۱۳۶ م ۱۳

ہاں دل بے تاب ہاں پیش شو و رہتا
در رہ عشق ابر بود خار غم و سنگ سنج
دو دو دل اہل درد چتر سر شاہ عیش
پایہ اعلائے عقل زینہ پائین عشق
داغ جبین جہاں و کش رخسار مہر
گو بہر غلطان اشک انصاف جوش دل
تاب تو اں رافک صبر و سکون اہل
کز سر جہاں سکھ راہ دراز و لا
ہمت مردانہ را آبلہ فطین پا
اہ رسائیش بود را بیت فسخ انما
تحت زمین خون فوق سماے ذکا
پیش سوداے دل باو دقتہ سہما
چشم گہر بار یافت بہر نشا رقا
آتش حسن کسے سوخت لبان گیا

برق یانی بحیث باد بهاری وزید
 از سر مجنوں پرید پوشش نمازش قرار
 رشک چراغان بود سینه پرداغ من
 چشم کشا و نگریاد کس می دهد
 داد ز غارت گری یمن دل و جان زار
 کل نه سکت سماک زره از راه درد
 چو دت مشائیا حکمت اشتراقیان
 قیمت روز وصال ز دل شیدا پرس
 سود همه عمر عقل گر چه بود کوه سود
 بان و زبان قلم پیش چکید از تویش
 یک گنجی هنوز نیست که از بهر اوست
 هست مگر آنکه هست خاصه خاصان حق
 آنکه وجود از عدم نماند و وجود
 و آنکه ترسته گنجی از بهر حشر
 هست زویم و گمان تبت او بیشتر
 نماند و بر بزم دهر دهر پرازدش
 نسبت آدم با وز دل حق پرست
 جان و عالم بود بسته فزاک او
 شاید توحید حق چهره طفیلش کشود

طاقت و اقی غمناخیمه غدر اکجا
 محمل لبی رسید آمده بانگ درا
 از در چشمان من بجهت تماشا بیا
 هر چه در عالم است زره بود یادگار
 برد بخت ز من غمزه و ناز و داد
 قطره از بحر عشق تسلیم ارض و سما
 حرف نخیتس بود ز ابجد عشق و دولا
 سلطنت چادر انگشت شب بچراغ فدا
 در بر سودای عشق آمده پادشاه
 حرف زد و دوغم و محنت و رنج و بلا
 آن همه آه و فغان و این همه شور و بکا
 پیش در شوکتش چرخ بخت و دوتا
 گر نه وجودش شد علت خلقت سرا
 او نه شفیع ارشد پیشگاه کبریا
 مکرمت خاص می داد صفا هر کرا
 آمد و شانش بر بود هر همه شانها ز جا
 چون صدف و گوهر است با گل گویا
 پیشروان و پیشین با همه صدق و صفای
 گشت ز دیو مرید گردن عالم را

باخته از بختش رنگ رخ خوش شرک
 نیست جنم مگر یک دم گرم کسے
 جنت فردوس نیت از نفس سر و پیش
 ذرہ خاک رہش وہ کہ فدائی آن
 یک کف خاکے از لشکر اعدا کن
 افسر شان دہر خاک در جاہ او
 عرش بریں باہم غرت و شان رفیع
 گیسوئے و لیل بوی عارض و شمشیر
 خضر کہ رہ آشناست نہ فرمہ رخ بدست
 خوبی رویش مہرین از کف پایش خجل
 خستہ اور دست خود خستگیش جاں نواز
 حرم ملائک بود رقص آن کندہ دل
 چرخ شد از روشنای ز آبلہ پایاں آن
 شعلہ بطور افکندہ رخصا راہ او
 دفتر توصیف را کہ در تصنیف چو عقل
 دست ضعیفان او پنجہ بشیر افکند
 گرنہ درودش کند یاری آن بادوست
 ہست اگر یاد او ہست بقا بس ہمیں
 ذرہ کولیش نگر ہست بلا گیر آن

ساخۂ از محبت و حدت حق سرخ نما
 کاس بود از کاکلش در پرتل مبتلا
 از لب شدائی آن گل خسار ہما
 از دل شمس و قمر گشتہ صبح و مسا
 یک پر کاہے از ویتع و دودم درو
 پیش گدایش و کون ہیچ نیز ز دہا
 در قدمش سر نہاد یافت از آن عہلا
 یافت ز فیضان او نیک شمیم و ضیا
 یک دم دیدار او حاصل ویر بقا
 چہرہ شمس و قمر دیدہ اگر ہست و ا
 بستہ اور دست خود بستگیش دل کشا
 کرد ز دست دلہ ہر چہ گدایش بقا
 بقعہ کہ پائے سگش کرد بدایاں اعتنا
 جاں بہ میجا کند کشتہ لعلش عطا
 یافتہ در شان او جملہ حدیث ثنا
 پنجہ دوستان او پنجہ بد از قضا
 باب اجابت بود بندہ ہر سر دعا
 نیست اگر یاد او ہست ہمیں بس فنا
 نہر ز دست شعلہ باہم شان علا

میل نہ دارد بگل انس نہ گیرد بسرو
 وارے مشتاق چیت شربت دیدار
 تیغ نگاہش اگر گردن عاشق زند
 نیست بانش گلے در چین روزگار
 لطف عیش صلاتا بجان داده است
 نقش کف پلے او قبلہ ایمان دیں
 آب حیات آمدہ خاک درش بہر دست
 یلغے عمدش اگر حاتم عالی شدے
 هست ادیم زین سفرہ عام الہ
 داغ غم دینچ او بقیع زرخ ارکشد
 تاحر و خاشاک درفتہ بدر یوزگی
 نیست اگر در دلش داغ غم کوئے او
 ملکیت اور اعنا شخف معزول ال
 خاک درش اصف از قرۃ جبار و کش
 یابد اگر از سگش ریزہ پس خوردہ اش
 یوسف مصری کشد بچو ز لیا نفاں
 تا قدم ناز اور بخسہ شدہ بر زمین
 بالبل جال بخش او تشہ او بشمر
 چرخ زیارہ ہافتہ رداں آورد
 بہر کہ نظر دوختہ است بر رخ خارش دلا
 مرہم عشاق چیت زخمے از ان دلربا
 واہ وسے و بخت شے زندہ شدہ داما
 ہچو منش صد ہزار بلبل دستان سرا
 با ہمہ جرم امید با ہمہ غم رجا
 سجدہ بردیش او سجدہ بعد التجا
 وز پے ختم کشتہ است باورش خج
 بہر گدایان او بندہ شان سخا
 نیست جز او ہسراں مادہ دلا
 مہر نہ تابد گمے باہر دگر بر ملا
 دل کشی رنگ و بو ہر گلی آرد صبا
 کعبہ بتن کردہ است جامہ نیلی چرا
 بندہ بے زرتہ فقر درش راعنا
 دیدہ خور ساختہ گردیش تو تیا
 ہچو تبرک نہد بر سر و چشمش ہما
 گر زورش کش کند گوش ادلے صدا
 چرخ نمادہ است سر بر قدم این نقضا
 آبلہ زہر مار چشمہ آب بقا
 تا بفتانہ بشوق بر سر آں نقش پا

روح بود روح را جان بود از بر جان
 بسته تنانش دو کون خسته آتش بر آں
 آنکه نظر باز نیست بانگہ زرف میں
 رشعہ بطفش نعیم شعلہ ز قهرش نجیم
 گفته سخن گفته آتش کردہ سخن کردہ آتش
 جاش زجا با بروں پاش بفرق علو
 و ہم بگنجی بجاش عقل نہ سجدہ علاش
 ہست غم عشق او دوحہ دائم بہار
 سجدہ بر نقش پاش از سر اخلاص فوق
 آنکہ بود انتہا از پیہ توصیف و مدح
 روزی دید خدایت حلقہ بگیسوئے او
 سایہ بقدرش نبود کلمہ آں نیک سنج
 قادی دل خستہ ہاں خسرو عالم پناہ
 نذر کش از سوز دل ساز کن آہنگ نو

— در مطلع ثانی —

خواجہ ہر دوسرا صاحب تاج و لوا
 لے شہ جہد و علا شافع روز جزا
 ہست کجا بچو تو بہر من بے نوا
 گرچہ ہزاراں ہزار بہر تو بچوں من اند
 لب بہ شفاعت کنوں گشت کشورن روا
 جرم بسان آں ہست مہتابہ میں

سہ دنی فتنائی

گوشه چشمت ز توار چه بود گاه گاه
 بهر چه سوگند خورد حق بربت روز خود
 راه نمائے یقین پنج کی کف و کین
 چوں ز خدا آمدی آیت رحمت بخلق
 صحت و برنجوری عاشق جاں باز دوا
 در ره قربت چنان گرم براندی که شد
 کیست که تابد سر از پر ویت کز ازل
 گر بهرت خوانیم غایت احسان تست
 خواه نوازی خواه تیغ زنی حاکی
 هست فراخی خلد بر اسیرت به بند
 پانہ نند ز نیار بر سر اورنگ شاه
 نیستے اے شاہ کل پایت اگر در میاں
 آنکہ بخرخت کند دعوی غایت رسی
 دست تو دست خداست قوت او تو تش
 تیر چاگر رسد از تو پیایے شود
 ناشده پشت شد زرد تو پس پنج پیش
 مریم ز خم دل بست زرد جگر ادا
 بود مگر در نظر کا کل در و سئ شفا
 جنبے از ابروت اے شہ ملک ہدا
 کش کش فکر رفت گر چہ من و صد خطا
 چشم تو بیمار ساخت اصل تو دادرش شفا
 جلے تو در لامکاں گشت قدمت قفا
 بہر تو گرفت عہد حق ز ہمہ انبیا
 در زورت را تیم بخت بدم راجھا
 بندہ ام و جاں سپار سر بزین رضا
 ہر دو جہاں بے تو ہست تنگ تے از تنگھا
 یافتہ در کوئے تو بہر کہ ز تو بوریا
 گشتے ام خیرہ مرخورد ز شیطان قفا
 نیست ز باقل کم اولاف زن ز اثر قفا
 کافر مطلق بود منکر قول مراھی
 عاشق جاں باز را بیش دفا بر وفا
 قلب تو از نور ذات دیدہ تو ہکذا

۱۱ لے واللیل والنہار ۱۲ لے وما ارسلناک الا رحمة للعالمین ۱۳
 ۱۴ واذ اخذ اللہ میثاق البینین ۱۵ لے در عرب شیعے بود کند زبان ۱۶
 ۱۷ ومار میت اذ رمیت ولکن اللہ رقی ۱۸

کار شدہ چچو زر کون مکان راز تو
پردہ میم از میاں گرفتے شاہ دیں
بیلہ لہ لاسری چہ بود ناز و نیازت برب
ہر کہ بگیوے تو جان دل کو نیچہ است
بہر شکست و کون بستگی ہم نہ بود
بر تو صلوة و سلام خواہن از حق تمام
با ہمہ اس خواجگی فخر نمودن بفقیر
کشتی نوح اہلبیت لطف ز تو با در شرط
نسبت خویشی بتو مایہ صد افتخار
ذات تو مجموع حسن ز شرف صحبتش
ہست کہ مطلع رائے درخشاں کہ وحی
ہست کہ منبع جود بچہ قسرات
ہست کہ مصدر علم فراوان تو
الغرض اصحاب پاک پر تو انوار تو
در پس شال تابیں در پس ایناں تیج
تابش ہر ذرہ از تابش خور آمدہ

ہر برس ماہمہ گوہر تو کیمیا
بیچ نہ بیند جز ذات احد اتقیا
نیست بجز ذات پاک محمد این ماجرا
کامل حورانِ خلد در نظرش اشد
گشت مگر لطف تو در حق آں مومیا
مجمع قدوریان راست غذا و عشا
جان بقداے تو باد بہت با اعتراف
ماذہ از ان غرق شد بودہ ران قابچی
شہ در شان آں بہت ز حق انما
ہست کہ مخزن صدق و صفات
بیش بآں یا گشت قول تو اورا گوا
از پیے دین تویم معدنِ علم و حیا
کز لب حق گفتہ در حق او بابہا
از پیے شال کالجوم بر سر با افتخار
آئینہ جلوہ ات یافتہ از حق جلا
خود بحق عالماں گفتہ گانہا

۱۔ مراج شریف ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰ ۱۰۱ ۱۰۲ ۱۰۳ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۰۶ ۱۰۷ ۱۰۸ ۱۰۹ ۱۱۰ ۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۴ ۱۱۵ ۱۱۶ ۱۱۷ ۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۰ ۱۲۱ ۱۲۲ ۱۲۳ ۱۲۴ ۱۲۵ ۱۲۶ ۱۲۷ ۱۲۸ ۱۲۹ ۱۳۰ ۱۳۱ ۱۳۲ ۱۳۳ ۱۳۴ ۱۳۵ ۱۳۶ ۱۳۷ ۱۳۸ ۱۳۹ ۱۴۰ ۱۴۱ ۱۴۲ ۱۴۳ ۱۴۴ ۱۴۵ ۱۴۶ ۱۴۷ ۱۴۸ ۱۴۹ ۱۵۰ ۱۵۱ ۱۵۲ ۱۵۳ ۱۵۴ ۱۵۵ ۱۵۶ ۱۵۷ ۱۵۸ ۱۵۹ ۱۶۰ ۱۶۱ ۱۶۲ ۱۶۳ ۱۶۴ ۱۶۵ ۱۶۶ ۱۶۷ ۱۶۸ ۱۶۹ ۱۷۰ ۱۷۱ ۱۷۲ ۱۷۳ ۱۷۴ ۱۷۵ ۱۷۶ ۱۷۷ ۱۷۸ ۱۷۹ ۱۸۰ ۱۸۱ ۱۸۲ ۱۸۳ ۱۸۴ ۱۸۵ ۱۸۶ ۱۸۷ ۱۸۸ ۱۸۹ ۱۹۰ ۱۹۱ ۱۹۲ ۱۹۳ ۱۹۴ ۱۹۵ ۱۹۶ ۱۹۷ ۱۹۸ ۱۹۹ ۲۰۰ ۲۰۱ ۲۰۲ ۲۰۳ ۲۰۴ ۲۰۵ ۲۰۶ ۲۰۷ ۲۰۸ ۲۰۹ ۲۱۰ ۲۱۱ ۲۱۲ ۲۱۳ ۲۱۴ ۲۱۵ ۲۱۶ ۲۱۷ ۲۱۸ ۲۱۹ ۲۲۰ ۲۲۱ ۲۲۲ ۲۲۳ ۲۲۴ ۲۲۵ ۲۲۶ ۲۲۷ ۲۲۸ ۲۲۹ ۲۳۰ ۲۳۱ ۲۳۲ ۲۳۳ ۲۳۴ ۲۳۵ ۲۳۶ ۲۳۷ ۲۳۸ ۲۳۹ ۲۴۰ ۲۴۱ ۲۴۲ ۲۴۳ ۲۴۴ ۲۴۵ ۲۴۶ ۲۴۷ ۲۴۸ ۲۴۹ ۲۵۰ ۲۵۱ ۲۵۲ ۲۵۳ ۲۵۴ ۲۵۵ ۲۵۶ ۲۵۷ ۲۵۸ ۲۵۹ ۲۶۰ ۲۶۱ ۲۶۲ ۲۶۳ ۲۶۴ ۲۶۵ ۲۶۶ ۲۶۷ ۲۶۸ ۲۶۹ ۲۷۰ ۲۷۱ ۲۷۲ ۲۷۳ ۲۷۴ ۲۷۵ ۲۷۶ ۲۷۷ ۲۷۸ ۲۷۹ ۲۸۰ ۲۸۱ ۲۸۲ ۲۸۳ ۲۸۴ ۲۸۵ ۲۸۶ ۲۸۷ ۲۸۸ ۲۸۹ ۲۹۰ ۲۹۱ ۲۹۲ ۲۹۳ ۲۹۴ ۲۹۵ ۲۹۶ ۲۹۷ ۲۹۸ ۲۹۹ ۳۰۰ ۳۰۱ ۳۰۲ ۳۰۳ ۳۰۴ ۳۰۵ ۳۰۶ ۳۰۷ ۳۰۸ ۳۰۹ ۳۱۰ ۳۱۱ ۳۱۲ ۳۱۳ ۳۱۴ ۳۱۵ ۳۱۶ ۳۱۷ ۳۱۸ ۳۱۹ ۳۲۰ ۳۲۱ ۳۲۲ ۳۲۳ ۳۲۴ ۳۲۵ ۳۲۶ ۳۲۷ ۳۲۸ ۳۲۹ ۳۳۰ ۳۳۱ ۳۳۲ ۳۳۳ ۳۳۴ ۳۳۵ ۳۳۶ ۳۳۷ ۳۳۸ ۳۳۹ ۳۴۰ ۳۴۱ ۳۴۲ ۳۴۳ ۳۴۴ ۳۴۵ ۳۴۶ ۳۴۷ ۳۴۸ ۳۴۹ ۳۵۰ ۳۵۱ ۳۵۲ ۳۵۳ ۳۵۴ ۳۵۵ ۳۵۶ ۳۵۷ ۳۵۸ ۳۵۹ ۳۶۰ ۳۶۱ ۳۶۲ ۳۶۳ ۳۶۴ ۳۶۵ ۳۶۶ ۳۶۷ ۳۶۸ ۳۶۹ ۳۷۰ ۳۷۱ ۳۷۲ ۳۷۳ ۳۷۴ ۳۷۵ ۳۷۶ ۳۷۷ ۳۷۸ ۳۷۹ ۳۸۰ ۳۸۱ ۳۸۲ ۳۸۳ ۳۸۴ ۳۸۵ ۳۸۶ ۳۸۷ ۳۸۸ ۳۸۹ ۳۹۰ ۳۹۱ ۳۹۲ ۳۹۳ ۳۹۴ ۳۹۵ ۳۹۶ ۳۹۷ ۳۹۸ ۳۹۹ ۴۰۰ ۴۰۱ ۴۰۲ ۴۰۳ ۴۰۴ ۴۰۵ ۴۰۶ ۴۰۷ ۴۰۸ ۴۰۹ ۴۱۰ ۴۱۱ ۴۱۲ ۴۱۳ ۴۱۴ ۴۱۵ ۴۱۶ ۴۱۷ ۴۱۸ ۴۱۹ ۴۲۰ ۴۲۱ ۴۲۲ ۴۲۳ ۴۲۴ ۴۲۵ ۴۲۶ ۴۲۷ ۴۲۸ ۴۲۹ ۴۳۰ ۴۳۱ ۴۳۲ ۴۳۳ ۴۳۴ ۴۳۵ ۴۳۶ ۴۳۷ ۴۳۸ ۴۳۹ ۴۴۰ ۴۴۱ ۴۴۲ ۴۴۳ ۴۴۴ ۴۴۵ ۴۴۶ ۴۴۷ ۴۴۸ ۴۴۹ ۴۵۰ ۴۵۱ ۴۵۲ ۴۵۳ ۴۵۴ ۴۵۵ ۴۵۶ ۴۵۷ ۴۵۸ ۴۵۹ ۴۶۰ ۴۶۱ ۴۶۲ ۴۶۳ ۴۶۴ ۴۶۵ ۴۶۶ ۴۶۷ ۴۶۸ ۴۶۹ ۴۷۰ ۴۷۱ ۴۷۲ ۴۷۳ ۴۷۴ ۴۷۵ ۴۷۶ ۴۷۷ ۴۷۸ ۴۷۹ ۴۸۰ ۴۸۱ ۴۸۲ ۴۸۳ ۴۸۴ ۴۸۵ ۴۸۶ ۴۸۷ ۴۸۸ ۴۸۹ ۴۹۰ ۴۹۱ ۴۹۲ ۴۹۳ ۴۹۴ ۴۹۵ ۴۹۶ ۴۹۷ ۴۹۸ ۴۹۹ ۵۰۰ ۵۰۱ ۵۰۲ ۵۰۳ ۵۰۴ ۵۰۵ ۵۰۶ ۵۰۷ ۵۰۸ ۵۰۹ ۵۱۰ ۵۱۱ ۵۱۲ ۵۱۳ ۵۱۴ ۵۱۵ ۵۱۶ ۵۱۷ ۵۱۸ ۵۱۹ ۵۲۰ ۵۲۱ ۵۲۲ ۵۲۳ ۵۲۴ ۵۲۵ ۵۲۶ ۵۲۷ ۵۲۸ ۵۲۹ ۵۳۰ ۵۳۱ ۵۳۲ ۵۳۳ ۵۳۴ ۵۳۵ ۵۳۶ ۵۳۷ ۵۳۸ ۵۳۹ ۵۴۰ ۵۴۱ ۵۴۲ ۵۴۳ ۵۴۴ ۵۴۵ ۵۴۶ ۵۴۷ ۵۴۸ ۵۴۹ ۵۵۰ ۵۵۱ ۵۵۲ ۵۵۳ ۵۵۴ ۵۵۵ ۵۵۶ ۵۵۷ ۵۵۸ ۵۵۹ ۵۶۰ ۵۶۱ ۵۶۲ ۵۶۳ ۵۶۴ ۵۶۵ ۵۶۶ ۵۶۷ ۵۶۸ ۵۶۹ ۵۷۰ ۵۷۱ ۵۷۲ ۵۷۳ ۵۷۴ ۵۷۵ ۵۷۶ ۵۷۷ ۵۷۸ ۵۷۹ ۵۸۰ ۵۸۱ ۵۸۲ ۵۸۳ ۵۸۴ ۵۸۵ ۵۸۶ ۵۸۷ ۵۸۸ ۵۸۹ ۵۹۰ ۵۹۱ ۵۹۲ ۵۹۳ ۵۹۴ ۵۹۵ ۵۹۶ ۵۹۷ ۵۹۸ ۵۹۹ ۶۰۰ ۶۰۱ ۶۰۲ ۶۰۳ ۶۰۴ ۶۰۵ ۶۰۶ ۶۰۷ ۶۰۸ ۶۰۹ ۶۱۰ ۶۱۱ ۶۱۲ ۶۱۳ ۶۱۴ ۶۱۵ ۶۱۶ ۶۱۷ ۶۱۸ ۶۱۹ ۶۲۰ ۶۲۱ ۶۲۲ ۶۲۳ ۶۲۴ ۶۲۵ ۶۲۶ ۶۲۷ ۶۲۸ ۶۲۹ ۶۳۰ ۶۳۱ ۶۳۲ ۶۳۳ ۶۳۴ ۶۳۵ ۶۳۶ ۶۳۷ ۶۳۸ ۶۳۹ ۶۴۰ ۶۴۱ ۶۴۲ ۶۴۳ ۶۴۴ ۶۴۵ ۶۴۶ ۶۴۷ ۶۴۸ ۶۴۹ ۶۵۰ ۶۵۱ ۶۵۲ ۶۵۳ ۶۵۴ ۶۵۵ ۶۵۶ ۶۵۷ ۶۵۸ ۶۵۹ ۶۶۰ ۶۶۱ ۶۶۲ ۶۶۳ ۶۶۴ ۶۶۵ ۶۶۶ ۶۶۷ ۶۶۸ ۶۶۹ ۶۷۰ ۶۷۱ ۶۷۲ ۶۷۳ ۶۷۴ ۶۷۵ ۶۷۶ ۶۷۷ ۶۷۸ ۶۷۹ ۶۸۰ ۶۸۱ ۶۸۲ ۶۸۳ ۶۸۴ ۶۸۵ ۶۸۶ ۶۸۷ ۶۸۸ ۶۸۹ ۶۹۰ ۶۹۱ ۶۹۲ ۶۹۳ ۶۹۴ ۶۹۵ ۶۹۶ ۶۹۷ ۶۹۸ ۶۹۹ ۷۰۰ ۷۰۱ ۷۰۲ ۷۰۳ ۷۰۴ ۷۰۵ ۷۰۶ ۷۰۷ ۷۰۸ ۷۰۹ ۷۱۰ ۷۱۱ ۷۱۲ ۷۱۳ ۷۱۴ ۷۱۵ ۷۱۶ ۷۱۷ ۷۱۸ ۷۱۹ ۷۲۰ ۷۲۱ ۷۲۲ ۷۲۳ ۷۲۴ ۷۲۵ ۷۲۶ ۷۲۷ ۷۲۸ ۷۲۹ ۷۳۰ ۷۳۱ ۷۳۲ ۷۳۳ ۷۳۴ ۷۳۵ ۷۳۶ ۷۳۷ ۷۳۸ ۷۳۹ ۷۴۰ ۷۴۱ ۷۴۲ ۷۴۳ ۷۴۴ ۷۴۵ ۷۴۶ ۷۴۷ ۷۴۸ ۷۴۹ ۷۵۰ ۷۵۱ ۷۵۲ ۷۵۳ ۷۵۴ ۷۵۵ ۷۵۶ ۷۵۷ ۷۵۸ ۷۵۹ ۷۶۰ ۷۶۱ ۷۶۲ ۷۶۳ ۷۶۴ ۷۶۵ ۷۶۶ ۷۶۷ ۷۶۸ ۷۶۹ ۷۷۰ ۷۷۱ ۷۷۲ ۷۷۳ ۷۷۴ ۷۷۵ ۷۷۶ ۷۷۷ ۷۷۸ ۷۷۹ ۷۸۰ ۷۸۱ ۷۸۲ ۷۸۳ ۷۸۴ ۷۸۵ ۷۸۶ ۷۸۷ ۷۸۸ ۷۸۹ ۷۹۰ ۷۹۱ ۷۹۲ ۷۹۳ ۷۹۴ ۷۹۵ ۷۹۶ ۷۹۷ ۷۹۸ ۷۹۹ ۸۰۰ ۸۰۱ ۸۰۲ ۸۰۳ ۸۰۴ ۸۰۵ ۸۰۶ ۸۰۷ ۸۰۸ ۸۰۹ ۸۱۰ ۸۱۱ ۸۱۲ ۸۱۳ ۸۱۴ ۸۱۵ ۸۱۶ ۸۱۷ ۸۱۸ ۸۱۹ ۸۲۰ ۸۲۱ ۸۲۲ ۸۲۳ ۸۲۴ ۸۲۵ ۸۲۶ ۸۲۷ ۸۲۸ ۸۲۹ ۸۳۰ ۸۳۱ ۸۳۲ ۸۳۳ ۸۳۴ ۸۳۵ ۸۳۶ ۸۳۷ ۸۳۸ ۸۳۹ ۸۴۰ ۸۴۱ ۸۴۲ ۸۴۳ ۸۴۴ ۸۴۵ ۸۴۶ ۸۴۷ ۸۴۸ ۸۴۹ ۸۵۰ ۸۵۱ ۸۵۲ ۸۵۳ ۸۵۴ ۸۵۵ ۸۵۶ ۸۵۷ ۸۵۸ ۸۵۹ ۸۶۰ ۸۶۱ ۸۶۲ ۸۶۳ ۸۶۴ ۸۶۵ ۸۶۶ ۸۶۷ ۸۶۸ ۸۶۹ ۸۷۰ ۸۷۱ ۸۷۲ ۸۷۳ ۸۷۴ ۸۷۵ ۸۷۶ ۸۷۷ ۸۷۸ ۸۷۹ ۸۸۰ ۸۸۱ ۸۸۲ ۸۸۳ ۸۸۴ ۸۸۵ ۸۸۶ ۸۸۷ ۸۸۸ ۸۸۹ ۸۹۰ ۸۹۱ ۸۹۲ ۸۹۳ ۸۹۴ ۸۹۵ ۸۹۶ ۸۹۷ ۸۹۸ ۸۹۹ ۹۰۰ ۹۰۱ ۹۰۲ ۹۰۳ ۹۰۴ ۹۰۵ ۹۰۶ ۹۰۷ ۹۰۸ ۹۰۹ ۹۱۰ ۹۱۱ ۹۱۲ ۹۱۳ ۹۱۴ ۹۱۵ ۹۱۶ ۹۱۷ ۹۱۸ ۹۱۹ ۹۲۰ ۹۲۱ ۹۲۲ ۹۲۳ ۹۲۴ ۹۲۵ ۹۲۶ ۹۲۷ ۹۲۸ ۹۲۹ ۹۳۰ ۹۳۱ ۹۳۲ ۹۳۳ ۹۳۴ ۹۳۵ ۹۳۶ ۹۳۷ ۹۳۸ ۹۳۹ ۹۴۰ ۹۴۱ ۹۴۲ ۹۴۳ ۹۴۴ ۹۴۵ ۹۴۶ ۹۴۷ ۹۴۸ ۹۴۹ ۹۵۰ ۹۵۱ ۹۵۲ ۹۵۳ ۹۵۴ ۹۵۵ ۹۵۶ ۹۵۷ ۹۵۸ ۹۵۹ ۹۶۰ ۹۶۱ ۹۶۲ ۹۶۳ ۹۶۴ ۹۶۵ ۹۶۶ ۹۶۷ ۹۶۸ ۹۶۹ ۹۷۰ ۹۷۱ ۹۷۲ ۹۷۳ ۹۷۴ ۹۷۵ ۹۷۶ ۹۷۷ ۹۷۸ ۹۷۹ ۹۸۰ ۹۸۱ ۹۸۲ ۹۸۳ ۹۸۴ ۹۸۵ ۹۸۶ ۹۸۷ ۹۸۸ ۹۸۹ ۹۹۰ ۹۹۱ ۹۹۲ ۹۹۳ ۹۹۴ ۹۹۵ ۹۹۶ ۹۹۷ ۹۹۸ ۹۹۹ ۱۰۰۰ ۱۰۰۱ ۱۰۰۲ ۱۰۰۳ ۱۰۰۴ ۱۰۰۵ ۱۰۰۶ ۱۰۰۷ ۱۰۰۸ ۱۰۰۹ ۱۰۱۰ ۱۰۱۱ ۱۰۱۲ ۱۰۱۳ ۱۰۱۴ ۱۰۱۵ ۱۰۱۶ ۱۰۱۷ ۱۰۱۸ ۱۰۱۹ ۱۰۲۰ ۱۰۲۱ ۱۰۲۲ ۱۰۲۳ ۱۰۲۴ ۱۰۲۵ ۱۰۲۶ ۱۰۲۷ ۱۰۲۸ ۱۰۲۹ ۱۰۳۰ ۱۰۳۱ ۱۰۳۲ ۱۰۳۳ ۱۰۳۴ ۱۰۳۵ ۱۰۳۶ ۱۰۳۷ ۱۰۳۸ ۱۰۳۹ ۱۰۴۰ ۱۰۴۱ ۱۰۴۲ ۱۰۴۳ ۱۰۴۴ ۱۰۴۵ ۱۰۴۶ ۱۰۴۷ ۱۰۴۸ ۱۰۴۹ ۱۰۵۰ ۱۰۵۱ ۱۰۵۲ ۱۰۵۳ ۱۰۵۴ ۱۰۵۵ ۱۰۵۶ ۱۰۵۷ ۱۰۵۸ ۱۰۵۹ ۱۰۶۰ ۱۰۶۱ ۱۰۶۲ ۱۰۶۳ ۱۰۶۴ ۱۰۶۵ ۱۰۶۶ ۱۰۶۷ ۱۰۶۸ ۱۰۶۹ ۱۰۷۰ ۱۰۷۱ ۱۰۷۲ ۱۰۷۳ ۱۰۷۴ ۱۰۷۵ ۱۰۷۶ ۱۰۷۷ ۱۰۷۸ ۱۰۷۹ ۱۰۸۰ ۱۰۸۱ ۱۰۸۲ ۱۰۸۳ ۱۰۸۴ ۱۰۸۵ ۱۰۸۶ ۱۰۸۷ ۱۰۸۸ ۱۰۸۹ ۱۰۹۰ ۱۰۹۱ ۱۰۹۲ ۱۰۹۳ ۱۰۹۴ ۱۰۹۵ ۱۰۹۶ ۱۰۹۷ ۱۰۹۸ ۱۰۹۹ ۱۱۰۰ ۱۱۰۱ ۱۱۰۲ ۱۱۰۳ ۱۱۰۴ ۱۱۰۵ ۱۱۰۶ ۱۱۰۷ ۱۱۰۸ ۱۱۰۹ ۱۱۱۰ ۱۱۱۱ ۱۱۱۲ ۱۱۱۳ ۱۱۱۴ ۱۱۱۵ ۱۱۱۶ ۱۱۱۷ ۱۱۱۸ ۱۱۱۹ ۱۱۲۰ ۱۱۲۱ ۱۱۲۲ ۱۱۲۳ ۱۱۲۴ ۱۱۲۵ ۱۱۲۶ ۱۱۲۷ ۱۱۲۸ ۱۱۲۹ ۱۱۳۰ ۱۱۳۱ ۱۱۳۲ ۱۱۳۳ ۱۱۳۴ ۱۱۳۵ ۱۱۳۶ ۱۱۳۷ ۱۱۳۸ ۱۱۳۹ ۱۱۴۰ ۱۱۴۱ ۱۱۴۲ ۱۱۴۳ ۱۱۴۴ ۱۱۴۵ ۱۱۴۶ ۱۱۴۷ ۱۱۴۸ ۱۱۴۹ ۱۱۵۰ ۱۱۵۱ ۱۱۵۲ ۱۱۵۳ ۱۱۵۴ ۱۱۵۵ ۱۱۵۶ ۱۱۵۷ ۱۱۵۸ ۱۱۵۹ ۱۱۶۰ ۱۱۶۱ ۱۱۶۲ ۱۱۶۳ ۱۱۶۴ ۱۱۶۵ ۱۱۶۶ ۱۱۶۷ ۱۱۶۸ ۱۱۶۹ ۱۱۷۰ ۱۱۷۱ ۱۱۷۲ ۱۱۷۳ ۱۱۷۴ ۱۱۷۵ ۱۱۷۶ ۱۱۷۷ ۱۱۷۸ ۱۱۷۹ ۱۱۸۰ ۱۱۸۱ ۱۱۸۲ ۱۱۸۳ ۱۱۸۴ ۱۱۸۵ ۱۱۸۶ ۱۱۸۷ ۱۱۸۸ ۱۱۸۹ ۱۱۹۰ ۱۱۹۱ ۱۱۹۲ ۱۱۹۳ ۱۱۹۴ ۱۱۹۵ ۱۱۹۶ ۱۱۹۷ ۱۱۹۸ ۱۱۹۹ ۱۲۰۰ ۱۲۰۱ ۱۲۰۲ ۱۲۰۳ ۱۲۰۴ ۱۲۰۵ ۱۲۰۶ ۱۲۰۷ ۱۲۰۸ ۱۲۰۹ ۱۲۱۰ ۱۲۱۱ ۱۲۱۲ ۱۲۱۳ ۱۲۱۴ ۱۲۱۵ ۱۲۱۶ ۱۲۱۷ ۱۲۱۸ ۱۲۱۹ ۱۲۲۰ ۱۲۲۱ ۱۲۲۲ ۱۲۲۳ ۱۲۲۴ ۱۲۲۵ ۱۲۲۶ ۱۲۲۷ ۱۲۲۸ ۱۲۲۹ ۱۲۳۰ ۱۲۳۱ ۱۲۳۲ ۱۲۳۳ ۱۲۳۴ ۱۲۳۵ ۱۲۳۶ ۱۲۳۷ ۱۲۳۸ ۱۲۳۹ ۱۲۴۰ ۱۲۴۱ ۱۲۴۲ ۱۲۴۳ ۱۲۴۴ ۱۲۴۵ ۱۲۴۶ ۱۲۴۷ ۱۲۴۸ ۱۲۴۹ ۱۲۵۰ ۱۲۵۱ ۱۲۵۲ ۱۲۵۳ ۱۲۵۴ ۱۲۵۵ ۱۲۵۶ ۱۲۵۷ ۱۲۵۸ ۱۲۵۹ ۱۲۶۰ ۱۲۶۱ ۱۲۶۲ ۱۲۶۳ ۱۲۶۴ ۱۲۶۵ ۱۲۶۶ ۱۲۶۷ ۱۲۶۸ ۱۲۶۹ ۱۲۷۰ ۱۲۷۱ ۱۲۷۲ ۱۲۷۳ ۱۲۷۴ ۱۲۷۵ ۱۲۷۶ ۱۲۷۷ ۱۲۷۸ ۱۲۷۹ ۱۲۸۰ ۱۲۸۱ ۱۲۸۲ ۱۲۸۳ ۱۲۸۴ ۱۲۸۵ ۱۲۸۶ ۱۲۸۷ ۱۲۸۸ ۱۲۸۹ ۱۲۹۰ ۱۲۹۱ ۱۲۹۲ ۱۲۹۳ ۱۲۹۴ ۱۲۹۵ ۱۲۹۶ ۱۲۹۷ ۱۲۹۸ ۱۲۹۹ ۱۳۰۰ ۱۳۰۱ ۱۳۰۲ ۱۳۰۳ ۱۳۰۴ ۱۳۰۵ ۱۳۰۶ ۱۳۰۷ ۱۳۰۸ ۱۳۰۹ ۱۳۱۰ ۱۳۱۱ ۱۳۱۲ ۱۳۱۳ ۱۳۱۴ ۱۳۱۵ ۱۳۱۶ ۱۳۱۷ ۱۳۱۸ ۱۳۱۹ ۱۳۲۰ ۱۳۲۱ ۱۳۲۲ ۱۳۲۳ ۱۳۲۴ ۱۳۲۵ ۱۳۲۶ ۱۳۲۷ ۱۳۲۸ ۱۳۲۹ ۱۳۳۰ ۱۳۳۱ ۱۳۳۲ ۱۳۳۳ ۱۳۳۴ ۱۳۳۵ ۱۳۳۶ ۱۳۳۷ ۱۳۳۸ ۱۳۳۹ ۱۳۴۰ ۱۳۴۱ ۱۳۴۲ ۱۳۴۳ ۱۳۴۴ ۱۳۴۵ ۱۳۴۶ ۱۳۴۷ ۱۳۴۸ ۱۳۴۹ ۱۳۵۰ ۱۳۵۱ ۱۳۵۲ ۱۳۵۳ ۱۳۵۴ ۱۳۵۵ ۱۳۵۶ ۱۳۵۷ ۱۳۵۸ ۱۳۵۹ ۱۳۶۰ ۱۳۶۱ ۱۳۶۲ ۱۳۶۳ ۱۳۶۴ ۱۳۶۵ ۱۳۶۶ ۱۳۶۷ ۱۳۶۸ ۱۳۶۹ ۱۳۷۰ ۱۳۷۱ ۱۳۷۲ ۱۳۷۳ ۱۳۷۴ ۱۳۷۵ ۱۳۷۶ ۱۳۷۷ ۱۳۷۸ ۱۳۷۹ ۱۳۸۰ ۱۳۸۱ ۱۳۸۲ ۱۳۸۳ ۱۳۸۴ ۱۳۸۵ ۱۳۸۶ ۱۳۸۷ ۱۳۸۸ ۱۳۸۹ ۱۳۹۰ ۱۳۹۱ ۱۳۹۲ ۱۳۹۳ ۱۳۹۴ ۱۳۹۵ ۱۳۹۶ ۱۳۹۷ ۱۳۹۸ ۱۳۹۹ ۱۴۰۰ ۱۴۰۱ ۱۴۰۲ ۱۴۰۳ ۱۴۰۴ ۱۴۰۵ ۱۴۰۶ ۱۴۰۷ ۱۴۰۸ ۱۴۰۹ ۱۴۱۰ ۱۴۱۱ ۱۴۱۲ ۱۴۱۳ ۱۴۱۴ ۱۴۱۵ ۱۴۱۶ ۱۴۱۷ ۱۴۱۸ ۱۴۱۹ ۱۴۲۰ ۱۴۲۱ ۱۴۲۲ ۱۴۲۳ ۱۴۲۴ ۱۴۲۵ ۱۴۲۶ ۱۴۲۷ ۱۴۲۸ ۱۴۲۹ ۱۴۳۰ ۱۴۳۱ ۱۴۳۲ ۱۴۳۳ ۱۴۳۴ ۱۴۳۵ ۱۴۳۶ ۱۴۳۷ ۱۴۳۸ ۱۴۳۹ ۱۴۴۰ ۱۴۴۱ ۱۴۴۲ ۱۴۴۳ ۱۴۴۴ ۱۴۴۵ ۱۴۴۶ ۱۴۴۷ ۱۴۴۸ ۱۴۴۹ ۱۴۵۰ ۱۴۵۱ ۱۴۵۲ ۱۴۵۳ ۱۴۵۴ ۱۴۵۵ ۱۴۵۶ ۱۴۵۷ ۱۴۵۸ ۱۴۵۹ ۱۴۶۰ ۱۴۶۱ ۱۴۶۲ ۱۴۶۳ ۱۴۶۴ ۱۴۶۵ ۱۴۶۶ ۱۴۶۷ ۱۴۶۸ ۱۴۶۹ ۱۴۷۰ ۱۴۷۱ ۱۴۷۲ ۱۴۷۳ ۱۴۷۴ ۱۴۷۵ ۱۴۷۶ ۱۴۷۷ ۱۴۷۸ ۱۴۷۹ ۱۴۸۰ ۱۴۸۱ ۱۴۸۲ ۱۴۸۳ ۱۴۸۴ ۱۴۸۵ ۱۴۸۶ ۱۴۸۷ ۱۴۸۸ ۱۴۸۹ ۱۴۹۰ ۱۴۹۱ ۱۴۹۲ ۱۴۹۳ ۱۴۹۴ ۱۴۹۵ ۱۴۹۶ ۱۴۹۷ ۱۴۹۸ ۱۴۹۹ ۱۵۰۰ ۱۵۰۱ ۱۵۰۲ ۱۵۰۳ ۱۵۰۴ ۱۵۰۵ ۱۵۰۶ ۱۵۰۷ ۱۵۰۸ ۱۵۰۹ ۱۵۱۰ ۱۵۱۱ ۱۵۱۲ ۱۵۱۳ ۱۵۱۴ ۱۵۱۵ ۱۵۱۶ ۱۵۱۷ ۱۵۱۸ ۱۵۱۹ ۱۵۲۰ ۱۵۲۱ ۱۵۲۲ ۱۵۲۳ ۱۵۲۴ ۱۵۲۵ ۱۵۲۶ ۱۵۲۷ ۱۵۲۸ ۱۵۲۹ ۱۵۳۰ ۱۵۳۱ ۱۵۳۲ ۱۵۳۳ ۱۵۳۴ ۱۵۳۵ ۱۵۳۶ ۱۵۳۷ ۱۵۳۸ ۱۵۳۹ ۱۵۴۰ ۱۵۴۱ ۱۵۴۲ ۱۵۴۳ ۱۵۴۴ ۱۵۴۵ ۱۵۴۶ ۱۵۴۷ ۱۵۴۸ ۱۵۴۹ ۱۵۵۰ ۱۵۵۱ ۱۵۵۲ ۱۵۵۳ ۱۵۵۴ ۱۵۵۵ ۱۵۵۶ ۱۵۵۷ ۱۵۵۸ ۱۵۵۹ ۱۵۶۰ ۱۵۶۱

نشان دو گروہند یک گروہ تہقہ بقیہ
 ساخت زایں طب پال کہ بدادہ
 رفیر طریقت دگر تہینہ بسینہ نمود
 ہر دو تہر جہاں ہست بحق زہما
 ایک ہر حال مانا ظری و حاضری
 نیست بجز رحمت لغزش مار اعصا
 ظاہر و باطن مرا پیروی شان بدہ
 انت مجیب الدعائے انت مجیب الدعاء

وز در خوشم حال برد بہاں فلاں
 انت وسیع العطاء انت وسیع العطا

لے المہم تہن
 لے اولیائے کرام

خوار خدا درست ز تہار مصطفیٰ
 کے از کسے درست شود خوار مصطفیٰ
 کرد ابرحق بود ہمہ اطوار مصطفیٰ
 اطوار حق بود ہمہ کردار مصطفیٰ
 عینیت ست عین دل اروا کز کسے
 اقرار ذات حق بود تہار مصطفیٰ
 پردا کجا کند ہم حضرت مسیح
 خود رنج جان فراست بہ ہمار مصطفیٰ
 کورد کرت آنکہ جدا دیدار شنید
 از حق جمال چہ دگفتار مصطفیٰ
 بشکت خار در جگر باد فہار
 پر چار دانگ ہر بود سکہ اش رواں
 نازم نجوش خرامی رہوار مصطفیٰ
 یار است یا بویار شکستہ نیست اندریں
 کاں نقش بردل ست زرقا مصطفیٰ
 شبنم ز قطرہ کلہ گل میز خوشبخت
 حق رہست یار آن کہ بود یار مصطفیٰ
 گل چہرہ شد مگر بخشہ خار مصطفیٰ

قادر ہزار خلد بہ پایش کنم نثار
 بام چو گوشتہ پس دیوار مصطفیٰ

دل قانہ خدائے عظیم و قدیر هست
 دانش نور ذاتِ بیع و بصیر هست
 گردنِ قضا است و گردنِ تنصاف
 لطف و کرم ز شاہ چو باز و بار
 ہیبت اگر نگاہ پہنچد ز سوائے ما
 ہر نقشِ کمالِ بلوچ دو عالم کشیدہ ام
 از شبنم ست روائے گل تر عرقِ عرق
 غنیر بود کہ مشکِ غیر است یا کہ عود
 گرد سرفراز مبارک بہ پایے سر
 لے آفتابِ شمسو گرم رخِ پرورش
 ہرزہ کاں ز کوچہ پرنورِ حضرت است
 لے ہنیش چہ غم ز جفا لے روزگار
 ہر کس کہ شد قنیل ز شمشیرِ عشق او
 قرباں بران کند صد اوزنِ قیصری
 بنیادش از حجتِ بشیر و نذیر هست
 کز قربِ بعد و پیش و پس کمالِ خبر هست
 فرمانِ شاہِ آل بود و این دبیر هست
 ز ویرِ سیر برینِ مسکینِ سیر هست
 آنگہ سیر نیز عیر از عیرِ سیر هست
 قربانِ نقشِ پلے بشیر و نذیر هست
 سخنے کہ پیش از ان کفِ پادشہ پیر هست
 حقار بوائے کاکل از مستحیر هست
 از مہر و ماہ در رہِ قرباںِ سیرِ سیر هست
 لطفِ شفیق مانگر ابرِ مطہرِ سیر هست
 ایمانِ ماکہ بدو کش مہرِ سیرِ سیر هست
 از ہر ماہانِ کرم دستگیرِ سیرِ سیر هست
 بازی ز زندگی ابد برد و میرِ سیرِ سیر هست
 با عاکفانِ کوچہ او چوں حیرِ سیرِ سیر هست

قاری محمد رفعت ز توحید بکشا

اللہ بے مثال - نبی بے نذر است

صُبح کو داد از رخ کہ دنیا مطلع اوارِ سیرِ سیر هست
 گوہرِ شمس از زریحِ محبوبی و شہوارِ سیرِ سیر هست
 دارم ایمان - ہر او اطوارِ حقِ اطوارِ سیرِ سیر هست
 ہر دو عالم نیک سجد کاں شہِ ابرارِ سیرِ سیر هست
 دانش از برجِ صفا خورشیدِ پرنوارِ سیرِ سیر هست
 بالیقین نامِ پیش کردارِ حق کردارِ سیرِ سیر هست

رحمتہ للعالمین است و شفیع المذنبین
 از الم نشیخ الم نشیخ شدہ مخفی ماند
 نیست بیرون از رخ و خاشاک زین جرم ما
 سر و شمشاد و صنوبر با گل کال قدر است
 سوز و درد آتش رخسار و دل را غذا است
 بهفت دریا را چہ یار دم زند از فیض خویش
 از مکان تا مکان زیر قدم ناز است
 مرسلاں روز ازل میثاق بہت ادا اند
 عالم علم لدنی واقف اسرار حق
 والقمر والشمس دلیل از چہ اندر مصحف است
 ہر کہ اندر حلقہ گیسوئے اودل را نداند او

اے مسیحائے دو عالم دارئے از درد خویش

قاری دردت طلب بے درد تو بیمار است

ادائے محبوب اگر شمع تیان ویر و حرم بدانند
 زورہ ہا تا بہ مہر و ماہ است از طفیل قدم کیش
 فروغ صورت صفائے معنی بہر منظر از خدائے برتر
 منال لے دل زبے نوائی کہ رحمتے بہت او مجسم
 مراد خالق بقائے عالم شدہ است مہر و گوسرہ
 میرح اعلیٰ ہزار اعلیٰ بہ نسبت آن سہر و دو عالم

کہ سیرجہ شدن بعد جان بہ پیش نقش قدم بدانند
 وجود را بے وجود حضرت خرد پر دہاں عدم بدانند
 شمار ذات گرامی از نگار لوح و قلم بدانند
 کرم نمودن بہ بے نواہاں ملام اہل کرم بدانند
 نہ بہر کرار ربط بہت با بے نصیب از درم بدانند
 بود و گم نہ چہ از طلائک گم بہ کم ز کم بدانند

چہ گویم اے دل کہ اختیارش چہ امت بہ ہر دو کون حق
 بہ عشق پاکش چہ عاشقان را و فور باشد زریح و غما
 دو کون را بہست سفرہ چیدہ ز بار گاہ خفائے داؤد
 نہ ہفت افلاک پشت خدمت پیش سنگ درختش
 زابر و نش اشارہ باقتضائے مہر مہم بداند
 تمام عیش و نشاط عالم نشاء ہم عالم بداند
 گروہ حق ہیں و دوست جو دشمن قسم خان ہم بداند
 چو بندگان کہیں نہ اول بہ ذوق صد گونہ خم بداند

ادام حق بفرض و واجب کی قاری آمد زہر مایاں

بحکم دانش ز جملگیں بہ او محبت اہم بداند

روحی فداک لے شہ والائے دجہاں
 مذاہج تست ملک خلایق انس و جان
 حق دیدہ اند حق بسر و دندر استاں
 از اعترابا تو ز مینوی و گرنہ ہست
 پیچ ست لے جہان ضیائیں تنائے تو
 اکن بود زبان ملائک بمدح تو
 آمد ترا قدم چو بسے سیر زمین
 گرد زہ ز خاک تو نصیب ماست
 عرش بریں کہ اوج بیائیش بود نثار
 گرفت و ام از لب تو یک دمے مسیح
 قلبی لایک لے کہ توئی اصل کننگاں
 کس را مجال کہ کہ کند نصرت تو بیاں
 جز آستان تو نبود دیگر آستان
 لاریب جائے تو بخدا خاص لامکاں
 ذرہ بود و دو کون توئی مہر وضو نشان
 حق ہست کے زمین بہر تہا بہ آسماں
 سجدہ بصد خلوص کند سونیش آسماں
 بر تر بجی ما بود از گنج مشائشاں
 نعلین پاک تو بود دشمن تاج غرناں
 حاصل شدہ باد دم اچاسے مرد گال

قاری بہ بے بضاعتی خوشتر منال

آقائے ماجاد و کریم ست و مہرباں

جلوہ ذات احد از ذات احمد آمدہ
 ہر چہ ہست اند جہاں آیت احمد آمدہ

انچہ باشد در دو عالم بہت نیکوترین
 ہر تہہ بر ہاں پئے اثبات احمد آمدہ
 شمع از قہر احمد شعلہ ناریہ جم
 کوثر و تسنیم از رشحات احمد آمدہ
 چون بختیم شرف میں آئی ترا روشن بود
 مہر و ماہ از پر تو ذرات احمد آمدہ
 بر بساط این جہاں صاحب شاہ ہے کہ بود
 خود بصد جان بندگی رقیات احمد آمدہ
 وال کس کش بود چون دوزخ دہن پیش
 نذر دادہ رخ بریز مائ احمد آمدہ
 قاری بیچارہ سر بر پایہ آہیں آشتہ
 دستگیری خواہ از حسانت احمد آمدہ

شہ دین و دنیا چہ سرکار داری
 بزم ہکار را ہم بہ زینار داری
 تلف بصدراہ بر حال مایاں
 مدارا با عدا و کفار داری
 دل و دستاں ہم دل دشمنان را
 ز کیف مے لطف سرشار داری
 دو عالم کجا گردن اند تو بہ پیچہ
 کمند از دوتا زلف خمدار داری
 رگ گل چہ بوسی تو آں پایہ نازک
 کہ سرتا بہا صورت خار داری
 سز دوش از رشتہ جان پاکاں
 قدم تا بہنگام رفتار داری
 نہ تنہاست در شہر ہاشمیت تو
 پر آواز ہا دشت و کسار داری
 بہر حلقہ گیسوئے غیر آگس
 چہ تافہ مشک تانا ز داری
 بہ نقد دل و جان وہم دین ایماں
 دو عالم پئے خود خریدار داری
 ز روز غصتیں بخلفہ عظیمہ
 شہر فہا برابر دخیار داری

چہ از ہول شہر انتشارست قاری
 حریص شیفے ز غفار داری

پائے نگہ شوقِ دواں سوئے مدینہ
 حفاکہ بود خلد خیں گوئے مدینہ
 ہر رخ سوئے کعبہ کہ بود قبیلہ عالم
 وہ واہ چہ مشاطگی کعبہ کہ وسمہ
 از شرک ہم از کفر کہ صد کوہ بیا بود
 در پیش کمر بستہ تری تا بہ شریا
 ضم بہت چو از کثرتِ حرم چہ توں گفت
 صد چشمہ حیواں بدہ خضر زیا دوش
 بگرفتہ باغوش - خدائی خدائیش
 جاربہ ہدہ عظیم از خطِ نوریش
 از غنچہ خود - غنچہ - دلِ خلد شد بحق
 مشہور جہاں خوبی دلاری خلد ست
 لے سرو جہاں - پائے زحق خواہ و بیا
 سرگشتہ کوہ راستہ دل نہ ار چرائی
 منشورِ خلود ست بفرودس کہ ثبت است
 بر بست بہ یک غرہ دیکش دل کوئین
 دستے بدہ اے کو چہ دلجوئے مدینہ
 دیکجاں جہاں کو دیکجا ہوئے مدینہ
 اللہ سبح کعبہ سوئے کوئے مدینہ
 از پردہ خود بستہ باروئے مدینہ
 انداختہ از بن نہیہ بازوئے مدینہ
 الحق چہ دراز آمدہ قابوئے مدینہ
 کایں پہلوئے عرش ست کہ پہلوئے مدینہ
 یاد چو گئے جرعہ از جوئے مدینہ
 اللہ - چہ وسعت بہ بر کوئے مدینہ
 در راہِ قائم باز سوئے کوئے مدینہ
 وہ چہ گل داغ غم کوئے مدینہ
 صدایہ فزون دہری خوئے مدینہ
 سروے ست چہ دیکش بلب جوئے مدینہ
 در گیب گنارہ در مہروئے مدینہ
 اندر دل ناقش ز با ہوئے مدینہ
 توحید بود مایہ جادوئے مدینہ

قاری طلیعی مامین صد خیر قدم نون

آہ آہ شہزاد لب لب جوئے مدینہ

قصیدہ منقبت حضرت علی رضی اللہ عنہ

دہ باد و ستاں ہر بہشت جنت جام از کوثر
 جہاں با صد سعادت رخ بسوئے بندگان کرد
 ز رحمت گشت فرحت را و فور جوش آن باد
 نہ تنها اندر پنج عالم بر خویش می بالد
 نسیم خرمی بار و ہر جا در ترام تاز
 رکوع اندر سما چوں سجود اندر زمینا چو
 سرور سور را از چہیت ز سرشش چو چو
 سوا گشت چوں از دل ازین ساں پر چنان

کند از بہشتاں ہر جا پر جوئے خلد پر باغ
 زمانہ فرخی اودہ بیاراں با بہاراں فر
 کہ گل آسا تنگت از خندہ ہر پر کارہ آذ
 مسرتہاست زینبت قبا تنگت بر قبر
 ز شاد ہما ز عشرتہا گل احمر گل صفر
 طواف اندر بر دوشب چرا ہر دمہ انور
 کہ بردارہ دغم و دہم دالم از طرف بستر
 ناز دہم غمی بخوان این مطلع خوشتر

بود نور و ز عید با زمین مقدم سرور

کہ شاہ ماست از روز ازل آن برترین

زہے سلطان با آنکہ صد غفور و بس خفاں
 چہ پیش کشے گوید کہ سر پایے بحبین ست
 نمے از قلم قدر محطش ہفت دید با
 ز شان عالی او شہد باشد اگر گویند
 ہر جا ذوالفقار و عصائے موسوی مانند
 ہنوز از ہمتش لرزہ بروح غنہ و حرب
 نیاید رجہاں گردن کشے کاں سر پیش

بہ پیش بندگان ازین بوش کس چاکر
 بحر فوج اگر گویند از کم ہم بود کمتر
 ز وسیع شہ کشت ہر ذرہ ہفت عالم را کشتہ
 فلک پائی خورشید امیر ست از حد
 کز و پامال جان کافراں الشکر اثر در
 ز نام ہمیش بر شورتا ایندم در خیر
 نزادہ مادہ گیتی بعالم ہجو و صعدہ

سما بر عقبہ والا شش سجده ساز و جیبہ
دل قاری بھی خواہد کہ خواند مطلع ناست
مہ و فہرست حاجت بردار و شکر و ہمیشہ
کہ باشد دلنواز و جان فزا و نیک سراسر
ز بہر شہر علم احمدی در آمدہ حیدر

از ان در واصل مقصود ہم جو بندہ اول

اگر حق را کسے خواہد کہ بندہ ستمے او بیند
نظر برے او آمد عبادت بہر حق بنیان
مگر بندہ بچشم دل کہ اوجی رست خوش منظر
شدہ سرتاپا حق رست او آئینہ منظر
بیاد قالب بپاش جانے جسم ساک را
عماد آمد پے قصر شریعت ذات والا شش
بقراں حل اتی یک شمع و صفیٰ خدا خود
گشا و کار ہائے سخت اندر گردش چشمش
زمین نازد و خود بالہ بفرق آسمان نازد
شدہ نشو و حق از نام پاکش خطبہ جمعہ
حسد و خصم اور از قضا آمد بہوارہ
بزیابی قید او بدل جوئی خد او
بخا ص عام در کرب و بلا گردید نام او
دعا از بہر مدوح ست بر ہم ملج گویا
دعا از بہر خودے قادی مسکین طفلیں کن
ندایا از برائے شیر خود رحمتے بحالم کن
اتہی از طفیل سرگرد و با نوان خلد

مگر بندہ بچشم دل کہ اوجی رست خوش منظر
شدہ سرتاپا حق رست او آئینہ منظر
تن جان باز را دے شدہ زینہ تنیک
پے فلک طریقت گوہر اویں گراں لنگر
کہ از ہرہ کہ دعایت رانیش برادر
کہ در شکستگی از حق آمد ہر مایا و
لقب چوں بود بر آب شدہ دین ماز حق
ز پائے عالی او سر فراز آمد ہر منبر
بدل یکاں ز کلفت ہما بسر از سنج و خم خنجر
نہ سرمے در جہاں شدہ نے بخت شد گل گھر
بہر صبح و سہا با صد خلوص جان و دل از پر
چہ حاجت از دعاے ذرہ در حق خور بار
کہ بہر ت اندرین صد خیر از حق آمد ہر مضر
کہ خدیج رو نفیس نسا زد حال من اتر
مس حال خرابم را عطا فرمائے رنگ

نصیب شود از هر دو عالم خیر و هم خوبی
طفیل پیدا شباب اہل الجنتے داور

ترکیب بندہ نامہ در شان امیر المومنین حضرت علی رضی اللہ تعالیٰ عنہ

السلام اے آنکہ ہستی جان جان لیک	تبار علم و یقینی کعبہ ایمان دیدیں
سُلم بام رفیع را بودند آسمان	کمر از یک پایہ زیریں چشم دوریں
مردمہ را با ہمتان ملک مرتب	از شعاع خویش پیش عتبات سر بریں
دشمنان را بودند ہوارہ ہم جان عذاب	دوستان را از تو تسکین دل دایم قرین
روشان انوار از ذرات کوئے نصیب	سر بلندست از طواف کوچہ ات چرخ بریا
شقہ یو خون بالندہ از حد ہست علم	انما مرخان مانت رہت منشور میں
موسی دریا شگاف بحر ارشادی بیا	منحرف غرق بقبح حق چو فرعون بعین
باب علم احمدی درازدار لو کشف	محرم اسرار غیبی یا امیر المومنین
از عطایت ابر دریا بار را فیضانہا	در سخایت کیسہ قلزم پراز در میں
گوہر تو گوہر غلطان زکان کن فکان	بے بہا جوہر بود ذات زدرج مار میں
دیدن دیت عبادت آمدہ از بہر ما	اللہ اللہ عظمت تویش ربا عالمیں
رستمہا چون با تو دارد قاری مسکین تو	ہست رکونین از رقبہ شش جل المتین

آنکہ شاہد چشم را خود کلام اللہ بود

ہمیش ہر گونہ رضوان سلام اللہ بود

فارغ از مہر نیامزد و عالم ہیچ کس
 چشم بنیاجست الفردوس را ندانم کہ ہست
 آنگاہ اندر حصن ارشاد تو مانم فیتہ
 با ہمہ ابنوہ و غوغا از طلبکاران لطف
 کاہ در وقت بود تیغ و دم اندر رصا
 ہر آید در پس غرب از برایت بار پس
 لے شہ ہر دو جہاں را ہنزاں و منفہس
 از ریاض کوچرات پر و قلندہ خاروس
 بر تناع صدق او شیطان نیاید دسرس
 آشنا نام لب ایشا بہ تو بالفظ بس

غزل

در شان امیر المومنینؑ

چو راہ طالب تشنہ بگوئے حیدر یافت
 بگدیز دست کشادہ ز تار خود چوں مہر
 گل این جنیں کہ بعالم شمیم نشانست
 شدہ ست فارغ بنے فکر آن ز حلد و حجیم
 رسید رحم قرب حق کسے کہ ز بخت
 شریعت نبوی و طریقت نبوی
 سو د جادۃ الفت بسوئے حیدر یافت
 چہانہ حسن کششا ز رخے حیدر یافت
 نخست روز چو جام از سبجے حیدر یافت
 چہانہ سیری و تسکین ز جوئے حیدر یافت
 فروغ چہرہ ز انوار سبے حیدر یافت
 مگر شامہ از باغ بوسے حیدر یافت
 کہ گوشہ ز غلامی بگوئے حیدر یافت
 سواد جادۃ الفت بسوئے حیدر یافت
 چہانہ حسن کششا ز رخے حیدر یافت
 نخست روز چو جام از سبجے حیدر یافت

چنین کہ دل کشی از رنگِ بورتِ گلِ نصیبِ شکر از خاکِ کوئے حیدر یافت
 فلاح نیست بگویند بہر آں قاری
 کہ دستِ ردِ بوجِ خود ز سوائے حیدر یافت

”عزلیات“ خمسہ جات ”ترکیب بند“ ”مشتوی“ وغیرہ

محبوب و ماغنی تر قیام و قعود ما
پرواندار و او بر کوع و سجود ما
ذاتش قدیم و جاحہ فائش با و قدیم
زاد صاف و دست یک صفیٰ غافل و
او بر تر از قیاس و خیال و گمان و وہم
کنش پر دن ز حیطہ گفت و شنود ما
در یک نفس بقا و فنا پر مانده است
بیش از جناب مانده بود و نمود ما
بنیاد قصر ہستی ما جز بر آب نیست
لطف عیم او ست پے ماعود ما
بودہ سر سہائے سکون بہر ما قیام
ہیہات از پر گشتہ دریں یاد نمود ما
نہش چو دستگیری با سازد اندکرم
باز اندراں مقام بگردد و صعود ما
او بحر بیکران و دو عالم ز قطرہ ہیج
دم کے زندیہ پیش و بعدش و بود ما
تا ختم حق شناس بنا شد یہ القیاب
قاری جگوتہ نور فشانہ شہود ما

آفرین ہا از خدا بر جان ما
کال پزیر قہ ز ما جانان ما
راہ وصلش کے پرویم و اگنتند
ہست تا کون و مکان زندان ما
یک شبے یا تو شب قدسے بود
ہر زمان و رکبۂ استران ما
صورت و معنی کہ واری آہیں
در دل و در ویدہ حیلان ما
اسے طلبیب مہرباں ز جسم مخور
در دل آں آرام جال در مان ما

اشکبارا سرسری شمار چرخ
بند در هر قطره و صد طوفان ما
سرکشی آخره حد و را سر شکست
خستگی افزو و بر ما شان ما
تیغ و تیر و نیزه و دشت چهره سود
ایم از جاں که هستی جان ما
نیست در دستم ز نام اختیار
بس کنید پسندای یاران ما
برقع بر رخ دایه یا از رخ کشا
بش و کم کے گردایں اقیان ما
ماگدایاں را بود گنج و د کون
یک نگاه لطف از سلطان ما

قاری این چنان سر را کو رگیر

چشم دل بکشا و بین سر آن ما

شماره چون دل مسکین من انعام آبی را
که می بنید ز نعمت افنی خدام آبی را
بود ذکر صیب از هر خط سرایه نکین
تسا زو چون ز یا تم در دایم نام آبی را
شده آن زنده یا وید - ایام گواهن
که گردید قتل از شوق دل مصداق آبی را
شماره حقیقت آشنای سر خوش و سرست
کے گواصفائے دل کشیده جام آبی را
فرغ و دو عالم یافته از بندها میسر
نماده آنکه بر خود دیدند بند دام آبی را
هر سال کرد و گشت ناکامی نقش شد
کجا بکام دل قونے بود ناکام آبی را
نگین دل و کم از خدمت و قدر و هم قیمت
نه تا بر خود گزار و نه نقش نام آبی را
فردش بش چون بعد از حیات ظاهری نیم
چسپاں لے دل نجوم صبح آمد شام آبی را

اگر خواهی که از کون و مکان بالا ردی قاری

برود و رگیر از دستان دل امدام آبی را

اے کہ داری رخ غیرت دہرے
دوہ ام جلوہ دینے از من سکیں متا
صورتے از ہمہ برتر بنیامیم ترا
رونے از ناز بائینہ سیا جلوہ نما
نہم افتاد باں وادی پر خستار بلا
آہستہ قیس رمانا قہر لیلیٰ است کیا
کوچہ او خوش ہر دو جہاں دادندم
جہاں فروشان تو اندرہ عشق سپرد
نمانہ در زلف شکن در شکن آخر کار لست
جہاں زمین تیرہ پودی عوض جلوہ خاص
وشتی دل کہ رہاں بود و شد رام گے
بیل طبع مرا گلشن قدس است مقام
گرچہ خواہم کہ پیہنم بگدازے یا پریش
غنجہ را داعیہ ناز کی افتاد بدل

شوقِ لعلِ بیگون تو رنگیں نہ بود

لالہ ساں غرقہ بخوں جانِ دل قاریا

ہر چند چہنش بود ارکانِ بوریہ
آید گلِ جنان سپہ قربانِ بوریہ
از بوریہ نشیں چہ شدہ شانِ بوریہ
جلوہ فروش آمدہ دکانِ بوریہ
پارا گجا اند بے تختِ خسرواں
یا بد کسیک مسندِ ذی شانِ بوریہ
شیرانِ بیشہا چہ کہ شیرِ فلک نہ ہم
اندر دیش ز شیرِ مہستانِ بوریہ
بالانہ قصرِ قہری آمد ہزار چہند
خوش بقعہ است کلبہ اعزانِ بوریہ
کبہ بطوفِ شانِ بودنتاں بجائے خوش
اجن چہ رتبے است بسکانِ بوریہ

آہستہ قیس رمانا قہر لیلیٰ است کیا

انوارِ طور در نظرِ زلفِ بینِ دھند
 دادی امینِ هستِ شبستانِ پوریا
 گھمائے ہر مرادِ بدامانِ آرزو
 چھیندے عاکفانِ گلستانِ پوریا
 بیرونِ بودِ نہ حیطہٴ ادراکِ پستش
 کونینِ گوشہٴ استِ زمیdanِ پوریا
 بنیانِ آں بودِ بکسرِ کبرِ سما
 زینِ جابجگِ کنگرِ ایوانِ پوریا
 کونینِ برزخِ نہ ہم در اشارتے
 اندازِ زورِ یازدے مردانِ پوریا

قاری پیادہ گام نہی ہوشدار ہوش

بیدل سوارہ رفت بہ پایانِ پوریا

غورِ چشمِ او پہ اثر سے دھدھرا
 کیف از سرورِ خاصِ بیری دھدھرا
 نخلِ محبت پہ شرمید دھدھرا
 تلخ است و ترش ذوقِ شکر می دھدھرا
 چشمِ تو گر تو بدلداری لطیف
 صد خارِ خسارِ غمِ بگرمی دھدھرا
 کشتی و بازندہ کنی بہرِ کشتنم
 مرگم نویدِ مرگِ دگر میدھدھرا
 ساقی مے شبانہٴ دہم بادہٴ صبح
 از غم پہ خوش بشامِ دھدھرا
 در کلبہٴ خزینِ من آں شمعِ رو ضیا
 بیش از ہزارِ شمس و قمر می دھدھرا
 خود را حوالہ باکرمِ مہرِ ساختہ
 ذرہٴ نشانِ پسندِ خبر می دھدھرا
 یک بار خندہ کردی و برویِ لم لطف
 دیگر خندِ طعنہٴ جگر می دھدھرا

جورِ حبیب ز ہر یکام دگر دھدھ

قاری بذوقِ خاصِ شکر می دھدھرا

رخِ سوئے کعبہ آمدہ نہاد باکبارا
 در خمِ ابروئے کسے قبلہٴ ماننا زارا
 کسیت کہ بے پردہ کنہ را ز نیازِ دانا
 شد پس بکینکسینِ بندہٴ نازِ ازارا

سوخست دلم ز شعله شمع جمال رشتے او
دولت خویش از کوکۂ پاک کنند غنیا
حوصلہ اے گس کنج در کثرت ارسی
ہر دو پہاں تادہ است سرزمین عابری
بربط و عود و چنگا نے نیت مگر ہائے
جز دل ہونہ کہ یافت لذت این گلزار
بوسہ لب کوہ تہمت دولت حسن و ناز
دست پو شاہ خود بد بد جانندہ شاہ بازار
پایہ بلند آمدہ حسن کمر شہ ساز
مستی عارفان کجا جست نوائے ساز

قاری بے ذواتر بار گجا بہ بہم ناز
چوں نہ کنی دلیل راہ از پے خود نیا ذرا

از بوسے زلف یار رساندہ اثر مرا
در خود عشق آمدہ دل ہم جگر مرا
گدازیر بام قرب نباشد مقرر مرا
صدراہ تو استم کہ گزیم ز کوئے عشق
آرندم از کجا و برندم کجا بجز
ہر لحظہ آہ و نالہ کشم اندرین رجا
اللہ روئے او کہ چو صد بار بنیش
اس بے کسم کہ جاں یدم گزیرا
مگر گشتہ ام چہاں کہ ہر لمحہ در شب
سازد بر دل ز خویش نسیم سحر مرا
از ہر آل گزیدہ قضا و قدر مرا
فردوس بدتر است از قعر سقر مرا
یک عشوہ ز حسن یہ بستہ مقرر مرا
ہیہات ہجیکہ نہ نباشد خبر مرا
یک ہم ز صد ہزار بود کار گھر مرا
آید نہ پیشتر بنظر خوب تر مرا
یک بار ہیج کس نبود نوحہ گھر مرا
در بند خانہ ہم نگزارد سفر مرا

نایم اگر ز راہ گزشتن ز خویش تن

قاری بہ بہم خاص گئے کید گھر مرا

بنا خود بنا ہوا کیم سحر

دنبال می برد قمرس شمسوارِ ما
آمدِ نجات ہم چو گئے آن نگارِ ما
یک شمع است قصہ شیریں مگو گن
ز ان می کہ دادہ اند یار و ز اولین
باوصفا بگو یہ سب ناں میر بدوش
دی دادہ اند بار بدوش من غریب
چوں صد ہزار جان ہیں باز پرس دہند
میرم بدل ہی برم این رز و خاک

قاری بعبتہ اش برسیدم بعد امید
نیمہ نگہ نہ گشت بن از نگارِ ما

ہمہ ذرہ ذرہ عدم ہمہ قطعہ زخم فنا
از اجاء الی معاطفہ ذہبت مجموعی اکلا
فقیلتہ بکمالہ و رضیت عنہا التضا
کہ جہاں مثال سرب ہست جہانیاں ہمہ لکھا
ہمہ فارغ است ز ہر غم ہمہ بے خبر ز عطا
ز کجا جمال کہ دم زخم کجا ست تاب پئے لقا
شدہ سر بلینہ فلک کہ فتادہ ہست زیر پا
نہ دل است آن خفت رہست کہ نذر نیست بدل پا
بھنور اکہ شدہ است آن ہمہ است انقض بے

پہ چو ز ارض و جیا لما چہ بخوم و ماہ و خورد ما
رسد از ہزار انسان غم بدلم از ذرہ جفا
لی واحد ہو و خنا و سکینہ لفوا دنا
کسے کو غرق حقیقت است بر مرقی شدہ آشنا
شدہ آن کہ محورِ صہم پہ شناسد از کرم و ستم
لقد اعترف من الازل بحیالہ بجمالہ
شدہ زیر ہفت تہ زیں کہ کشیدہ سر زخیا و
نہ سر است آن ہمہ تنگ ہست کہ تیغ یار پری نو
چہ تر است و اعطائے دان ز نعیم و مار کنی بیاں

ہمہ صبر تم کہ چہ بودہ ام ہمہ حیر تم کہ چہ آدم
 ہزار پردہ نشسته بہ نشین پردہ فردا بنہ
 چہ سعید بہست چہ فرخ است دے کہ غمہ بنانا
 دل من نصیحت من شنو پردہ کج من و ما مرو
 ز خودی چون پندہ یگوش جاں بنماوہ شدہ امم
 تو حباب ساں شدہ عیاں سر آپ ہستی بے نشا
 تو کہ ہر زماں سپری بہت چہ نہی برین بران لوت
 ہمہ بے نیر کہ کجا بر نہ نہاں سر دین باخرا
 بچہ رو شوی تو زمانہاں کہ کشادہ ام و دودہا
 یزد نیتن جفا سرم گناہ آنکہ گنہم و فنا
 کہ دریں رہ است ہزار گو ہمہ پندہ کرم و داودہا
 بکش آں کہ تار سدت بگوش ز شش ہمت آں
 زنی داردے ز وجود خود بردت بسیل ہم قضا
 سر گناہ تو ایں جاں بنماوہ دام ہما چہا

تو بہ پیش طاہرہ آل کشید چہ ہزار در چین سخن
 گسی و حلیت طین تو خورش قاری بے نوا

یک ہتی اگر بود عنصر سنگ و شست ما
 لذت عفو ارچند را ہر پاکیا ز شست
 مہرہ سر بساط ماساطر ما عجب نہاد
 نشی و فقر قضا است مژ شاس و سر نویس
 نشو و نہماے با بود آئینہ کسے کہ بہت
 باخیریم و اعطا قصہ مخواں زمانہ و علد
 بہت صفات خود بود والہ شان نہاد
 کے بود از یکے و گر مسجد ما کشت ما
 باز شود ز خوب خود ساز کند ز شست ما
 بہت زد دست و نیتن است با بود کشت
 کیست کہ بے برد کند در خطا سر نوشت ما
 نگ بلخ ما ز آب از و بکشت ما
 دوزخ ماست ہجر یاد دل بود شست ما
 ناصیہ سا بہ نقش راسے سا گناہ چہیت ما

جو زد دست یار رحم قتل نیتن او حیات

قاری خستہ نیک بیخ طبع و فادہ شست ما

از کشتن بہت چہ ہر یک پئے دیگر بے تاب
 دل تو ان گفت و تو ان گفت کہ دہر بہت

یکشیدایں برسید آں چو بر ایر بے تاب
 جذبِ کامل صفتِ ذرہ چو در دل باشد
 گامے از کوئے تو گامے پوئے غم پر دام
 روشم گشت زیر و آتہ و شمع محفل
 چیت شائستہ کہ در پائے سگانش بنیم
 چوں خیالش بدلم بہت گزشتش ناید
 تاشنید است کہ آں جانِ جہاں جانِ قہا
 در دو غم نہ کردالم برنج و مصیبت بہیات
 ذرہ ذرہ کہ ز کوشش بہرہ خیریند
 دل بے تاب کہ در سنیہ مجور بود

تشریح
 آں قدر اسے صاحبِ نظر و تیز

چوں نگویم کہ ہبسم ظاہر و منظر بے تاب
 خود رسد و بر ہم آں ہر منور بے تاب
 آروم حمد و بد انجائے بد بیکر بے تاب
 سوز عاشق کند اول دل دیر بے تاب
 جاں خیز تفتہ جگر دل ہم دیر بے تاب
 مشو اینما یہ مشو عاشق مضطرب بے تاب
 می جہد ہر رگِ جانم سوئے خیر بے تاب
 در پے یک دل مسکین شدہ شکر بے تاب
 نیست جز دل کہ بود از پے دل بے تاب
 تنواں یافت چنان شعلہ و آگ بے تاب

شیوہ از چشم و دل قاری آشفتم گرفت

ابر گریاں بود و برق سرا سر بے تاب

شرابِ سینہ لمعانِ دل شب
 بخفہ نیست رجحانِ دل شب
 گم ہائے کمال آید بداماں
 ز دہ اشک و لعلِ نخت دہما
 زہے ہر ساعتِ شبانہ دلاں
 پُر از الوانِ نعمتائے معنی
 بواہر ہائے دیدارِ بر جید
 ز سوز و سازِ سامانِ دل شب
 دل بیدارِ جاناںِ دل شب
 ز خواہی بعتانِ دل شب
 چہا پُر مایہ و کانِ دل شب
 کہ آمد ہر منطِ جانِ دل شب
 ز لطفِ حق بود خوانِ دل شب
 دل پُر کار از کانِ دل شب

دل بحسب آلائی جمال است
شود چشم چو نسیانِ دلِ شب
ز خلوتِ شب نشینانِ اترست
پہ و اند غیر شاں شاںِ دلِ شب
حیرم خاص را جوئی اگر راہ
نظر پر بامِ ایوانِ دلِ شب
بصحنِ سینہ ہائے جان بجات
نہادہ اند بینانِ دلِ شب
برو دہائے حق گویاں زجاہا
چسپا و چسپا احسانِ دلِ شب
سبق میدانِ شاں میدانِ کزین
چہ مردان اند مردانِ دلِ شب

دلِ شب را ادا قاری چہ گوید

ظہوری بود ادا دانِ دلِ شب

دل کہ بے دلبر بود پیچ است و در پیچ نیست
بے سر سودائے یار دلیر با پیچ نیست
حسنِ راد و صبرِ ازل پر دہی پوشی پر پوش
چشمِ بنیادِ انقباضِ روئے انور پیچ نیست
رہ نور و ان محبت را بسوئے کوئے دوست
غیر شوقِ دل و دلیل راہ و ہر پیچ نیست
ہر یکے بر عشوہ دل داد و سولش شد و ان
تازہ لطفش رہ نماید محسوس در پیچ نیست
ہر چہ خواہی می توانی دستہ داری دراز
بچ من کے کی توانی کز تو ام در پیچ نیست
مرغِ جاں پیدا اگر تو اہی پیامِ قرب یار
خبر ہوائے شوقِ کامل یال یا پیچ نیست
گم زباہ جاں نوازت بدرسد شکرش بگو
پیش دستِ قدش بدجائے بدر پیچ نیست
در زش جانِ دل ایمانِ صبر و خواب و خور
باقی کا ہے است کز پیچ و کمر پیچ نیست
جانِ دل ایمانِ دیں صبر و قرار و رک و عقل
شد قدش شکر حق زین کا بد پیچ نیست
خبر شربِ جاں فرسائے دید یارِ دل نواز
دار و کئے درِ دل بیمار و در پیچ نیست
یکسا اشارہ زابوئے خمدار عاشق را بست
گشتش را حاجتِ تمسیر و خمر پیچ نیست

مصحف تیار اور چشم دل قاری کش

کمزور باریک دیدش این دیدہ سر پہنچ نیست

دے کند آتش مهرت نسوخته تنگ است
سرے کہ بے تو مرا فراخت سرسبز تنگ است
فرست ناوک و بیکو کہ صلح انجاء
بہ تیر اول تو در دل جگر جنگ است
کشود کار و دلم تا خندنگ مژگانش
ز چشم مہر و دلم چشم آن تنگ است
کے کہ مت شد از پردہ ہائے غمہ راز
بگوئش او ہمہ آواز ہا از آہنگ است
بخاکساری خود از رقیب بر دم گوے
زلطف یار سیر دامن و زبانتنگ است
ز بہرستی آشفنگان حق آگاہ
صدائے جنبش ہر برگ بر لب چنگ است
نگاہ دار چو اے دل قدم زدی عشق
براہ - ہر قدمی صد ہزار نیرنگ است
مراں سمنہ چنین تیر و یک نگاہ بہ پس
کہ جوق جوق دو انیم و پائے مانگ است
خبر بہ بے خبراں نیست از حنا گویند
ز خون مایہ بنانش کہ دلکش رنگ است
ز خود اگر بد آیم ترا عیساں نگرم
بروئے آئینہ من ز خوشیق رنگ است
حرم یار بہ پہلو است جان بسیار
بچشم کوہ ہزاراں ہزار فرسنگ است
کشائے است ز انعام تو بہر غنچہ
دلہم چہ کرد کہ سرستہ است و دلنگ است
شراب لعل تو از پیش ہوشش بش بر د
کنوں ز سیرہ لب یار آں مگر رنگ است
بہوشش باش غدا دل چہ گرد من گردی
دل من است کہ خون شد بغض ہر رنگ است
قدم زدن بر رخشیخ سعدی آسان نیست
کہ او بہ نکتہ پند ہی ہمینہ سر تنگ است

شدار چہ خاک نشیند ز تو غبارش دور

کہ عشق قاری فریختہ بفرہنگ است

حسن خوابان دگر شوخی و رعنائی ہست
 گویدم غیر کہ خواہد ہمسوئی ہست
 از بہار لای بہ تنابل شیدائی ہست
 نیست بیل بختدانی تو بوں مانا
 جز خسرات کجا جائے من رند بود
 یار دل پر دوزخ و دھماں کہ و آ زاد
 ناصحا ایچہ منافات میان من و ست
 شغیر واد ہر آن کس کہ ز سرالفت
 گر پیر دیدہ بسویش نگران دیویاں
 تا شدم مست ز کیف نے چشم خود
 اندر حیم غم دوریت اگر برنایم
 ریو و خدر است کہ کید است ز نادانی بود
 پیش ازین بود زناں را کہ خود را بودند
 دولت نکمہ رسی بود سپہ پشیاں

فونی خاص تو بے مثل و یکتائی ہست
 بندہ را از لب خود ہر چہ تو فرمائی ہست
 گل شدہ گوش کہ این قابل شتوئی ہست
 کے تو ان گفت کہ طوطی بشکر خانی ہست
 دور دورم ز ہمسہ سمت بروائی ہست
 چہ کہم گسترش بہت چہ دارائی ہست
 ہچناں در دل عشق است و شکایت ہست
 او ہمہ بے خبر از شفت و رسوائی ہست
 بہر ہر یک نتوان گفت کہ بنیائی ہست
 خلق کہید چہ سیست چہ صہبائی ہست
 چون بگویم کہ بسا خلوت و تنہائی ہست
 این زماں ہر ہمہ سر مایہ دانائی ہست
 بہر مرداں چہ شد انیک کہ خود رائی ہست
 از گدائے پئے مافقیہ پمائی ہست

بیل بختدانی تو بوں مانا

قاری از گلبن بے رنگ بہاں پادار

ز انہار اچہ بیل سربکبائی ہست

رنگ رخ کہ رنگ بست گل صفت غافل آ
 زو کہ سناس بینہ ام قلب جگر قرار یافت
 پہلوئے دل تھی کہ کرد گشت ہجوم رنج و غم
 قامت خود کہ راست کرد سر و زخم در گل آ
 تیغ بنا ز سر کہ کرد پیش نہادہ سر دل است
 رنج و غم کہ دل نواخت راحت و شیر مائل آ

لیلی دل ریا کہ ہست جلوہ تہا یہ پردہ ہا
 از رخ خود ضیا کہ داورہ شد است آفتاب
 سنگ دست او کہ ز دوشینہ دل شکستہ شد
 زلف و دنا کہ تاب ادا ز پیے دل کشی عام
 کیست کہ ہوا شدہ است ہر کبر نوشتہ ما
 یار محبت کہ ہست سر شکن زمین و چرخ
 در طلبش کجا دواں جان خدیں و سو گوار
 آتش غصہ کہ ز دوشعلہ بہ گلبن امید
 برقعہ مے کہ لطف ساخت موج سر و شد بلند

قاری خستہ از فغان نیست نصیب را کشود

برہ زیار می برد آں کہ بلطف قابل است

از طالع بد سود ز رہبر نتواں یافت
 را ہے بحریش دل مقطر نتواں یافت
 دین و دل و جاں بہر نثار تو بود هیچ
 بازم نہ دی جان و دگر ارستانی
 چشمے پئے نظارہ بے پردہ ات اے یار
 در جامہ حسنہ کہ شدہ راست بقدرت
 چوں عاشق و معشوق ز عشق اندھیدا
 ناظر بحقیقت بود ارمیدہ ناطر

اس کا ترجمہ یہ ہے کہ

آپ حیواں بھیج سکنہ نتواں یافت
 ہر خطوہ بے نذر اگر سر نتواں یافت
 صد صیف کنیں جنس چو بہتر نتواں یافت
 خوش فائقہ مرگ مگر نہ نتواں یافت
 زین دیدہ بحر جلوہ ظہر نتواں یافت
 از لعل دلم تکمہ خوش تر نتواں یافت
 غیریت و رشتق مصدر نتواں یافت
 جز وحدت منظور بہتر نتواں یافت

لے باد صبار بجہ شوا ز خاک درش آرد
آں رایجہ کز مشک و زعفران تو اں یافت
ابر و نگاہ و مژدہ اش انجسہ بمن داد
از تیغ و ز پیکان و ز خنجر تو اں یافت
لے آں کہ ہوس داری و دل نیست ترا دل
بنشین و کش رنج کہ دلبر تو اں یافت
تا گری قلب و غم دیدہ نشود و یار
در سچو زین شایخ سخن تر تو اں یافت
از پارکس و ہد رنگ کہ اردو نتواند
چوں قاری می بے مایہ سخنور نتوان یافت

مستعد کلامی کہ جس کا چاہے وہ لکھ

چیت حسنے کز پئے آں عاشق جانیا نیست
عشق ہم پہنچ است چوں غموز و راز نیست
دلبر طراز را خود بخود ہر ہفت ہست
دست مشاطہ پیر بیانی او اسباز نیست
بے کسی سرگشتہ سخن چہ خوش رائدہ سخن
زندگی از مرگ بدتر ہست چوں دساز نیست
غیر بچارہ کجاست در بار یاب کوئے یار
غیر بخت تیرہ ام در خورش فضا نیست
سرکش را در نکال سرکش یہا سرشکن
چوب از دست تھا آید مگر آواز نیست
بند گردیدیم اندر آئینہ خانہ چنان
تا نظر برد و ختم در مصحف رشے حبیب
عارفانے را کہ گوش حق نیوشہ دادہ اند
در دلدل یا داں پیر سید از من سرگشتہ
قاری اندالفت دنیا میلا خوش را

جنگ بر صغیر زدن شایاں پئے شہباز نیست

چو ناصحاب دغاغت عقل تا بے نیست
جزیں کہ لب نکشایم ترا جوا بے نیست
بہر ادھر دگر چو من نہا بے نیست
خوشم تو شوم کہ مرا جز تو دق با بے نیست

به حلقه های دو چشم قدم نازیده
 گرستم که ترا غمزه بر دقت و لم
 بعارش که ضیا گیر از آن مه و مسراند
 چه عیب اگر بچو زان و هم به پیری دل
 جواب هم همه عذر اولیسی و شیرین
 جز آن که در و لعلش بکام جانم رخت
 اگر نه دست تو از لطف دستها گیر و
 کی که میل ندارد و بصورت خوبی

سواست و ایضا که در کتب لا جواب نیست

ز بهر بچو تو فارس خیزد که ای نیست
 بخنده گفت جنین مال را حساب نیست
 سواست آن که شاید نظر نقایب نیست
 بلکه عشق چو تفریق شیخ و شاگرد نیست
 مراست شاید بکیت پیش جواب نیست
 بر دوز بهوش مراد بهان شرابی نیست
 بیارگاه وصال تو بار یاسی نیست
 به پیش اهل خرد و پیش از دوی نیست

بوصل شاه حسیناں همس نری قاسمی

گداست بچو ترا بر خیال و خواست نیست

این بلاها که پیچ جان فگار آمده است
 غنچه از جامه بدون است بهار آمده است
 اے اصل آمدت رایت جان مست و
 وحشی دل که رسید است زلف چال
 خلق یکسر بد و دوسو تو بنید چو رخت
 جذب من نیک اندر دین از مرگ که یاد
 نقشت اے مرگ دست است چو ذراتی
 تا گنم بر رخ تو نظر اے گلین حسن
 از سر کیلی و صف من زار میسر

اینکه باز این کشف تیر بهار کانی کرد

نقد عشق است که آید بر شمار آمده است
 انشراح ز پیچ جان هزار آمده است
 ساعت باش خیالی رخ یا آید آمده است
 نیک در گیر که در دوا هم شکار آمده است
 در دس نادیده گویت که تر از آید آمده است
 از پی فاخته بالین مرا آید آمده است
 مردنی نیستم امروز نگار آمده است
 حسن و یکجانه نگاهم همه خارا آمده است
 یک نظر جانپ کویت که بخار آمده است

سرکه تیغ ز جسد اگر دباغ خوشم داد
بارم از نخل تنهایکتا رسیده است
روزی آن بود بفرود اگر از رشتی تو
روز داور و دمر از شمار آمده است
برق نشان دستان است که بر افح سما
ژاوه من در دل افلاک نثار آمده است
راست ز غمزه او بر دل قاری نالاک

کج ز قیمت شده یا غیر و چاره آمده است

زلف را داد و پیر تا پود را شکست
شیخ کسبج بر همین بچه ز تا شکست
رشته مهر چو از من بیت عیار شکست
از فغان رشته بجان من بپا شکست
بست و لها کس بهان را بچه بدیر فصول
آن که دارم همه پر طره طرا شکست
نا سیده بگلستان و حالش بهیات
خاها کس غم بچراں بدل را شکست
کے تو اتم که بگلزار محبت نردوم
زین رویا چین بدلم که چه بسا شکست
رحمتی باد و غفار بجان صیتاد
موسم گل پریشان که قمار شکست

صدقه شک فرقت بدل قاری زار

ششده سال هاست ز صد جادل بپا شکست

پیرس زخم دلم را که چون و تا چید است
ز هر طرف بدل از زخمها شکسته است
چمن خود او نشاند ز سادگی مزاج
که در نگاه و تغافل هم چه چونید است
به رفیق و لطف بگیرد و جوهر داسا
کند چه قدر که در کوچه آتش بر کند است
زنی چه پنجر غمزه بجان غیر زبوں
که سخت جانی او پیرا تر از کند است
بهت دل دیوانه نازها دارم
بزیر کوه المهافت او فرزند است
فرست و گیرے کا در میان قلب و جگر
خدا نیک اول تو جنگ با هم افکند است

ز نادکِ ننگتِ رخنہا تمنا هست
لبینہ آرزو از ویر یا زوریندا هست
حیا شعار ز رخ کے نقاب بردارد
کہ گوشہ گشت نظر ہائے آرزو مند است
سہام لیج بمن اے فلک چہ می بازی
بہوش آیم شمر بندہ می خداوند است
طیب عشق مزاج جبر استم ثبات
نمک بزخم دل از شوخ حسن گنہا است
بر دل ز جامہ چہ آئی بوعده اش قاری
دروغ هست دروغی کہ راست ماندا هست

گل بود با غنہ لیب اندر بہاراں ناز سنج
نازش آمد مر تر با بہاں تاراں ناز سنج
نازش ناز آفرین با ہر عالی جناب
جہہ سایہ عقبہ اش ناز ہزاراں ناز سنج
معی را اہلیت کو ناز پرور یک زماں
خوش بیا و دیرم یا ران و بیاراں ناز سنج
شتم نازش فردں بود از نیا زماخت
غیر را دیدہ چو آہستہ دشت اداں ناز سنج
پیش ایں سر و صفہ بر می چہ بندہ سیہ
پاگل گشتہ تا او نشد ز خردماں ناز سنج
رنگ خود چوں ناز اودادہ نیارم را بلف
گشتہ ام زیں صورت اندر نیم یاراں ناز سنج
نازش آں را هست قاری کہ مثال دہری
آمد سندانہ چہ رو این گلہزاراں ناز سنج

حلقہ زلف دو تائیش چہ رسائی دارد
نسبت یکہلی کہ از تو تاب رہائی دارد
بلبل از موسم گل نغمہ سرائی دارد
رنگ و بو خود چہ گل نگہائی دارد
بے تکوا و بکے وصل گنہایت نصیب
شبنم از قطرہ خود آبلہ پائی دارد
ہیچو من حالش اگر نہار نباشد بچپاں
باد آید کہ باد غیر رسائی دارد
یار مارا چہ جناب است کہ برتسیر او
صن خوبان جہاں ناصیہ سائی دارد

چونکہ آئینہ خود بکھاوا و تراشے لگ

چہرہ کہ بی تو طریقی نہ بماند

جاہ جم حشمت دارا بودش هیچ ز هیچ
 گرہ اندر گره آمد چو بستر رشته راز
 حیف بر بنده بنگریت ز پی حاجت خویش
 هر که ادولت عشق است ندانندش هیچ
 تابش ذره مسلم چو ز تاب خورشید
 دلخ سجدہ کجس نور بود اے واعظ
 واه واذ انتر سیتنی دل دار
 فارسی حق بود آنرا که پیے خود استاد
 سعدی و خسرو جامی و شنائی دارد
 هر که در کوچه تو شان گدائی دارد
 ناخن عقل کجا عقدہ کشائی دارد
 خوابه خود لطف کنان جوش وانی دارد
 شاهی ملک بی برگ و نوائی دارد
 بت عجب نیست اگر نور خدائی دارد
 ظلمت هم بود ارتاب ریائی دارد
 عاشق زار بر رخ زیب طلائی دارد
 سعدی و خسرو جامی و شنائی دارد

نعمت هر دو جهان است نصیب قاری

نازه خوان کرش زله ربائی دارد

دلیری راست که اد بود و جفا نگذارد
 اشتها راست با علم محبت از عشق
 از ازل هر که شده مست بچلما نگذاشت
 حالت زار مریض تو چگونگی که کند
 زاهد از پیر مغال بهمت رندی در قوه
 اے دل ساده چه داری هوس جلوه از
 ابروش تیغ دو دم کاکل پیمانش کند
 تیغش از سر بردهاں بدیدیم در دم
 یابدار خاک سر کوئے تو منزل قاری
 عاشقی راست که تسلیم درضا نگذارد
 عاشق انداز وفا یا رخصت نگذارد
 تیغ بر سر خود و عید بے نگرذارد
 صبح اگر جان نبرد حیف مسانگه ارد
 که بمقصد نرسد هر که ریاینگذارد
 هفت تو پرده نهد باز حیا نگذارد
 حق بدو بهت مرے را چو بجاینگذارد
 بنده اش آنکه گئے بیم و جانگذارد
 از پی خلسه جنین پاک نفا گزارد

اشعار و کلامی و غیره و غیره و غیره

دلم در بحر اوطر ز فغان زار می داند
 سر خدمت مرا صد گونه باشد پرورش اما
 خرد آید پله اصلاح کار دل ز سپه دوش
 چو اندر طوفان قصرش بیندم در باغی گید
 عدو بهر خرابی بدن پیشم یار را گوید
 بگرید چشم بیمارش دل بیمار را دیده
 دلم را چون قلم هر چند سرتاسرینه بشکافی
 هزاران داستان بندم اگر کمال دل شش
 گداز نادیدنش قساری بر دوش
 دلش هر گونه بر دوش نظر دشواری داند

دلچسپ نقش تو بس لعل دل کشید
 تیرنگاه تو ز جگر تا بدل در سید
 نادیده می زشت چو زو فسانسا
 واعظ جناب شنیده بود دیده که چو آتش
 گل چهره شد مگر غش و غار کوسه او
 بارے که از غلش ارض و سما گزیت
 اندر حرم حرام تخم ز هر جهت
 یک ملک را دو شاه گنج زینهار
 الله لذتے چه دہد تیر جاگزاش

کیا اثری از کتب می آید
 در این کتب

ویده نخست ازان که جمال ز رخ تو دید
 قربان هزار جان که غم از صولتش رسید
 الله چوں شود چو بیاید به پیش وید
 با دیده که جمال که سپر شود شنید
 تاجانہ تفاخر اورا حبسا درید
 نازم بہت دل دیوانہ کاں گزید
 آیم چیاں با غمخت آمدہ عنید
 ہر جا کہ عشق آمد از آنجا خروید
 حلّ من مخرج بہت ز دل یانک بریزد

ز روی بقاری آمد وزنگ شکستن است

شایاں جمیدن است به شباب بچرخید

مے از چشمان ساقی دام کردند	بمخوراں صبوحی جام کردند
ز صبح روی تاباں بام کردند	ز شام زلف مشکین شام کردند
ز بهرام و خورشید درختاں	ضیا از روی جانان دام کردند
ز وصلش عیش و عشرت گشت پیدا	ز بهر شش گفت و آلام کردند
براست عاشقاں بر شاخ آهوا	نهادند و چیاں نا کام کردند
میرس از مستیش کانه کز اول	ز خود سرشاری آتام کردند
باب و آتش و خاک هوا	گرد و عشا شقان خام کردند

بریک در خور او شد عطاها

به قاری در دو سوخ انعام کردند

بچه گان با خلق چون شهسوارین بجولان شد	دل من بر کف بنهاد و گوس انداز چوکاش شد
بهار آمد بهار آمد و دگر گوی زنگ بستان شد	تراصیا در حمت بیل اینک تید نندان شد
نظر بر قاری دین دل و ایمان هان دارد	دو چشم کافرنش را که می گوید مسلمان شد
ز سفاک است قد غنا که آه و ناله بلربسا	نیاید که چه اندر سینه تا سو فار پیکان شد
و لم پرده آغوش جام ناشنوده چند	بسویش رفت و زندانی به بند زلف بچاں شد
ز توحید نمی خواهم مبارک مر ترا و اعظ	ز بهرم غیرت صد خلد کنج کوئے جانان شد
برای بودم که چون آید بر ویش یک نظر بنیم	دید و برق دیش بگزشت دل بهوت و حیران شد
کسے گوش ازین مساند بود و جان نواز من	نمیدانم جدید است او که رخ پوشید و پنهان شد

بهار آمد بهار آمد و دگر گوی زنگ بستان شد

امید ہے ہست قاسمی را کہ غم را شب بکشد
ضعیف زار و اینک چو شمع صبح گاہاں شد

بہار آمد دل خوشی بصحرائی شدن خواهد
بہام آں فتنہ افزا جلوه را می شدن فغان
دلہ پاپہر تو رویش بہاوار و تنہا ہا
عجب نہ بود کہ خشم بدوشاں ہم آید
تو بودی مردم حشم شدی گردید ویران
غمخت را این چہ اعجاز است و نجات پانہ
مگر دانست غیر از دل نہاید جائے درد تو
و ہایہر رقیباں نہ بدشنام نوازش کن

ز خشم او را بدل آود و دل در سینہ پنهان ساخت
کہ از اغیار قاسمی دور او را می شدن خواهد

نام برد از عشق آں کہ بدیوانہ بود
قیمت او چہ بگویم کہ اگر ہر دو جہاں
صیقل عشق اگر نہ مالک دلی بردارد
غم دور و تو چہاں مایہ سیکردم ساخت
ضبط رنج و اہم دور و عشق است از قل
چوں تو بیکانہ شوی ہر کس غم نیست خویش
چشم مستش جو قند سوسے حینان چمن

نیک دانم بحقیقت کہ چہ فرزندانہ بود
بتش آمد ہمہ ہرچ نہ بیعانہ بود
و آہ شریفہ آئینہ جانا نہ بود
بوسے گل از عجم نیست کہ کاشانہ بود
قیس بخوں بود - از رنج چو دیوانہ بود
گر شوی خویش کہ است کہ بیگانہ بود
بہرہ بہرہ صفت تر کسستانہ بود

ترا جاہلست کہ چو کس جان و دل را

میں ہمارا جھوم کے پھولوں میں بھی نہ بنے

معتسب اندر مینا نہ چہ نعم سازی
پیش ازین ازمن تو مجھ میں تو بود است
قصہ درد دل زار چو پیش خوافم
ہست معموری دلمہا ز قدوت ایجاں
شمع روشن چو ز شعلہ بہ نرم عالم
ساتی مست بہ تیر بگم مست گشت

غوطہ گیری چو بد ریائے حقیقت قاری

قطرہ اشک تو رشک در کد انہ بود

دلیر آن ہست کہ بے مثل و مثال باشد
شمع تو باشی وفا نوس مرادل باشد
پر دہ خرمین دہ نیست کہ حائل باشد
ذرہ ذرہ ہے او منظر و محمل باشد
غمرہ عیسی جاں بخش چو ستار باشد
دست در گردن دلدار حائل باشد
یار چوں ناید اگر جذبہ کمال باشد
گو ہر وصل دہنیک ز سائل باشد
خون دل از مفرہ ہر لمحہ کنال باشد
ہست بے جان اگر از یاد تو قائل باشد
محرے کو کہ یاد گرم و حاصل باشد

دلیر آن ہست کہ بس عور شامل باشد
لے کہ عالم بچ خوب تو مال باشد
ترک خود کن کہ بود جلوی بے پڑہ نصیب
قیس دل دیدہ کنشالیسی خود را بنگر
جان عشاق ہر آن ہزاراں قریاں
بخت اور است ثنبا و راست کہ دگر بے
ذرہ اندہر ہی تابد و خوش می نازد
تقریر یائے فنا بہر غریقتان و دوا
پر بود ساغرین اگر کشیم بے در پے
ذکر تو جان بوداے یار ز ہر عاشق
آں سخن کاں بدل خود ترا ہم پوشید

شمع تو گھومتے تو قافوں مرادل ہوتا

افت پاک ستارہ دو جہاں عاشق را
خوبی نخت کسے راست کہ محل باشد
مدعی را بنود حصہ زنجینہ فیض
دولت عشق کسے راست کہ قابل باشد
بر مرادین مسکین جو مراد است آید
مشکل نیست بخونین کہ مشکل باشد

گلشن دہر پراست از گل رویش قاری
دل حق بین نہ چرا رشک عناد دل باشد

یارم رسید و ہوش من اورا نثار شد
روز وصال در شب ہجراں شمار شد
ہجران یار کہ دولم خون و داغ داغ
در موسم خزاں چشم لالہ زار شد
آں دانہ کہ شد ہر خوشہ یکے بہانہ
واں دانہ کہ خاک بس شد ہزار شد
دیدہ مگر بدست اہل تیغ ناز یار
تا بے نیکر جان من اورا شمار شد
در کہ چکش بود خیالم کہ صد شود
اندر چو انیش جوید یدم ہزار شد
تو خوش بخواب ناز و تما بہتر است گل
مسکین ستم کہ چشم مرا خوب غار شد
اندر بہار از دم سردم خزاں رسید
بے برگ - بے فوائے چمن ہزار شد
رنگے ز خون غولش کہ دل بست بر مژہ
ہم رنگ رنگ پنچہ دست نگار شد
عارض کہ بود در خط گلزار مصحفی
تفسیر آں خطش کہ بخط غبار شد
در خط صاف متن میں - عارض ز حق
خط نیک منہیہ کہ بخط غبار شد
تصور پراہ در خط توام دو عمارت
خط نقش ہالہ اش کہ بخط غبار شد
باروت و اہست بچاہش اسیر
دل تا دو چار چشم قصوں ساز یار شد

قاری غم از رقیب محو نہ عنایب سال
گل را بہ بین چہ شد کہ بہ پہلوش غار شد

شب شمع رخس جلوه گر خانه دل بود
در داکه بهانه آمد و چون عجب برون داد
هموش فرو و صبر و سکون تاب و تحمل
در صبح ازل روئے گل و دیده و درخورد
رقم بجناب چشم بخوران نه فکندم
در دیر و حرم بهرین و شیخ چه فرستد
بیسره و دویم آفاق و مهانا
زین جائے گمانگی از زفسراخ
اکنوں چه شنیدی که نہی پندہ بگوش
از تویش برون آمدن دگر و تو گشتن

باقاری سرشار کجا بود قرارے

تا بود ہمپائی دیوانہ دل بود

حسینا دین و دل گیرند و جان زار گیرند
به بنوری نصیب نیست ریخواران الفت
عجب از گلرخاں کمر باغ سینه نخچیر و لما
چه سود از دستهای غم اگر در غم و غم شود
رقیبان خوش که از جور اندامین جور با برین
اگر محبت و ہندم بہر شوق بود غیر از سر
صدائے دل بود دل من فرید از بہر پیکانے

بے غارتگر مال زبون و خوار گیرند
بہی خواہان من بہر خدایتیار گیرند
بسکت چہینند و جائش صبر از دل خوار گیرند
بجیب جان دوامان و لم یک تار گیرند
منم شادال کہ گل چہیند و بر جا خوار گیرند
مسیحائی نمی خواہم مرا ہمراہ گیرند
کمانائے دوا بر دیش اگر صیدار گیرند

دہدہ شیش رونق کاشانہ دل تھا

بہائی دہدہ کچھو کچھو بے غارتگر

ز قریب د اعطان شہر قاری زمیندار اولے

ز جنت قصہ ہارائند و کوئے یار بگزارند

عقل برادر کوئے دانش آہنی کا شانہ بود
برق ساں بگرفتہ مانندیم در حیرت فرد
حیف بے صرف تنگستی و بجا ک انداختی
قیمت را انتہا نبود فرا سنج از ہمیں
آں رمیدہ را نشان این است ای یار این
جادوئے چشمان سحر آگس دلم دیوانہ خست
جرعہ صبح اندل شد لطف از دست گئے
پیش سیل عشق بر آئے مگر ایں خانہ بود
غیرہ گشتہ وید ہا نظارہ ریا رانہ بود
ایں دل صد ہاک بہر گیسوانت شانہ بود
دولت کوئین بکیش پیچ در پیچانہ بود
طوہم گرد چہ رخ حسن او پڑانہ بود
قدتہ این بے چارہ از بس نیرگ نزلانہ بود
تا بنام آخرین دل بے خود و مستانہ بود

در جانش غیر را در نور چہاں بود است شب

قاری دلدادہ را در محفل او جانہ بود

اے دل کنوں کہ در برت آں سیمبر نماند
مرغ خرد چہ داعیہ پرواز را کنی
نام و نشان ز چیز تیر و ز بیر نماند
نالہ بلب بچشم نئے را اثر نماند
ہم در نظر بقسمت من جہ نہ سفر نماند
مارا پیچ گوئہ در اں رہ گزرت نماند
از من بدو بسوئے من از مے خیر نماند
ہیہات یا بد ہر وجود و سحر نماند
اے دل کنوں کہ در برت آں سیمبر نماند
مرغ خرد چہ داعیہ پرواز را کنی
نام و نشان ز چیز تیر و ز بیر نماند
نالہ بلب بچشم نئے را اثر نماند
ہم در نظر بقسمت من جہ نہ سفر نماند
مارا پیچ گوئہ در اں رہ گزرت نماند
از من بدو بسوئے من از مے خیر نماند
ہیہات یا بد ہر وجود و سحر نماند

طوہم آں کے چرخ باغ حسن کا پرستان تھا

ایں بے باب کہ لذت قرار نہ کرکئی

قربان تیغ یار چہ احسان نموده است   رستم ز بارنگ جو بردوش سہر ساند
 عزت دروغ را کہ شبہ یافتہ فروغ   ذلت برستی است کہ آب گہر نماند
 قاری کنوں بہ بے تہری سافق بجاست
 یک ذرہ رغبتہ ز کسے یا مہر نہماند

زبان تیغ قاتل بر ہدائے آفرین ہوگی

اثر نہ پزیرد او اذنا لہما حاشا نذاہیں باشند   دلش دامن کہ خود جو یاش باشد چوں عزیز باشد
 ز بوسے فنا کہ گیش گدیہ گیر یا سہیں باشند   اسیر بیچ زلفش نہا فہائے مشک چہیں باشد
 جدا گشتہ چو نہر زوش بر پایش بردیجہ   زبان تیغ قاتل وقت شور آفریں باشد
 حذر از شان ستوری علی بانگ رسولی   دل شوریدہ ام را سازو سامانے خشین باشد
 بجام مدعیان کے شراب عشق می ریزند   پیچے آں اذائل دہمائے عاشق ساگیں باشد
 پیامد ز اسے بجا ہوا ذخیال خوشین لفت   کہ آں ہموارہ بہر خاتم دلسا انگیں باشد
 مگر زندہ جنیت شہسوار میں کہ ہر جانب   غبار اندر فضا رنگ عیسیریں باشد
 اگر آں تیر تابان نگاہ از ہر تہ زاد   سر ہر ذرہ حنا کم بچرخ چاہیں باشد
 چہ در سر دہو آں زردہ ام جفا نہ سکیں   چون نام در تصور آیدش چہیں بر چہیں باشد
 دلم را کار باز در دست و در دم با دلم یار است   بروے چارہ گردہاں کن آں را کہ نہیں باشد

دلم سرشار آمد تا کیفیت بے خودی قاری
 یکے گردید آں را سم بود یا انگیں باشد

چوں ذرہ ذرہ آئینہ عکس آں بود   حیفہ اگر کشایش مژگاں گراں بود
 ہر جنبش از نگاہ بصرد داستان بود   زان داستان قبر بدل دستاں بود
 بر جہانم اذا جل نبود دست تا بدو   تیر از کمان ایروے آں چا منشاں بود

اے شوقِ غارِ غم و رنج ہم خطا ست
جانِ او گالِ نریج نگاہتِ مرده اند
تسکینِ دل اگر نمودے کے زیاں بود
جانا میرد - حیاتِ دہر - جانِ حال بود
یا رب ہمیں دو تجھے عمرِ دال بود
ایناک لہم یلند تر از آسمان بود
آغوشِ مرحمتِ کفِ عیال بود
پر خارِ راہ دیدہ بہ خوش خوش دال بود
از چہیت و زکیت کہ این سر آں بود
اے دل کشا نگاہ ترا گرد آستان

قاری اثر چوکس زہر دھائے بست

جائے وصال بھر تہا پر زیاں بود

دستِ ہجوم دامنِ دل کرو تا تار
گرد چو پائمال ز ستم ستوریار
اے سوزنِ کرم بر فوطہ نگار
مار از نہ فلک گز رد پایہ مزار
نہ آغوشِ من چو تیر سبکسار صحت یار
جولانِ پردہ خیال ز جانمکے طیار
ہیاتِ غنچہ نعلِ ار است ز شاخِ خار
اشدایں فسانہ یگر دامنِ ابد قرار
اے اشکِ خوں گز قہر تہا چہیتِ انتظا
وارم یقیں کہ تابہ یقین نشکندہ خار
اے عالمِ ہم کن و در سینه ام سپار
امسال آتشِ بچن رنجیہ ہمار

اب کے چمن میں آگ لگا دی ہمار ہے

دادندم این خبر که مراد بدینے بگفت
 خواهند لعنان که بر عین نیست روند
 ساقی نگاه مست تو جام شراب تند
 گر صد هزار بار حدیثت رسد بگوش
 باشد نشانی از کم و درم جان نواز
 پوختی که گام زنی بر مراد ما
 خوں ریختی و خاک دوت میدهی بها
 خاری که گشت جور تو در مریع دلم
 یک یگر که را ملاشتن آغاز کارها
 خوش و قتم از گمان که نه آن است غیر یا
 آید ز زراغ یکبک خراش کجا بکار
 از گردشش و کون سیه مست میگسار
 یکبار هم پیش دلم نیست در شمار
 هر زخم تیغ ناز که بدول رسد زیار
 منظور خاطرت بهم حال خوشگوار
 قربان شوم که یک بگریختی دمی هزار
 باشد که بعد من بد مدگل سر مزار
 یک جمع اندرین که چه انجام روزگار

قادر می بدر میانه اگر ز روف بنگری

گر دو عیال بهر دو که از وحدت است تار

میرانم و از وصف تو چوں آئینه معذور
 زخمی که ز تو بود دلم را شده ناصور
 تا نقش تو بر قلب و جگر نیک نشسته
 ما سیم و مهر کوچه یار و طلب دید
 لعان می و مهر ز تاب رخ یار است
 صاحب نظران طبل او نید از آن حال
 دیوانه تو عاشق و سر زانه عالم
 شب یا تو مرا هست ز نور و ز فزون تر
 پرس از دگر گری هست ز جبریت اگر او دور
 بفرست ز تیر دگر گری مرهم کافور
 یک هست که با شمع به برت یاز تو میور
 زاهد تو و خلد است و ترا چشم سوسه جور
 حیف است بر آن دیده که کور است از آن نور
 بودش گل رخ و در چین پرده چو مستور
 دل داده تو از دو جهان نافر و بنجور
 بے تو بودم روز تیر از شب و دیخور

رفتہ است بخواب آنکہ بچہ تو پس عمر
بیدار گجایم شود از شور و دم صورت
ہر جا کہ رسد عشق خرد را چہ مجال است
در عشق و خرد نسبت یا ز آمد و عفو
اندر چمن حسن بہ سیب و نقش دست
الکون نرسد لشکر خط آسہ نا طور

نقش کف پائے شہ ما آسہ قاری
تاج سر بشید و کلہ گوشہ فغفور

می کشی صدرہ مگر جانی نہونہ
درد ہادادی و در مانی نہونہ
چند پوشیدی بقا تو س جباب
ہمچو شمع جمع سہ مانی نہونہ
رنجی ز ہراب غم در کام جاں
جان شیریں بودی و آتی نہونہ
می کنی کانہ ادا یہا و باز
دعوت طرز مسلمانہ نہونہ
پر چرخ از تو ستم آموز گشت
وہ بصورت طفل نادانی نہونہ
جلوہ ات ما دزدہ آئینہ
اے عجیب تر آن کہ پنہانی نہونہ
تیغ غمزہ رافسان ز دنا ز او
غیر این اند کہ اس جانی نہونہ
دردم ہماں شدی جاں سوختی
میزبان کشتی و مہمانی نہونہ
درد ہا از تست اندر سینہ ہا
ماینہ آرام و در مانی نہونہ
دردی آتش بلکہ جان و تن
پر سر یہ دل جہان بینی نہونہ
بر جہا ہمتائے دل پاشی نکس
عربہ جو بخشی خون جہاں
شیرت صد شکر ستانی نہونہ
کہہ دلہا شکستی بید رنج
وہ کہ با آن نا پشیانی نہونہ
قبلہ دینی و ایسانی نہونہ
ساز و برگ عاشقان را سوختی
مایہ ہر ساز و سامانی نہونہ

قاری از تو زنده اند اندر سخن
خسرو و سعدی و خاقانی ہنود

مگر از تیر تو خالی است در و دم امروز
وے بسنگ در قریب تو جہنم بود است
خط کشید است بر آفتاب نیلے بخون
پیش ازین بود بر ناحیہ ستم پریاں
عشق تانامہ بود دست خرد یارم بود
دوش در خواب پری آمدہ اندر برین
خلش و رویدل بہت فروغم امروز
چہ شدے و لے کہ ہرگونہ زبونم امروز
حسن یا برین بے مثل و جنوغم امروز
ہچنان است بر گر شہ شوغم امروز
می دو اندہیم سمت حسنوغم امروز
ہوش برداست و دیدست غم امروز

تجہ کچھ زدم سے دل میں صرا ہو تا ہے

خون دلہائے جہاں بود نشا بر عزم
قاری از بیچ شدہ ہیچ چہ خوغم امروز

جانم فدائے یار ماکہ رانما تیغ کس
تا از ہوائے خوشنقش لے دل جاکے ساپیتری
در گردنم افکندہ از لطف و احسان رشتہ
خونانی بہ پیش خود مرا یاد پس اندازی مرا
دل رفتی جہاں رشتنی دین رشتنی نام نہ ہوں
گیر طرف ہر یک ترا از ہر کہ خواہسم داد تو
نقد دل و نقد جگر آں شاہ خوباں ابو
دل را کہ پر در دم بجاں شد در پے دلستان
از ضعف فریادم رسد کے برفس از مسکت
بست است عہد دوستی با ما چو نہا تار خن
کے بحر بے پایاں لطفش با تو کہ دہم نفس
در بند فرمایا کشا بیروں شوم کے از نفس
من رھے دادم سوئے تو نے پیش میا تم نہ پس
ہنکام نصف کارواں لازم بود بانگی جہرس
رویت نگردانینہ گوی مگر خود و درس
اسے غمزدہ جانم نذر گیرا و لا اگر ہستی عس
پندش نہ میدے و ستاں باشد کہ آید باز پس
لے آنکہ فریادم ز تو خود سوے فریادم ہمک

لے ہر روز و ماہ شب ہر جا کہ می تابی بتاب
باشد ز بہر کلیہ ام آں شمع دل افروز پس
ہاں بندگوار حال خود و کنوں مرا ہم قصہ بہت
از سہ دہاں دل ز پس تہا ندہم ز پس
دروا و سعدی گام فرسا کشن آسان نیست لیک
ہاں خوش بود بر راہ رہ دایں پس زندن فرس

قادر سی منال از درد و غم مردان عشق این گفتمہ اند

یا سر بردہ در راہ ادیا کن بدر از سر ہوس

مصیبتہا است راحت یاران آنکہ جانانش
یود و مساز در ہر حال بالطف فراوانش
دلہم در راہ الفت گام زد اللہ گنجانش
کہ در ہر خطوہ صد قہراست و پیہیت پایش
جرا آوہ سعدی باب پنجم در گلشنش
مگر فرض است چوں اکان خستہ عشق و قیانش
بجو شتم صد غم تا یخ غمناکے دروں پوشتم
وئے آتش چو در گیر و نشاید داشت نہانش
وگر چندار تحملہا بروں یو داست بار غم
یافت از ہر کہ ہوش - اند فکر لعل و غم بری مد
زده چوں نغمہ کنین بیار از رستم حسنش
اگر آید بسویم نادکب دل و ذرا و ہوسم
زافسو تہا ہے جو ر عشق نیرو ہاست دلہارا
پیش غمزاہ اش خجالت کشم از ننگ ناداری
کہ بہ نذر صد جان باید یک ہم نیست پانش

یہ بازیغ دہر بے مانند آمد آں گل رعنا

بہر جانب ہزاراں ہجو قاری مرغ دناش

تیرہ ختم محیط است آسمان نامیدش
دل ز پنج و غم بی طامد جہاں نامیدش
دیدم افشانش فرداں دشناں نامیدش
فرق فرقت شد رخشاں ککشاں نامیدش

کھکھ سعدی سے آخر باب پنجم گولستان میں

چند خار و خش برون آگندہ شد از کوبہ اش
 تیغ چون سر کرد قاتل ہر باں داشتش
 یاس و حرمان ز دوقطاب پنداشتیم با ناکب حری
 تاب دیدن نیست ناویدن برون است از نیک
 جادوئی چاہن بجایم شد نصیب از تیغ او
 شہیدل سودا تھا از تیر تر کش چوئے
 اشد شد ملک دل در قبضہ دست بتاں
 قد صوبہ زلفا منہل چشم تر گس رفتہ گل

عین بوی - غالیہ بوی - عطر آگین - نفیس - نیر

یا فتم اورا جو قاری بوستان نامیدش

جویند بادشاہاں رحم از خدائے حافظ
 اندر کمان ابرو غمزہ نما و ناوک
 کو راند و بے خیر چوں از حالت روغم
 عشقم کشد بر آب عشقم کشد بر آب
 ہر آں کہ عشق دارد ہر گنج باں خواہ
 اسے واسے صد ہزاراں تیر بلا نہ رسد
 تا زبرد دفع در دم کہ رنج عشق دارم
 تا بند گذشت را از صدیکے اگر ہم
 حافظ کہ خاص منہ بودہ خدائے خود را

ما را خود است ہمیاں رحم از خدائے حافظ
 بر بجان عشق باز اں رحم از خدائے حافظ
 بر حال پند گویاں رحم از خدائے حافظ
 بر بندہ دوشا ہاں رحم از خدائے حافظ
 از تیغ و تیر جانان رحم از خدائے حافظ
 بر جان پاک یاراں رحم از خدائے حافظ
 خواہند مہرباناں رحم از خدائے حافظ
 دانند ہست خود اں رحم از خدائے حافظ
 قاری با دست خواہاں رحم از خدائے حافظ

دلسا اسیرِ صفتِ چو دوستِ جفا سے زلف
 یک تارِ رادو کون نہ بیجانہ ہم کم است
 یابم نہ حسن و خوبی طالع چو دسترس
 از پیچ زلف تا نہ ہدایں دلِ حسریں
 واردا اگرچہ زہرِ زمارِ سیاہ بیش
 باشد فراغِ خلدِ دریں بندِ خوشگوار
 سرتابِ سپا چو شانہ شود چاک چاک اگر
 اندرِ شامِ جان و دلِ عاشقانِ خاص

زلفِ کیمیا
 زلفِ کیمیا
 زلفِ کیمیا

قاری نگہ کہ نقش بہ فرق تسلو بہا است

عشاق را بناد وادایا نہ پائے زلف

دل رفته و جاں بر لیم آمد خدا را ز عشق
 نے فکر وصال و نہ غم دوریِ جانان
 از سوزِ لبِ پنہاں چہ تو ان گفت کہ دارم
 چوں شمع ہمہ سوختن دوم نہ کشیدن
 انسان نتوان گفت کسے را کہ نباشد
 سیر است بہ زہرِ آبِ غم و بیخِ چو انخل
 فریادِ زبیدادیِ جانان و گوارِ عشق
 خرم دل آں کس کہ ندارد شیرازِ عشق
 صد شعلہ جو الہِ بقلب و حبِ گوارِ عشق
 آموخت بہرے دلِ من ایں نہرِ عشق
 حیواں صفت اورا بدل و اثرا ز عشق
 شیریں چہ بجوئی دل زارم نہرِ عشق

افسوس نکش نیک رہو وہ دلِ ماری

از سینہ و جانیش - سپر وہ شہر را ز عشق

وہ مرا یارب دے کارِ نباشد چہ رنگ
 ہاں سادگی آں بد لہا رنگِ نیر و بید رنگ

چوں دواں از سر نیاید عاشق آشفته حال
گرددش را دلفنبدہ دست کوثری بالہنگام
غصہ ناکرہ نمی سازد بہا گاہے خطاب
در میان ما و او از صلح بہتر نیست جنگ
آبلہ پایان را بہت را چہ خوش فعلین پاست
آبلہ پا۔ گہ چہ باشد صد ہزاراں خار و تنگ
مرد میدان وفا۔ آن است در تسلیم عشق
سر نہند چوں بر سرش بار و زخم تیر و تنگ
با نیازم شوخی و شنگی او بودہ سلیم
غیر را چوں آمدن دیدہ بشمار فروں شیخ و تنگ
شہسوار چوں بجوم ایں چنین توسن مرا
ہاں بہیں در پس دواں مستم و پائے ماست تنگ
ہر کہرا ختم حقیقت میں شدہ وا۔ نیک دید
بہر سر منزل رسیدن را کہ بودہ پاس رفت
ہر کہرا ختم حقیقت میں شدہ وا۔ نیک دید
آز دوسے جہانیں اندر دل عشاق نیست
فرق نشان بر عقیقہ دل را باشد زیر تنگ

تا دل قاری شدہ آگاہ از اسرار عشق

خوش رہید از خار خار و دلفکار خار و تنگ

بفصل گل مراں لے باغبان از گلستان بلبل
چو بہنم دواں کہ گل را بہت یک انہ عاشقان بلبل
بامید بہاران زندگی می کرد و حیف است ایں
بہد خسرت مردود فصل خستہاں بلبل
فغان و نالہ چوں کردم کہ گلہ دیاں خمیدندش
اگر خواہی۔ بیا آموز مت طر ز غماں بلبل
بعاشق از جناب گلعداراں ناہما ایں اند
چو گونوں۔ دلفکار آشفتمہاں بے خفاں بلبل
بہاراں می برد با خود چو گلہ دیاں گلشن را
بہر جس کہ داری نالہ پس ایں کارواں بلبل
عیان دادم گردوغ از گل رخسار بے خار
کہ می باشد سر لوح مزارم نغمہ خواں بلبل

کنڈگل تو بہار از دیاں دلسا اندراں کو چہ

بود بہر آن قاری زار و ناتواں بلبل

بنام ہند در یورپ دلیری شد سمر ایدل
 روی در کوچه اش با صد امید قتل از دستش
 عمار بیدار لیکن را پیر پروا سے دل مجھوں
 تر افروخت است از بکے بجائے ہر زمان رفتن
 نہ جہنم تا سر از خاک مرآں کی چسبہ بر گیرم
 حکیم عشق خوش گفتہ ملاوئے غم و دردش
 اگر جلوہ دہد آں ماہ گاہے گاہے از باش
 پنا ہے نیست از شیر تیز او جو عالم را
 ہمہ جور و جفائش بر خود اندوہ بہر آن تو اہم
 اگر گرم بحال رہ بلا افتاد گال روز سے
 فرستادی بریدے با صد امیدے مگر دامن
 ہمہ با خوش کدینا راتی بہست روز افروں

وفاداری بر تیش راست اینے اثر ایدل
 مگر ہستی زنا زنا زنیایں بے خبر ایدل
 کہ آں آہستہ راندانے آں تو گھر ایدل
 حضور دل منہ چوں ہر نفس اری سفر ایدل
 نہ رویم آں کہ تا اندازد او سویم نظر ایدل
 اگر پا مال ہم گردی نہ بر خیزی زور ایدل
 شوم کافر اگر بنیم سوئے شمس و قمر ایدل
 ز اول یہ بود انداختن مار اسپر ایدل
 کہ و فردا نالہ دیگرے برداد گھر ایدل
 شود و کسل خوں غرقاب تا سر جوہر ایدل
 محال است از تو سوئے او۔ ذرہ تو بخیر ایدل
 مگر زرف نگہ بنید بسر لہجہ سہ ایدل

چہاں در کوچه اش قادی رسد از بہر نظارہ

کہ منور آمدہ اندوہ ہم سولش نظر ایدل

تا خوجہ دل را خلید آں خار تر گان در بغل
 بالہ دلم بردا غما کنز پر تو حسن کے
 در خواب غفلت تا کجا بے صرف بینی ایناں
 یک گوشہ ماہن اگر بند نقاب از رخ کشد
 تیر نگاہ دستاں دل را مگر با کام خست

از زخمهایش کرد گل گلہائے خندان در بغل
 آمد نصیبش روز و شب رنگ پر آغاں در بغل
 ایدل نے بیدار شود رگبر جان در بغل
 ہر ذرہ ذرہ را بود صد مہر تاباں در بغل
 کایک نمی آید نظر مہر و حرمال در بغل

دست در اند غمره اش نگذاشت از غمنازی
آن دل که چوں جان شتم همواره بینانِ بغل
دل سوئے آن ناک فلک مگرد و اندر سینه ام
دو بکسے خود بگزاشتم بس خند پیکانِ بغل
ای چرخ غرق خود بجو بگریم خصمت ند
هر قطره اشکم بود صد گونه طوفانِ بغل

از قامت آن شوخ تماشایت بر پا در دلم
قاری بود هر ساعتی خسته نمایانِ بغل

نقاب از پهره جانان کشیدن آرزو دارم
توان خود بکنی تاب دیدن آرزو دارم
هوائی کوچه آن جان جان بچید اندر
کنون در گلشن خلد آرمیدن آرزو دارم
سر شک خود سراپا گشتم و در دیده جاگرم
چو ششم بر گلِ ریش چکیدن آرزو دارم
صبا گاه به پرشت بخارم بر سر راهش
که خنک بار بار در پس دویدن آرزو دارم
آبی ده مرا بال و پیر از پر وانه بالاتر
سر شمع رخ جانان پریدن آرزو دارم
ز به دیوانگی من که از ترکان صد دانش
خس و خاری و دلدار چیدن آرزو دارم

بذوق و شوقِ دل خود دیر آن خجسته قاری

که پیش آن تماشا پس لطیف آرزو دارم

نظاره ات اگر نه کند لای نگار چشم
خود گو که آیدم بجا در چه کار چشم
سر تابا شد است تنِ داغدار چشم
و ده نظاره تو کنم با هنر چشم
نذر نگاه من همه شد صرف انتظار
دردا که شد جو وید نه ترس کار چشم
دیگر بسوی گل نشو و خوار بشم
دوامِ خوں شد است ترا دامن نگاه
از کوسه یار صبا تو تپا س خاک
گشته مرا سفید درین انتظار چشم

از طالع سعید بالفت مرشد است   آنکو دل و جاب تن و جو بهار چشم
جوتی اگر تو حیر دل دارد سوسے خویش   اسے دل بغیر و مفسگن زینهار چشم
روزے نخست بادہ لعلش کشیده ام

قاری ہندو بہت مرا پتہ ہمار چشم

میر در شام و سحر خود ارم   اشتیاق رخ و گیسو دارم
میر بنگ ویرد بخوارم   کچھ نسیم دلبر بد خود دارم
چشم او داد مراد صبرا   دیدہ بردیدہ آہو دارم
جلوہ گامش دل عاشق آمد   آئینہ است این کہ بہار دارم
در غم سر و قدے فاختہ دلا   کار بانالہ کو کو دارم
وقف طاعت شدم اندر الفت   رخ بھراب دو ابرو دارم

از چہ خاموش نشینم قاری

چوں غم چشمم حشم سخن گو دارم

بہ تیغ ادائے تو سری فرو شدم   پتہ بنگاہت جگر می فرو شدم
خود از من فرونی است روز الفت   کہ از بہر خود خود شرمی فرو شدم
غبار پیش راز بہر نشان دن   ز اشک خود آب گری فرو شدم
بزللف سیاهش بروئے صبحش   شب روز شام و سحر می فرو شدم
یہ یک گردش چشم فتان جاناب   چہ راست نہر و زبری فرو شدم
دور خار او را پئے رونمائی   دو مہرات شمس و قمر می فرو شدم
نگیری اگر حیف صد حیف باشد   بہ یک عشوہ دل ہم جگر می فرو شدم

اگر مدعی نذر دل پیش آرد   بے ناله او اثر می فروشم
 بچوگان زلف و تائش بگویند   کہ میدان دل گئے سر می فروشم
 بگو غمره را تا خود جان منبکس   بهائش خواهم مگر می فروشم
 تن زار را نذر دادم بگویش   بسنگ دریا سر می فروشم
 اگر باز یابم دل و دین و ایماں   بہ نیچے نگاہش و گری فروشم

زباناست قارسی - ز رخت محبت

سر بویکچہ نین اگر می فروشم

من چہ بیا شتم کہ بران خاطر گزرم   شکر گویم سب اور اچو نجا طر گزرم
 سگ دور بان نگذارند کہ بر در پام   آردم شوق و بصد حسرت خاطر گزرم
 غیر و محفل حکم است کہ اندر کوش   نہ نعم بار نہ چوں وارد و صا و گزرم
 در حرم حرمش آنکہ ز جاں ہم صافی آ   کے رسم تانہ من از لوث عنا صر گزرم
 اے اجل باش کہ آن جاں جانی مدنی است   کار من تر شود از لطف تو شاگر گزرم

قارسی آن کو چہ جان بخش کہ رشک خلعت

رخت آن جا بزم - از جاں چو ہما جر گزرم

اے خوش آن شہا کہ سر بہ آستانے داشتہ   کا رہا فریاد و باہ و فغانے داشتہ
 اے خوش آن شہا کہ در بر جان چکا داشتہ   طالعے فرخندہ و بخت جو اسنے داشتہ
 یاد آں عہد کال بستی بہر بندہ   من ہماں ستم کہ چشم خون فشانے داشتہ
 ستم صحرائے سودا و جنوں آمد کنوں   پیش ازین حد کو چہ دانش مکانے داشتہ
 در جفا و جور یار من اگر متا ز بود   من بہ تسلیم و رضا صد گوتہ شانے داشتہ

سر تو لے فاختہ دیدی گزشتہ پایہ رگل
 چوں خد گشت در دل آید جاں شہ یکدم بدر
 نشاطم گوید دو عالم چوں گشتے زبان من
 حرف حرف از یاد من شد چوں رسید پیش او
 لال شد از عجب واپ شہر یار ملک حسن
 بخت بدیر دل کشید انداخت در ویرانہ
 در چین با خود چو آں سر و چانے دہشتم
 تیرا و اندر دل خود بجایے جانے دہشتم
 تیرا از مرگان داند ابرو کسانے دہشتم
 ورنہ از ایام حیراں داستانے دہشتم
 آں کہ من اندر دہاں گویا زبانی دہشتم
 در فضاے قدس ورنہ آشیانی دہشتم

قاری از ششم ترم برخاست طوفان عظیم
 عرق گردید آنکہ من با خود چانے دہشتم

گرد ما کو نین بر آید بسم
 بسم قاتل شہد ناب از دست غیر
 لے زبان ہاتر ز لطف عام تو
 انتہا از نالہ و ز سوز و محو
 خون از مرگان باز و در دل می چکد
 چوں سلامت می برد جاں دیدنی است
 گرد عارض برقع بردارد پیر سود
 شمع مجسم بر سبب جمع یکش
 بجہ دہاں یار شہد شمع بی زیاں
 ریلط حسن و عشق شد فاش از وجود
 دید و یکشا با نگاہ زلفت میں
 چوں تو یار سستی نباشد بیخشم
 غیرت شد است از دست تو شرم
 گوشہ چشمتے بسا ہم از کرم
 تابا عشق است و تا ما راست دم
 کے شود سہ ماہ ام از خراج کم
 میری لاقدین از شمع می دہم
 خود نقاشش دیدن ماہست ہم
 نے دیت آید نہ هیچ از نے دم
 حسن و عشق انداز ازل یار این ہم
 بود از اسرار و کرم عدم
 قاری آمد ورنہ زہر حیا جم

کلائے غم و دور و خود راں نفروشم
 کوین اگر پیش کنندم عوض دل
 ایمان خود اے واعطایب دروگم
 یا ہم چو گدائی سر کو چہ جاناں
 دل را کہ متسانی زخمی است و دام
 لے ز اہد غرہ تو فردوس مبارک
 آن کہ نہ گلیے کہ یمن داوشہ ما
 از بستر حاک کی کہ پئے ماست بکونش
 بے توبہ نشاید لے جاں نفروشم
 آن بہر تو درستیہ ہم آں نفروشم
 عشق است اگر کفر یا یاں نفروشم
 ز ہمار بعد ملک سلیمان نفروشم
 جز یاد دم آن خجستہ مرگاں نفروشم
 با جنت تو کو چہ جاناں نفروشم
 با تاج سر قیصر و خاقان نفروشم
 یک گوشہ بغالیچہ سلطان نفروشم

قاری دہش جان عوض نیم نگاہے

گوید کہ بلا شے دم پیکاں نفروشم

متافی با سر جاناں سر روح و روانم
 دل و دیدہ نیم آیدار از خوبی قسمت
 وہاں زیر آمد و آمد مقام دیدہ بالاتر
 اگر باشند خلق اندر و اینہا سے یک دیگر
 نمودن باز نہفتن رخ از یاران متساں
 زوہ زانو بجلوت ہر کہ با جمہیت خاطر
 تو نگہ رایہ پیری رعشہ بر اندام بیجا نیست
 نیاشد از خسر و بگوشتن امر و نہ پرو
 نظر اندازد و جانی بود و رقم روان بخشد
 بجاں کہ صحبت محبوب یا ہم را نگاہانم
 بہر سوی لوہ اش نیم بہر جا آستانم
 ز خندہ گر یہ را صد منزلتہا پیش از انانم
 سرا سر کار ہار را ہجو ز رہبر جہانانم
 خلاف دوستی باشند حبیب و دوستانانم
 ز گمراہ خط و راہ با خوش اماں دانم
 فشار لرزہ بر اعضا ز قوت این دانانم
 بدہ ساتی کہ فردا از فریب و اعطالانم
 دو چہ نانش و جاد و دود و لب و معر نشانانم

پے سلطان ملک عشق دولت و غمائل
نغان و آہ لاناہر او پیل و نشان و اہم
سبوتے وادی عشق و محبت تا شدم قاری
خسکما زیر پائے خود بسا دہ پرنیاں و اہم

سراپا رشتہ جانِ خودم اے جاں شرم کن
خدا نگ ناز قاتل گز ازل زہر خود و اہم
نماید چوں ترا خوش اضطراب عاشق نگین
صبا نغمہ سیر با خود کہ از خار است ہم کمتر
بر جس سخت جانہا ملوث شد سراپا یم
مکیناں را چو خوش شتی بگرما زہ نہ دل کتوں
نیارم نے ملک بر آشکایا نہ جو رہ خود
سردم جاں بیا و چشم مست - ساقی سر خوش

عرد و کیسو شود چوں از من دان یار من قاری

تو اہم یار را گفتن کشا پردہ حیا کم کن

پرسم ز دیدہ فرض شد آیا گریستن
غالب ایک گفت در حق بے جا گریستن
گرم یہ نزد آں کہ بود چشم او بدوست
با گرم یہ پائیم جو ایں جہا طرب کنند
بر دو اے درد و غم یار اے حکیم
و اہم کہ برق وابر ز من شیوہا گرفت

گوید بے ہجر احب اگر لیستن
ننگ است ننگ و غم دنیا گریستن
عار است عا و غم عجبے اگر لیستن
ناخوشتر است و غم ز مانا گریستن
خندہ بود مناسب یا اگر لیستن
ہر سو طپاں گزشتن و ہر جا گریستن

امروز گشت خویش بکن ز آب گریه میر
 روشن نشد چو شمع که گداخت و که سوخت
 آں سوزش در دین و دم یا گریستن
 بر گریه تو گوش اگر گل نمی نهد
 آعندلیب یاد کن از ما گریستن
 چندان که ناله با کسم او شاد تر شود
 باشد به پیش یار تماشا گریستن
 قاری بر سنگاری باشد ضحاک ما
 اندر غم سلاله زهر اگر گریستن

ای آنکه نداری نظری چون نظر من
 ز نمار میندیش لب و دوا و سر من
 جبریل بیاز و نرسد تا حرم دوست
 زنجاست بتاب تپ دل بال پرین
 با و چه کنم راه دے بادل دیگر
 دلشاد نشینی و نداری خبر من
 هر کس طلب آرد ز خود تو دل خوا
 جز تو ز تو خواهد دل خوش نظر من
 از بهر چه این بار نسا و ند بدوشم
 تیغ تو تنگی و بحساب چه بر من
 دل و سخن و چشم و نطق ز جگر چسبیت
 ناوک نگذاشت کم از دل بگرمین
 میداشت صبا پیش ازین شان شفاعت
 هیهات کنون گشت دم بے اثر من
 غارتگر ما راست بهر گوشه غنایم
 تاز ز زده دیده بر دودل ز بر من
 صد باره نشاندیم بر جانخل محبت
 ناورد گئی با مراد این شجر من
 از ترس نغان سوخته و ز بیم سر شکم
 عشق است که آتش زده در شکم من

قاری چه توان گفت ز شام شب بچراں

در شب شب بچراں چو آمد محرمین

کوچه دلدار در هر سمت گلشن اندراں
 سینه عشاق در هر گوشه گلشن اندراں

یک جهان او ند ما را بہت گشتن اندر ان
 قلب عاشق جلوہ گاہ انوار یار
 از کند ناز و تل مدعی گردن کشد
 تیغ و تیر و خنجر خود ناز ماید ہیچ کس
 نالہائے دل شکن دارم وے حیف است آری
 غیرت خلد است کویش تیغ و غم را بجائے نیست
 عاشقان در کار حیران عارفان در حال مست
 حسن حیرت ز زباں را دیدہ را بیکار است
 حسن گرد خود اگر دیوار پرودہ در نہاد
 آں حق میداں کہ چو لاکہ خنک ناز است
 رشتہ ز محکم بستش حلقہ اندر حلقہ ہا
 ساقیا در دی کشتات حلقہ گردت بستہ اند
 دیگرے دادند تا سازیم خرمن اندر ان
 اندر ان طوڑ است و ہم وادی بہن اندر ان
 عاشقان آرام جاں دانند خرمن اندر ان
 صید گاہ اوست عالم بہت فتن اندر ان
 نیست اندر سینہ اش دل بہت آہن اندر ان
 اسے دل غمگین بیاو ساز مسکن اندر ان
 بے خیر اسهل نیو فدرق گردن اندر ان
 رنگ نرگس اندرین در نگاہ سوسن اندر ان
 از کند دیدہ ماصد جاست رفتن اندر ان
 سرفروشان است واجب سر نہادن اندر ان
 چوں نیاید بند از ہر سمت گردن اندر ان
 لطفے از رخصت بہن ہم تا شوم بہن اندر ان
 قارہی از ہر سمت خوں بارد بلائے جانگزا
 سایہ دیوار او در گیسہ - مامن اندر ان

محال است از درد و الفت بیاں
 بچویش کہ خسلہ آمد بے گماں
 غمش خوں خورد بے بضاعت دلم
 پیغیش سر و دل بہ تیرش رہن
 دواں جان غمخوں پس محل است
 زباں بے دل و دل بود بے زباں
 شود ہیریزنا و این زبجاں
 نخل میزبان است از میہاں
 تہ رجمے نہ یاز و نہ لطف از کماں
 خدا را باہستہ اسے سارباں

اس کی سہ ترنگس کا رنگ اور اس میں ہی سوسن کا رنگ

نہ آنم کہ پیچم سہرا نہ کوئے دوست
پس از عمر باشد نصیب ایں قدم
زمینش بجور ار شود آسمان
نہ خاکم چنین تین تو سن مراں
ہمہ عالم دہم دراں ہر چہ بہت
نیر ز وہ یک سوئے آل ولساں
سہرا بقیہ ام بند و دوست اوست
پندیم پیش نیست یا را اے آں
عجب درد دم کاں نہ خود تنگ بود
ہزاراں تناسل گنج چیاں
خود ہم ز دیوانگی دم نہ ند
چو آئی بہ پالست دیوانگاں
چو در دست نہا شد کہ ہر گنبد
دسی کے بدر و من اے مہرباں

بنہ سربراں چادہ قاری کہ بہت
ز نعلین پاک محمد شاں

دسترس برے نیاید قبضہ تیر سین
تشنہ کامی چوں نصیب عاشقان بند عشق
بال عنقا یافت شاید خوبی تقدیر میں
چشمہ کو را بگردید است جوئے شیر میں
بند بر لب تن اے خداوے صرفہ بود
پیچ سوادیش بسند است از پئے زخمیر میں
اے عجب کہہ رسا خود راں لہ نازک شکست
رخسہ ہا کا ند فلک انداختے ایں تیر میں
سخت جانہا مرا بیچارہ کردہ چادہ
اے کہ کوئی بے پناہ آمد و دم شمشیر میں
یک شبے صلت نصیب نیست کاتب سہو کرد
یا پر مہر خاب بودہ خسانہ تقدیر میں
در سر سودنے نفس نازک شتم آن خیاں
ہر سر موی تو امان شد و دھند زخمیر میں
یارب اندر باغ عالم غنچہ با گل می شوند
نا شکستہ از بے ماندہ ایں دل گیر میں
در شاں اے گریہ آں گرد ملال بے سبب
کہ من خستہ بدل ارد بیت بے پیر میں
تازمین کو پچہ آں تو جوان بار و بلا
کیسر از بادش ستم داد و پیچ پیسیر میں

یاد مہر خاب تھا نامہ مرئی تقدیر کا

لے بڑوں انہم وہم و حسد اور اک گماں
 قاصد انکا ہم را پھروا آئینہ بہست
 چوں میں لنگ رخم شد ز نابالہ من پر
 برکشہ خود از دم بیکان خون لودہ اش
 قسمت آں صید انانہم کہ در قرالہست
 نقش من بندہ ام رحمہ بگفتا دور شو
 واعظ ازین شہم گیر آں بت یہیں عیم کن
 از نگاہ پوچھ کشو۔ اوستا دم پر دشت

فارسی اندر جلوہ گاہ خاص کے راہم دہند

چوں بردن در۔ سگ کونش کستہ خیر من

مردمان چشم را دیدہ ز حیرت بازین
 ہج و تاب دام زلف یار را اندازین
 تیر مرغ کاں با کمان ابرو شش اینا زین
 ایں دل شوریدہ با جاں پیرن آں زین
 آن نگاہ شورخ را غیرت دہ شہبازین
 ہنشین از ہر خطا طاب میں ایجا زین
 ہر قطع جائہ جاں تیز ترازا زین
 رنجہ فرمایک قدم صدوز میں صدازین
 می کشد زندہ کند خوش ہر دورا اعجازین

ہار گھما در گلو سے شہسوار نازین
 ہاں دل و تنہی براہ خویش و سوش میا
 ناوک انداز است خاطر جاں خواہی بر دازو
 کوئے جانان مقل عشاق دانستہ رود
 جان تو اسے دل صعوہ نیز کم با او پیچ
 نہیں دل دیدار جو زان رخ پر دہ پسند
 ایں دوخت انفس لے آں کہ پنداری جو
 لے کہ از سر کار تو تنظیم سوز و ساز ماست
 فارسی آں چنمان سحر آئین و لعل جان نواز

یہ سہ جہاں کا ہے جس میں کسی سوار نازین

نظر کرد است تا آن چشم مست نازک من
 نیم احسان اور شمع بزد تاشد نموی من
 ز روز اولین دارم سیر دل زیر تیغ ناز
 قیاس دہم ادراک و خمد و زنیہ اشکم
 بہ جعد غیر نش تا دم آ و خستہ جاں را
 نگاہ یوم بسوی آرزو ہانست بے سود
 ز جحر تازم رحمت بجوئے سینہ ام جوئے
 کند گردم گردید تا زلف دراز او
 بحراب دو ابرویش نمازم را جوانے کو
 دل من پُر نہ ہبائے محبت ہمت لے خط
 بود آن نقش پا قبلہ ز بسیر سجدہ جانما
 ز جس جرم و عصیانم ملوث حیف سرتا پا
 منم بندہ توئی خواہ چہا ربط است میدانی

بہ لپ نہاختہ کون و مکان اہائے ہوئے من
 با علائق نہرا علی سبق بردہ علوی من
 خدا گردم بجوئے خود چہ زیبا ہست غم من
 رسد کے بر فراز مسکن تو جستجوئے من
 شمیم جانفرا از ہر کونین است بجوئے من
 نوید یاس می بخشد من ہر آرزوئے من
 کم انداز قطرہ ہم ہفت دریا ہا زبے من
 نرے راتا تہ یا حلقہ زدہر تار جوئے من
 ز خون دل لبدا فاصل ناید تا جوئے من
 بسنگ طعہ بیجا چہ آئی بر بسوئے من
 شدہ آں قبلہ را قبلہ نما ہر گونہ رے من
 آب پاک رحمت بایا نیک شست شوئے من
 میراے جاں برے غیر آب آبروئے من

نہر یاس دل و شمع آرزو من

مکین خانہ دل شد چو آن جان ہماں قاری

طفیلش سجدہ گاہ قدسیاں گردید کوئے من

بہر نذر تو ہماست دل و جاں از من
 دامن افشاں مگر یاد صبا از من کم
 از رہ دیدہ من در دل صد داغم - آ
 غم او خون خود در دل بنو خون ہیات
 لے غم یا رشتو سوئے رقیباں از من
 ہر ایں تھ پئے کو چہ چساناں از من
 کہ خوشا ہست تاشائے چرخاں از من
 در قدوش چہ بود دعوتِ مہال از من

تا بر ای گل نہد گوش بر غم پیشین
در ره افتاده ام و دور بود کو چہ یار
لے کہ چوں ہر وہی چشم و چراغ عالم
من بچم الم و بچم دغم و در دوشم
جامہ را گل بدرید و زردہ لبیل نالہ

لے از ای طرہ نقاش لبیل نالہاں محبت

برودہ انداز نقاش لبیل نالہاں از من
ککش لے خضر رش گوشہ دالہاں از من
گل دیدست از ان بہت بہا لہاں از من
انچہ رو برقع نہی بر رخ تاباں از من
عدم آباد شد آباد بدنیساں از من
شد بیان رُخ جانہاں چو بانیاں از من

چہ تماشا شدہ قاری من و او را باہم

رخ چو آئینہ از و دیدہ حیراں از من

ہست بجا صلی از زندگیم محل من
لبلی حسن تر با شدہ بر اوج دلم
بند بر من زہانے مگر افزونی خواست

از دعا ہائے ہمہ عمر گزشتہم بہیں

نظہار بخیتہ بر تو زولہ روز نخست

ر شکب در یائے محیطم ز فیوض رحمت

یا ز من رحم محکم پئے من ہر نقطہ است

چاشینہا کہ بد شنام محبت دادند

می برندم بہم آن و شب نیست مرا

ہر چہ از دوست رسد لطف بود یا کہ حبنا

قدغن از پیر معان است کہ ناید ہشیار

ذردہ تو سے کو چو کلبینہ دل پیرا

نہست قلم اگر از تیغ تو اے قاتل من
رقص ساز تو بخوانی اگر شش محل من
تا نہاد از دو جہاں بند من عادل من

ذردہ ذردہ ز سر کوئے تو کردہ دل من

حزم در باختہ ہیات دل جہاں من

غیر من نہست بجز آن کہ بود سائل من

انچہ خواہد من زار ہماں قاتل من

دل من داند من دافم و داند دل من

کہ کجا ہست و چساں ساختہ شد منزل من

بشمر دنیا کہ ہمہ نیک دل مقبل من

ہیشاں اندر سر لیفان در محفل من

قاری او ساختہ بر خدمت خود ماموت

چند رباش - نگوید برو اسے کابل من

سینہ کو کہ در آن نیست غم تو مخروں	ہست درد ہر دے کو کہ نذاویش بخوں
چشم سنگین دلش رنجت مرنگ گلگون	آہ من زنگ اثر رنجیت چہ مایہ اکنون
کہ یوں رخصت چہ است نہ چوں	صد غم جوہر مگر پرکش عقلت ممنوع
نشود تا شکنہ رشتہ جان بجنوں	سارباں تیز مراں ناقہ بیپائش لیستہ است
ساعتی نیست ز بس من سکین میوں	روزگارم ز ازل پنج و در و گز است
اندروں نالہ زار است نیاید بیرون	گرچہ خونناہ بر رخ نقش و نگارے لیستہ است
سوئے دیگر کہ ہے اوست دماغ بخوں	یوئے لیستہ است چو لے باد صبا با تو مشو
سرب ساختہ اش غیرت و شہ و ہاوں	یاد گیرم الم اندر چمن دل چہ و زید
ہست او کا مدہ ارواح قدس پیراوں	روح زار روح لطیف دے چہ جان جان پاک
فارغ از کشمکش رنج شد دریافت سکوں	کار خود دہر کہ بدست گیرم او در داد

میری آہوں نے بھی کیا رنگ چاکھا

جو ہر یانہ بگوید دل قاری لاریب

یار من از بیم حسن است چہ دیر مکنوں

کہ تو ہر آنچہ من بہت گزیدہ ستم من	ز اولین روز چہ گویم کہ چہ دید ستم من
ہم نیازم کب نہ ناز فرید ستم من	ناز تو ناز کند آں کہ حبید ستم من
آں گل اندر چنے نیست کہ چید ستم من	با گلت نیست سرم - بل سکین مخروں
سرمہ آدم کہ ز آغاز شبید ستم من	تیغ سرم کہ دیکہ ناز کہ قتل سازد
زار کرد است چنانم کہ خمید ستم من	بار سنگین جنم و در و محبت ہیبت

یہ ستمی کہ گستاخوں نے بھی کیا

رم نمود است چو آن شاه در غنا از بزم
 یاد اے سرو چچا تم کہ چو بودی بامین
 جان و دین و دل و ایمان ہمہ قربان رہی
 تا سرم یافت ز سودائے محبت نکلیں
 حیف آمد کہ رسد قاصد و من بایتم دو
 نسبتم بادرسے خانہ زہے حکم شد
 مرغ دل بال و پر از شوق برآورد و انگہ
 تا چہا با سر نشویدہ دویدستم من
 در چمن با تو چہا مایہ چسیدستم من
 بفرود آمدن یار شنیدستم من
 از سر کشکش فکریہ چسیدستم من
 از ہمیں خود بتوا از خوش بریدستم من
 مرشدم پریرغان است دیریدستم من
 قرب یام حشرش گو کہ بریدستم من

قاری اندرہ عشق از صعوبت نالی

چوں بگوئی کہ بر یار رسیدستم من

دل ز غم افروہ باشد ہماں گرم فانی
 بے تولے جان جہاں تو اتم از جا بیستے
 پیش سرو سرفراز است رعناے تو
 تیغ و تیرونیرہ و دشنہ کجا جانم بود
 تا تو رفتی از برم رفت از دم صبر و قرار
 روئے بمانا ز کسب نور داز فر فرورغ
 جان ماتیر نگاہ ناز را با د اہد
 لطف فرمانا ب شمشیر و ال یک جود نہا
 ہست اسیر او خلاص از خار خارینج و غم
 بگزیر از خود تا شوی و اہل باصلت و نفس
 گشت آتش سرد و می خیزد خاکستر دغاں
 آری آری جسم بچاں را کجا تاب تو اں
 سرو بستان نیت پیش از شاخ بانال خراں
 ہست آل وایتہ تو ایکہ ہستی جان چاں
 نالہ ام بانگ جرس آمد پیے ایں کارواں
 ذرہ ہچو خود نشود خورد شید گرد و ذرہ ساں
 غمزہ را در دوست باشد تا ز ابر دیش کماں
 زخمائے خست گماں را خشک شام دوہاں
 راحت باغ جہاں باشد دریں بند گراں
 از حجاب بچر شایں عقدہ ام حل ناگماں

گر تو با سنگ جفا گیری عیار سے از وفا
نقد قاری را بیابی بهتر از نقد رواں

یک چشم نگاه بصدداستان از آن
یخ نگاه یار که جان را دہد حیات
بامش بلند آہ دلم پیست - نالہ را
از در سگاہ حسن کہ تعلیم جان دہی است
تا بے کجا بہ دریغ آن فسرہ دل
ہاں عاشقان دو نذر سر با کمال شوق
گر صد ہزار درد و ہلا در محبت است
مجنوں دواں بود پس محن پیائے دل
فارتگرے ربود دلم بے بسم کنوں
چوں خوابگاہ شاہ دو عالم زمیں شدہ

آگاہ نیست غیر دل نکتہ داں از آن
نامش نہادہ است دلم جان جان از آن
بگرفت آہ تا بند نرد باں از آن
شورے بہ مقتل ست کہ بہشت تھیں اُن
کایند و کامیاب نمایند جاں از آن
اندر رجاے زندگی جاوداں از آن
داواست ہر کہ دل نکشد لا ماں از آن
تیزی تورا و انہود سارباں از آن
نامح - بخود رسم پچود دلم وارہاں از آن
سجدہ برد بسوے زمیں آسمان از آن

یک چشم نگاه یار کہ جان را دہد حیات

قاری منال از ستم جوہر روزگار

یا بند نازد لیر خود زیر کاں از آن

آں کرے لبت شدہ مست و خراب تو
بیرون خوام پردہ یہ کیسو فلک بشوق
دائم کہ ننگ داشت زمیں پیش ازین من
زانو بوقت ذبح یہ پہلوے من زدوی
خوناب نخت نخت بوداں دے کہ آں
کے از شراب تو بشت ناسد سر اسب تو
خود بے حجابی است برویت نقاب تو
بر آسمان رساند سیر ما خطاب تو
رحمت بحال زار من اند عذاب تو
بنمود ز سوز تابہ نگاہست کہاں تو

خشم تو گشت موجب میلان تو بمن
چون دگجا و در چه خیال و ندیم کیست
مهر شاه سے ز چشم نیامد درون دل
بست ست عهد بند گیت هر که از نخت
بیگانہ و یگانہ تو گر چہ کامیاب
قربان ہزار جان و دلم بر عتاب تو
ناید نہ بچو نہ خبر از حسراب تو
آن ہست خاص اے شہ خوبی جناب تو
یکساں بہ پیش اوست عذاب و ثواب تو
بار دہلاے خاص نجا صان سبحان تو

میں نہیں پاتا تیرے غارت خواب کا

قاری خطا صواب بود چون کند عفو

بدا از خطا ست غیر نیرا صواب تو

مقتدا بہر جان ست چو دیوانہ تو
گشت صد چاک دل زار مگر حیف نشد
چہ ضیا ہست بحسن تو تنائے شانش
با کسے نیست سزاوار یگانہ بودن
ورنگو طوق و پیاز تو سلاسل آہا
ایدل جلوہ طلب دیدہ کشادیدہ کشا
بارش لطف و کرم از تو چو ہر دم بر ما
میرگاہ تو کلیسا و گشت و کعبہ
چہ بگویم کہ چہ آمدہ فرزائے تو
در خور خدمت کیسے تو چوں شانہ تو
شمع بالمعہ خود آمدہ پروانہ تو
آں کہ از نخت بد خود شدہ بیگانہ تو
کمال امروز شدہ منت دیوانہ تو
تا دہ جلوہ زہر سو بتوجہ نمانہ تو
دست شل ہست و زبان گنگ ز شکرانہ تو
دل وارفتہ ما ہست مگر حسانہ تو

آج بھری ہوئی منت و کرم دیوانہ کی

بخ سوسے جنت فردوس نیار دقاری

جاسے یا بد چو بر عتیدہ کا شانہ تو

تیر صد پیکان ز مرگ ناہنگاہ نازا و
یاری نادر عالمے از ہر دو عالم ماورا
جبجہ آں از دو پلک چشم افسوں سازا و
رغزداں ہم عاجز و حیران ز کمنہ و رازا و

ہمنشیں باتو چگویم تاب برق ناز یار
خود بخود ہر ہفت وار شاہد ناز آفریں
عشق را کفایتی آید چنان اندر بیاں
تاب داوی تیغ غمزہ را دلم گشتہ خبر
چشم اوجا دو نگاہ و لعل اوجا نہا نواز
صدرہ آیم جلوہ جوا و ہفت تو پرورہ نہر
کشتہ دار و چشم دا و رقص ساز دا سرور
صدرہ راں پردہ او گر شود افروں ہراں
سوز ہا اندر دل من ہر زمان از ساز او
دست مشاطہ کجا از ہر آن انس ساز او
عاشقان خود بے خبر ز انجام اوز آقا ساز او
سر بخت آمد روا کن جانہی را آزار او
غیر عاشق کے خبر ز افسون اوز اعجاز او
بیخ و تابے ہست از طائب من ز ایجاز او
کز تماشائے طلیدن شاد تیغ انداز او
باز کے ماند ز دیدن چشم دیدہ باز او

حسن و عشق اللہ از زل در دار و گیر بکیر

قاری آمد دیدنی سامان این انداز او

اگر عشق خواہد دل و جان بدہ ء
دل از گریہ تنگ آمد لے و لنواز ء
چو در عشق جامہ درمی دادیم ء
بہ کیشے کہ دارم بود کفر فاش ء
بو ولا بد ایدل چو جاں داونت
دلم لذت درد اں مایہ یافت
چو شد شش جہت مر تر آئسہ
خود آئیم و سوزیم پروانہ وار ء
ضیفان بیچارہ ات تا براہ
و گر ہر چہ داری ہمہ آں بدہ
و ہائیش از زخم خنداں بدہ
ز سر تا پایم گریباں بدہ
بہ محبوب گفتن نہ ایں آں بدہ
ہماں بہ کہ در پاسے جاناں بدہ
کسے را نگوید کہ در ماں بدہ ء
سہ پایا مرا چشم حیراں بدہ
تو شمس کہ گوید کہ تاواں بدہ
نماند از لطفت داواں بدہ

خضر را و اگر بدانی مناسک
دلم گشت آواره کو چسبہ ہا
مخور غم ز پامالی عاشقان ،
و فارا کنی عس و ورزی جفا
ز خنہ ات ساقیا باز پس
اگر عجز یافت عز قبول و
کلام خود اے قاری غنہ گو

نگویم بن آب حیواں بدہ
یہ کاکل یہ بسند و بنداں بدہ
تو بیکران خود را بجولاں بدہ
ہمہ راضیم باز پمیاں بدہ
نیا یم سوے خویش چنداں بدہ
بے شکر آں زور ایماں بدہ
و ہی ار۔ یہ نذر سخنداں بدہ

نیابی اگر در جہاں نکتہ سنج
بگو۔ گفتہ را نا یسوزاں بدہ

چہ گویمت کہ دو چہمت چکار ہا کردہ
بہر طرف کہ نگہ لطف دلہا کردہ
بہ بست عبد محبت بسوخت سرتاپا
چہ پردہ ہا کہ نہ بر بست ناز حسن بوخ
خندے را دل آشفہ راست کن ز تار
زین و کوہ و فلک را بسک نمود دلم
خیز را بلہ پائیم بود آمد راست
کجا کہ عشق رسد عقل را چہ حکم بود
دلم کہ مایہ صد درد و دلچ بود بھن
چو در رضا ند ہی تن کجا شوی فائز

دو عالمے تہ و بالا یہ یکا کردہ
نہ دل گزاشت بکس نے جگر ہا کردہ
عد و بھن نکند آنچہ آشنا کردہ
چہ چاکا کہ نہ صد جاشش دیا کردہ
شدہ است رام چو آں بت خدا کردہ
بجھاں تھا بلہ حسن فتنہ را کردہ
جنوں نمود دو اتم بر ہنہ پا کردہ
دو شاہ سلطنت ایدل نہ ہیج جا کردہ
ز بردش چہ نہ احساں کہ دلہا کردہ
جفاش را شدہ قابل دلم وفا کردہ

خواجہ بہرام قزوینی بہت خدا شکر ہے

جنوں سے چنگ کو کھانا پڑھنے یا کرک

سبک ز فکر و د عالم نمود قاری را
خسایم عشق سیر عقل او جدا کرده

حق پئے قسمت بیاں آنچه که بود بموں شد
لے فلک قضا شست تو چو این خوں شد
صدق طلب اگر بود یار جفا پسندیت
ایچ شد خرج و نفع پیش دے بری زد
غیر رخنه ہا نزد حق بسندہ غریب
رخ بسوئے کریم آریں کہ در شفا است
لے دل دعا طلب باش بصیرت شادری
در تگ و دو قناده ماند عیرواں ہنس

در خور ہر کہ ہرچہ بود کم شد نے فردا شد
لاک خور دے دشت در تہ خاک چس شد
ہاں ہوا کیسکہ شد خوار شد زبوں شد
آہ۔ بد کشید الف خم شد ہاے زں شد
یار چو حق شناس بود حق بختش کنوں شد
سیلی وہم تھا بخور و ہر کہ پیش دے دل شد
ہست نصیبت از نظر با تو ز کاف دلوں شد
کنج بعد غنیمت ست در بر آں سکوں شد

لاک دشت خوب تھا خاک کیوں کیوں ملا

مید ہی از ہوا و حرم انہ و آب ہو شد ار
قاری را حیف ہست نفس اگر حوں شد

دیدنی گلزار رار وے گل تر ساخته
لمنہ رویش مکان دل منور ساخته
ورہ چوں زیر زمین عاجزی سر ساخته
ناصحا چوں یوفانی کرد دل کرد مہیہ
من بھرش خوں بگیرم او بپا بستہ خا
آجیوان لبش بخشہ ز کشتن صد حیات
رنج و غم را چارہ با صد گونہ شد سوکند

بلبل اندر کو فجاں فریاد از بر ساخته
نغمہ زلفش دماغ جان مقبوس ساخته
سرفرازش حق ز تاب ہر انور ساخته
من بجانہ پروریدم او بد لیر ساخته
عیش جائے دیگرے غم جائے دیگر ساخته
حق زابت لے خضر آیں آب خوشتر ساخته
راحت از مرگ مگر بختم مقدر ساخته

راست آمد قامتِ کمتر بقیمتِ بهتر است
 کز نلکش نامر زده ناکاره خنجر ساخته
 شاه حسن آمد پی معموریِ قلیم دل
 داد غارت عشق را چون میر لشکر ساخته
 الامان از نرگس جاد و فریش الامان
 صبر از دل هوش از سر برد و مضطر ساخته
 چون گل ایں باغ را جبرِ یوفائی بونامد
 بلبلِ دل دل نجا ر صبر یکسر ساخته
 دل جگر قطبینِ چرخِ درو تو چون آمدند
 تیر تو خود را میانِ هر دو محور ساخته
 رے اورا ششِ جہت آئینہ و دلِ نظر
 برد در ہر جانبِ حیران و ششہ ساخته
 بود سرگردانِ دم در وادیِ پر پیچ یا س
 خاتہ دل یافت آباد نکس از اقدام یار
 غیر را ہم خویش را بیرون چو از ساخته

وہ جگر کا جیسا کہ بلبل کی طرح آواز دے

قاری مسکین سب کے تو ہست او زوہ

تار سرد در دم بہ پیشیت پائے از سر ساخته

گو شمع شور و فتن دریدہ
 دل راز و رحن دریدہ
 بلبل از تیرِ نالہ دل دوخت
 گل جامہ جان و تن دریدہ
 دستان دراز آہ عشاق
 صد جا فلک کمن دریدہ
 دشنام بہن کرانے گشت
 شدید ہنہ دہن دریدہ
 از اشتہم صباست مہیات
 دامن گل چمن دریدہ
 شب بود بحسب روز خورشید
 صبح آمدہ پیسہ ہن دریدہ
 آئی چو سوسے مزار جاں باز
 خیز و زلحد کفن دریدہ
 در خلوت خاص شد سرافراز
 کان پردہ ما و من دریدہ
 تیغ نلکش بیک ادے
 قاری دل صد خرن دریدہ

اے آنکہ درحرم دلم جات آمدہ
 از دہرا بدل اربو آفات آمدہ
 جاعے باز پیر حسرات آمدہ
 ناز از پیش نیاز پے لمن ز ابتدا
 اے غمزدہ بود ناوک تو جان نثار را
 نائی ز نازگی - نرم از کمال ضعف
 از کاکش شمیم صبا سے غیر برد
 شاطر سرباط نہادہ چہ ہر با
 از رفتش خرد و دود و صبر ہم رود
 اے آقا یہ حسن نگاہے بسوسے ما
 اندر غل بسو و بدست است جامے
 بودیم کجبت من و تو ز تنہ زور قیاب
 در سینہ خود شکفتہ چو گلہائے مرغ دل
 بودی بکنج خلوت و آوازہ استنبود
 ز نہار سنگدل مشو از بستگی کار
 در غمزہ اعطای خوش ایجاں بکار شد

بر فرقہ ہر دودیدہ من پاست آمدہ
 در کہ بلا نگر چہ بسادات آمدہ
 ہر قطرہ صد بخور کرامات آمدہ
 سرمایہ صلاح و مباحات آمدہ
 ہرزہ سوسے دگر کچھ مہیات آمدہ
 وہ وہ من و ترا چہ مساوات آمدہ
 بہر جہل زرا کچھ آفات آمدہ
 کز دست خویش کشت مہن مات آمدہ
 اے اشک خون گرفتہ چہ بر پاست آمدہ
 ز اقبال ہر ہستی ذرات آمدہ
 زاہد بد و رتو چہ خوش اوقات آمدہ
 پیدائی فساد ازیں ذات آمدہ
 عشاق را فراغ ز باغات آمدہ
 از شور من بحسن تو اثبات آمدہ
 میدان کشود کار بساعات آمدہ
 آن نکتہ کہ بہت ز درایات آمدہ

قاری بدو ز لب کہ دماغ زمانہ ات

عاری ز فہم رفزو کنایات آمدہ

داغما در جگر و دل ز تو داریم ہمہ
 مرہے از کرم ایجاں کہ فگاریم ہمہ

ساقیا ہست بستان نظرت از لطف
تا گل رے تو در باغ جہاں خوش شکفت
ما گزشتیم ز صافی ز تو یابیم چو درو
سرفکنیم بجا کہ رہ تو کن پانال
ہیچ در حبیب اگر نیست نباشد غم نیست
غوط ہر چند گرفتیم بر بحر معنی
عہد بستیم چو اول کہ نہ بنیم بغیر
لے سبا چوں گزرت بہت بگویش للہ
رنگ بویں چو گزینیم عزیزیم چو گل
دین و ایمان مسرور جاں تو چارنا خواہی

صدقہ چشم کہ در عین غماریم ہمہ
چہم زن بدل و جاں چو ہزاریم ہمہ
یہ فلک نعرہ مستانہ بر آریم ہمہ
تا ز نہ چرخ بروں پا بگز آریم ہمہ
نقد عشق ست چو د کھت ہمہ آریم ہمہ
ثروت دیدیم فتادہ بکناریم ہمہ
للہ الحمد براں عہد و ستر آریم ہمہ
دائے دہ بصد امید غباریم ہمہ
سرسئی آمد اگر خوار ز خاریم ہمہ
ہمہ قربان تو مائیز نشا ریم ہمہ

دست یابیم چو بر نقد دو عالم قاری

بر سر نقش کھت پاش فشاریم ہمہ

دائم کہ ترا حالت مارا خبر استے
لے ہواوس از عالم عشاق چہ پری
از ہر نالیش چہنی بند نقابے
خوابی اگر سوزد و روغم خبر ایجاں
دل کی کندم باز سوئے غمہ آشوب
دشمنی دل من رفت نہ انم کہ کجا شد
ادھر جگرم کے بگزارد کہ گنم صبح

کز عین عطا ہم بجفا خوش نظر استے
جاں گیر ہر گام دراں رہ بگزار استے
بے پرد گیت نیست نہاں چہ بصر استے
بنگر بھر شمع کہ سوزاں شرراستے
صد تیر منورم بدل و در جگر استے
اے دلہر طنا ز بگو از خبر استے
گیرم کہ ز ہر شب بچراں سحر استے

بر مسند عشقم بنشانند چو دیدند
کندر بر من در خور غمها جگر استے
بے تو بودم شہدارم ز ہر یکا مم
از دست تو زہرم بدای کشک استے
زنا رمنہ پایے ہر مستی غفلت
ہر گام بزمیر کف پایے تو سر استے
در دو ملائک نتواند کشیدن
این بارہ گراں را متعل بشتر استے
رانی سگ خود از درت ای شہ خوبا
دیگر بنالیش چو بکونین در استے

از راز نخواہد کہ فتد پردہ و گرنہ

در آہ رسائے دل قاری اثر استے

نتوانم لے کہ از تو بجگر نہار درے
کہ ز کوچہ تو خیزم بدل از ملال گرے
بنگر کہ عاشقاں را دل گرم و آہ مرے
پے زندگانی شاں چہ خوش ستا جو برے
بشناس مدعی را کہ بود نشان عاشق
لب خشک چشم پر غم تنہا ار را نگہ گرے
یو دہا ہل دلبری آں کہ چہ و کسے نہاند
نہ قدش چو سر و باشتہ حدش بساں درے
ز ہمیں تو اں رسیدن کہ بحسن و عشق بجا ست
بجفا تو لا جوابی ابو قاسم بسندہ فرے
بود آب و دانہ یا ہم چو قطر ہلے اشکم
ز سر شک نیک نادر پے عاشق آبخوردے
زدلم چہ پر ہی ایجان سے کہے خود نگاہی
چو ز علم و فضل خود بہ تو نگری نصیبے
چہ نور دہا نہاند سر دست سیر محبت
بہن تو ریطا یا ہم کچہ راہ آیدے جاں
نہ رسد رقیب تا در زندار ہزار گاہے
چو کرم نہو قاتل بقہ دم سوئے عاشق

کہ ز کوچہ تو خیزم بدل از ملال گرے
پے زندگانی شاں چہ خوش ستا جو برے
لب خشک چشم پر غم تنہا ار را نگہ گرے
نہ قدش چو سر و باشتہ حدش بساں درے
بجفا تو لا جوابی ابو قاسم بسندہ فرے
ز سر شک نیک نادر پے عاشق آبخوردے
بنظر سد غریبے ہمہ خوارے کو چہ گرے
ز گل است تودہ سودہ بطل و لا جورے
شدہ دست عالے شل بکشائش نورے
نہ مر است عیش و راحت نہ تر است بچہ و درے
بسر و چشم چوں من نشود چہرہ نورے
نہ تھا اگر نمودے سر خوشی تن چہ کرے

عجب ست اینکہ دارم چو پینہ شعلہ زار کے   ز کجا ہی برآید بلبانم آو سر دے
چو بود ہزار دیواں کہ ز در و دل نیاید   زوے کہ در و دار و دل و جان ست دے

چو تراست بیجے از جان و خویش گیر قاری

کہ بے شقی نیز زو چو تو خوار و زار مرے

رنگ جلوت بسراپردہ غلوت تاکے   ایں کرشمہ زپے دیدہ خبرت تاکے

غیر را چاشنی قند محبت تاکے   زہر در کام دل خستہ الفت تاکے

چرم بخشندہ بمنیران دہش نازت حیف   بردل جان حریں ہول قیامت تاکے

نزد و اسو خفاں اکہ دعایت بدہند   جس دم از پے شان موجب قت تاکے

چوں نہادی قدم اندر رہ الفت ایدل   سرزن و پیش رو بیم ملامت تاکے

زلف را سلسلہ پر پیچ کہ لیلے دارد   جان مجنوں نشود بندی آفت تاکے

از مکان ست سراپردہ اوچوں بیرون   جستش در دو جہاں حین بخلت تاکے

گفتہ بودم کہ بخوباں ننگے ناندازم   دل ربودند نہ بنیم بضرورت تاکے

کے رسی باقد طناز نگارم اے سرو   راست شور است چمید تو بقامت تاکے

یار ہر جا کہ برد جائے تو قاری است ہماں

حذر از دورخت و خواہش جنت تاکے

وداعت را کجا یار اناں مانی حیاں باشی   بہ صورت کہ باشی بندگان اہلباں باشی

ہزاراں شوق درد دل تابہ تو در رسم انا   کجا را ہم بود اغیار را چوں در میان باشی

زیاراں یک نظر از دور ہم آرد گر انہما   مگر در حلقہ اغیار بنیم شادمان باشی

بیاد آور کہ عقد دوستی بر بستہ باما   نہ شرط عہد باشند ایں کہ از نیاز مان باشی

چونکہ ساتھ بہرے محبت کہ پیتل

نہ یار لے کسے باشد کہ سوئے ماہ و خوریند
 مرا پیو تر با صبر و خرد بود دست لیک اینک
 ظلم و ہم جہول از روز اول آمدی ایدل
 خرد را پنچہ با فو لاد باز و ناروا باشد
 ترا لے عقل کے باشد نصیب از صلاح کار
 نماز راستاں باشد نیاز از رست بازیا
 دل سنگین او خواہی اگر در دست آوردن

چو از بام تخی گے جلوہ گستان باشی
 نہ صبر ماند نے عقلم کہ از ما سر گران باشی
 نگاہ از آسمان داری وزیر آسمان باشی
 نباشد چارہ جزاں کہ پیشش تا تو ان باشی
 نہ چون در کوچہ اش از زمرہ دیوانگان باشی
 چہ حاصل زان قیام تو کہ لیدل کج دارن باشی
 بہوارہ بصد امید سوے اور و ان باشی

شکایت آسمان کی اور وزیر آسمان ہو کر

چو صاحب منصب ز حال شکیناں نیند شد
 تو ہم سنگینی لے قاری ہاں بے زبان باشی

ارجمند آنکہ بجان ست فدائے آسی
 جاں چو وابستہ نفس است حقیقت این ست
 لے ننا گوچہ بوجہ صفش تو کشائی لہا
 گشت فرسودہ ہم بارگی عقل و قیاس
 ز رفت بنیاں کہ بصورت نظرے ناندازند
 پے سپردہ بچہ عالم چہ منازل طے ساخت
 شد خلاص از غم کوین کے کز رہ شوق
 واعظا بہر توجہت اگر آمد۔ باشد
 جو ہر فرد شدہ گوہر عالیشان بحق
 فمائے دو جہان ست نصیب یکس

سر بلند آنکہ قیادہ ست بیائے آسی
 تقسم نیست بدل ہوا ئے آسی
 بر تر از حیطہ اورا گشتائے آسی
 پے نہ بردہ کہ کجا آمدہ جائے آسی
 چون نہ گویند دوام ست بقائے آسی
 دانش ہر کہ گرفتہ ز قبائے آسی
 پا ز سر ساختہ آرد بہ فنا ئے آسی
 بہر مانعیت خلد ست فضا ئے آسی
 غیر حق کیست کہ سنجید بہائے آسی
 کہ شد از قسمت خوش زلہ ربائے آسی

حاشا بنیاد کو سہ دل میں ہوئے آسی

رستگارست ز آفاتِ دو عالم قاری
که شده است از پے او یار دجائی آسی

منقبتِ نعت و نعت باشد	بر دلِ باجو نور پاشد
لے محمد علی سپس بر ماں	عرضہ پیش اعزہ و خلاں
نور عینین من ابوالحسن ست	آنکہ روح و روان جان بن ست
بہر او تختِ قلب و نور نگاہ	ہست ہر گونہ نیک عبد اللہ
کہ خدایش را بود ساماں	وز خبابِ شما ست ایں اریاں
زینتِ محفل و برات شوند	بر ما قدوہ بہات شوند
بشنوند از عروس ایں خبر ست	دخترِ سید علی ظفر ست
از جہاد اے اولین ذہ ہست	بر محفلِ چو حامی اللہ ہست
یا زوہ را رواں برات شود	از ہفتیارِ سلیم پورہ رود
ششم و ہفتم از نو میر گیر	روز یکشنبہ و دوشنبہ پذیر
سالِ ہجری زہر ایں ساماں	سیرۃ صد ہشتاد و شش چل میاں
عیسوی سالِ نوزدہ صد ہست	بیش از اں بہت ہست ہم ہفت ہست

ہر کہ عزتِ فراے ما باشد

خوش بر حال دانا باشد

بود منقبتِ نعت و ہم حرق	دل من ز حق یافتہ ست ایں سبق
بآل و باصحابِ با و اہل ام	ہزاراں تحیت ہزاراں سلام
سپس و انما ید محمد علی	با خواں و خلاں ز کار دلی

کہ انوار احمد نشانِ من است   نواسہ مرا ہست جانِ من است
 محمد ابوالحسن خصالِ دوست   ز آقا زارے منوالِ دوست
 شغفنا بہ تسلیمِ اوداشتہ   ز اولادِ خود پیشِ انکاشتہ
 کنوں ڈاکٹر ہست آن نوجوان   عقیل و فہیم و بہین کارِ دوان
 بدل دارم اینک ز فضلِ خدا   کہ اُن جانِ جانِ راکم کہ خدا
 پدر رازِ بہر عروس است نام   ظہور اول الدین پس اے کرام
 ز ماہِ مئی چہارزدہ چوں شود   مہا ہاتِ تقریبِ محفل بود
 بود پانزدہ عفتِ را انتظام   شود شانزدہ رجعتِ بابِ شام
 رجاء دارم از صاحبِ جانِ بہام   کہ شرکتِ بہ محفلِ نگر و تمام
 براتی شدنِ ہم ز رافتِ پرست   مسیرش ہمیں تا بگورِ کہ پرست
 پے سالِ ہجری دلمِ گفتہ است   کہ بر سیزدہ صدیلِ بہشت است
 ہم اُن گفتہ است از پے عیسیٰ   کہ بر نوزدہ صدِ سیدہ است سی

بہر بابِ شرکتِ چو باشد بجا
 من و تانہم شکرِ اُن دانما

خمسہ جات برغزل اسلافِ بزرگ

برغزل سعدی علیہ الرحمۃ

از خیابانِ احبِ میروی   دے قیامت آنکہ تنہا میروی
راست باور کن کہ بیجا میروی   سرو سیمینا بھو میروی
نیک بہندی کہ بیجا میروی

اے رخ ہر یکہ بسوے کئے تو   اے کندہ ہر ہمہ گیسوے تو
اے ہمہ راویدہ دودل سوے تو   اے تاشا گاہ عالم رے تو

تو کجا بہر تماشای میروی

کس بدیں نقار ہر جائیِ نرفت   کس بدیں مستی خود رانیِ نرفت
کس بدیں شان خود آرائیِ نرفت   کس بدیں شوخی و رعنائیِ نرفت

خود چینی یا بعدِ میروی

عالمِ اکبر توئی بکشتِ فطر   سوئے این دآن نگاہِ ایل مہر
نیتِ شایانت تماشائے دگر   گر تاشا میکنی در خود دنگر

کے بخوشتر زین تاشا میروی

سر را بر ذرہ می آید سری   خوابِ نیکو شناسی خواجگی

اے بقر بانٹل جان ہی می نوازی بندہ را یا میکشی

می نشینی یک نفس یا میروی

ماز سرتاپاے از آن توایم مارہین قدرت و شان توایم

ماہ بند دست امکان توایم ما خود اندر قید فرمان توایم

تو کجا دیگر یہینسا میروی

نیک میدانی رموز اتحاد می شناسی کیف صبا بحوداد

آرزویم را نگاہ لطف باد اگر قدم بچشم من خواہی نهاد

دیدہ برہ می تہم تا میروی

اے عجب آن سرور عنایم رود ہر کہ ہست آزاد دل از جایم رود

برز بانم بے محسا با میروہ گرچہ آرام از دل ما میروہ

ہچنین میرو کہ زیب میروی

ہر دو عالم ظل قدر و جاہ تست و سعتش یک گوشہ بہ جاہ تست

جان صدقاری سمیت خواہ تست دیدہ سعدی قول ہمراہ تست

تا نہ پنداری کہ تنہا میروی

دیگر

ایں بلا لایق کشیدن نیست ایں عناق قابل گزیدن نیست

قوت تاب آوردن نیست روز و صلم سرد دیدن نیست

شب ہجرانم آرمیدن نیست

مطرب آمد ہر دوستان آمد   با تہمت بصدگاہ آمد
ہائے از من خلاف آں آمد   مطرب از دست من بجا آمد

کہ در اطاقیت شنیدن نیست

ما بسے و گرنی بنسیم   ما بہ بند تو از نخستینیم
ماز تو سر گنج جو دچنینیم   ما خود افتادگان مسکینیم
حاجت دایم گستریدن نیست

بندہ ایم وزیرنج آزادیم   فکر ناکردہ رخت بنہادیم
خوشتین را بخواجه دادیم   با خداوندگارے افتادیم

کش سر بندہ پروریدن نیست

لے کہ مار از رست خونباری   با ہزاراں مذلت و خواری
سرخی پنجہ بہت اظہاری   دست در خون عاشقان داری

حاجت تیغ بر کشیدن نیست

یار آمد بحسن ریعانی   با ہزاراں بہار بستانی
سید غنیب چو بود لمعانی   گفتم لے بوستان روحانی

دیدن میوہ چون گزیدن نیست

گفت قاری بریش خویش محمد   ایں خیال محال را پسند
غفلت از گفت سدی آفریند   گفت سدی خیال خیرہ بند

سید پس بر لے چیدن نیست

بر غزل خسرو علیہ الرحمۃ

بہ نیرے دستِ قضا میزند   بزد در کمانِ حیا میزند
 خدا یا چنان دہا میزند   دو چہشت کہ تیر بلا میزند
 چہیں تیر بر با چہرا میزند
 نہ بیند عدو تا بچشمِ حسد   نیار و کسے تا گمانے بد
 چہا قاتلِ مست صاحبِ خرد   کماں جانبِ دیگرے میکشد
 ولے تیر بر جانِ ما میزند
 زدستِ درازش کہ آمد بری   بود بر دو کونش سہرِ داوری
 زدِ دیگر ادا ہا چہ گوید رہی   زہے غمرہ کز شوخی چاہی
 کجائی نماید کجا میزند
 سینہ بختی کشتہ نوے تو   دد شمشیر ہندی ابرے تو
 دو چشمِ سیاہ جفا ہے تو   دو زلفِ تو از پستی برے تو
 شبِ تیرہ را از قضا میزند
 بد لہا چو جاتہاے جاے تو   بفرقِ دل و جان بود پایے تو
 چلویم اثر از ادا ہاے تو   بہنگامِ رقتار بالائے تو
 نگ بک راز غ پامیزند
 ہر آن سرگشت بہت آگاہِ عشق   بداند ز دل چوں بود آہِ عشق
 بہر نالہ حاصل کجا جاہِ عشق   تو امیزند بلبل از راہِ عشق

ولے راہِ ایں بے نوا میرند

چو قاری بسر خاک از غم نشست   نہ بادش رباید نہ انگشت دست
شنوار خردمند اگر غم بہشت   مرز آب خسرو ہمیں غم بس بہشت
کہ آتش دہیں مبتلا میرند

دیگر

پیری و جوانیت روانی است   ہوش آ رہا نہ بہشت فانی بہشت
اینگ کہ بطفِ یار جانی است   مے نوش کہ دورِ شادمانی است
خوش باش کہ گاہِ کامرانی است

فکرِ ذرا خیالِ دی خام   صحت گردیدنی است با شام
از دست منہ صراحی و جام   سر بہ کن از شراب کا یام
از تیغِ اجل بسر فانی است

اے مستِ غنا ہمیشہ جاے   باچنگ و رباب و دلرباے
قانونِ فلک و ہر صد اے   مغرور مشو بہانگِ ماے
کا و ایزدِ اے کاروانی است

ہر لمحہ کہ بچ ولی رہا ید ،   ہر آن کہ زنگِ غم زداید
ہر خطہ کہ عقدِ ہا کشاید ،   ہر دم کہ بخوشد لی برآید
سرمایہ حاصلِ جوانی است

از ہر طرفِ بیاس و حرماں   سوئے تو رسیدہ ام گریزاں

بلند طویل سرش و شان   ساقی دل مرده زنده گردان
 زان مے کہ چو آب زندگانی است
 چوں نیست بهیچکس شمارم   در بزم تو کے بود گزارم
 از در نردوم کہ عہد دارم   پے خوابی و عاشقی است کام
 سگ بہر وفا و پاسانی است
 قاری کمال ہوشنگانی،   گیسوے کلام گرچہ بانی
 شوایچ ششونہ مردضانی   خسرو بگزات چند لانی
 بانگ دہل از تہی میانی است

بر غزل حافظ علیہ الرحمۃ

پہ پائے تو سنت افتادہ شہسوار اند   بریر تیغ تو سروادہ پختہ کار اند
 گردے کوچہ میں تو ذی وقار اند   غلام نرگس مست تو تاجدار اند
 خراب بادہ لعل تو ہوشیار اند
 بہ صحن باغ بہ سنبل نگہ نگار وہیں   نظر فلک بہ شب تار و افکار وہیں
 سیاہ بختی مار خیال آروہیں   گزار کن چہ صبا بہ نقشہ زار وہیں
 کہ از تطاول زلفت چہ سوگوار اند
 نہ من رستی بوش ز خود برآیم وہیں   نہ من رنگ خوش آن دل گریم وہیں
 نہ من حریف بدان کمنہ باجویم وہیں   نہ من بیان گل رعنا غزل ہریم وہیں
 کہ عند کیب تو از ہر طرف ہزار اند

من تو یکدل و یکرو شدیم از آغاز   و گرنه بود میان من تو محرم راز
 کجای ربط من تو بلند بود آواز   ترا حیا و مرا آب دیده شد غماز
 و گرنه عاشق و معشوق راز دارانند

ترا صیانت شان هست چو باس برو   مرا ز جرم و گناه نیست شکلی باس برو
 بقسمت تو ز تو رخ بود هر باس برو   نصیب باست بهشت ای خدا شناس برو
 که مستحق کرامت گناهکارانند

و کار پاییم و زار و نزار است بدن   نه دل بدست نه نیر و جان تو تن
 تو لطف کن که لطیف و کار ساز من   تو دستگیر شوی خضر پی نخته که من
 پیاده میروم و همراهان سوارانند

بمهر پیرمغان خیر و درخشانی کن   به لطف جوئی اولاد تا توانی کن
 شود چو لطف برقص آتش دامانی کن   برو میگرد و پیراهن اخوانی کن
 مرو بصومعه کاخ سیاهکارانند

بجز نعمت پئے ما هیچ نمکسار مباد   بغیر رنج تو از بهر مافتد راز مباد
 فراغ قاری از آن بند خوشگوار مباد   خلاص حافظ از آن زلف تابدار مباد
 که بستگان کمند تو رستگارانند

دیگر

قضا بوده مرا ز دل فراموش   خود را تاب را امیداشتم چو شش
 با تینصال غارت آمده دوش   بر دامن قرار و طاقت و هوش

بت شکنیں دل و سہیں بنا گوش

چہ می پوشی لباس عشق زار   بدایے بواہوس لے خام نیاز
کہ داند ہر یکے را طور و کردار   نگاہے چاہے شکنے کلہ دار

ظریفے ہوشے ترک قبایوش

سراپا گشتہ ام ماوے عشقش   ز سر تا پا شد ستم جاے عشقش
خبردارم چو از منشاے عشقش   ز تاب آتش سوداے عشقش

بسان دیگ دایم میزخم جوش

منم ہر چند اورا از مظاہر   کہ در ہر ذرہ خورشید است ظاہر
مگر شکنیں کجا زیں بطرف صر   چو پیراہن شوم آسودہ خاطر

گوش بچوں قبا گیرم در آغوش

اگر از تن بروں آید روانم   اگر گرد رواں از جسم جانم
اگر بنود گر نام و نشانم   اگر بوسیدہ گردد استخوانم

نگردد مہراز جانم فراموش

از نیم جاں از نیم جاں فسدہ   چہا خنم چہا خنم فسدہ
مرا کردہ مرا کردہ چو مردہ   دل و دینم دل و دینم ہر دہ

برودوشش برودوشش برودوشش

چو قاری صدقے تست حافظ   دعا گو از برے تست حافظ
ہیں قولت ثفاے تست حافظ   دولے تو دولے تست حافظ

لب نوشش لب نوشش لب نوشش

بر غزل جامی علیہ الرحمۃ

واعظا از پے حوراں کہ تو دلما بکشی دارم ایماں کہ ہر گونہ مبارک منشی
لطف فرما بسوے من مگزین رنج منشی لی حبیب عربی مدنی و قسری منشی
کہ بود در دوشش بایہ شادی و خوشی

ہر ازہ چہر فہم بچین نامہی بحر اقطرہ چہ سنج بچین مایہ کمی
کے بود چرخ باندازہ ادراک زخمی قلم رازش نکم او عسری من عجبی
لاف ہر ش چہ زخم ادقش من حبشی

کائنات است کہ در یافتہ اش روح و دواں تازگی گیر لطفش چہستان جہاں
روشنی جوے از و بزم زمین تا بزمیاں ذرہ دارم ہواداری اور قص کنال
تاشدہ شہرہ آفاق بخور شیدوشی

عشق تاجاے گرفت است قلب جگرم دور بین ست چہامایہ ز فیض بصرم
قول من از سر صدق است نہ بہودہ سرم گرچہ صدم حلد دور ست نہ پیش نظر م
وہمہ فی نظری کل عداۃ و عشی

آتش ہر دو جہاں سوز دل جہت پیرس رختہ ہاے غم و اندوہ چہاں بہت پیرس
مستی پاک کہ اندر دل من بہت پیرس صفت بادہ عشقش زمین مست پیرس
ذوق ایں نے شناسی بخدا تانہ چشی

کیست کا ترانہ بود فکر با سبب حیات ہمہ خواہند کہ باشند بجلال حیات
ردنی چہرہ بود بے شکے از تاب حیات مصلحت نیست مرا سیری از آب حیات

ضاعت اللہ بہ کل زبان عطشی
 ماشقان راستہ سہیں پس کہ بد لبر گردند
 ناری از سالک آگاہ حریفان شنوند
 جز سوے او نہ دگر سمت رخ انداز شوند
 جانی ارباب و قاجارہ عشقش نروند
 سر مبادت کہ ازین راہ قدم باز کشی

دیگر

نہ مار از بانہ کہ نامش برد
 نہ گوشتی کہ خط کلش برد
 نہ قہمت کہ در بند امش برد
 نہ پیکے کہ از پای امش برد
 نہ بادے کہ رونے سل امش برد

گویند بہمت از و جلو ہاست
 نظارہ کند چشم و اہر کہ است
 و گر چند اکتی درست و بجا است
 مرا طاقبت دیدن او کجا است
 کہ بے خود شوم ہر کہ نامش برد

مرا بہت آنایہ ذبیحہ شاہ
 کہ گاہے زندہ سچے را ہی چو گاہ
 کنم دعوی و بہت ایمان گواہ
 بود سرمہ دیدہ آن خاک راہ
 کہ مردم بصد اہتمامش برد

بنما ز زندہ ماہ من چند گام
 دودہر اعظم پیش چوین غلام
 دریں ہم نہ باشد کسے را کلام
 چو آں مہ کند جلوہ از طرف بام
 فلک رشک از طرف بامش برد

چو قاری گز نیست غیر از مدد
 مدد خواہ از خاصگان صمد

نہ بینی کہ گفت ست صاحب خرد
بیمخانہ جاتی بخود چوں رود
مگر ہمت شیخ جاش برد

بر غزل خواجہ معین الدین علیہ الرحمۃ

خدا نگ ناز کہ از سوئے دوست می آید   بد آنکہ دوست یہ پہلوئے دوست می آید
گرفتہ نفخہ کیسوئے دوست می آید   مگر صبا ز سر کوئے دوست می آید
کہ از زمین و زماں بجے دوست می آید
ز سوز آتش رشک است جانم اندرتب   دل خزین من از کوہ رشک زیر تعب
چہ غصہ ہا کہ ز ماہ است در دلم یارب   چہ رشکماست کہ از باد میبرم ہر شب
کہ رے اور چہ بر رے دوست می آید
جنوں کہ از در یارش کند قدم فرسایے   رود گئے چو ز سر گشتگی پدید گر جائے
بروں ز ہوش زاد را کہ آمدہ لے وے   ز کوئے دوست چو عاشق کشیدہ دارد پایے
کنند شوق ہم از موئے دوست می آید
عطا شدہ است ز اول چہ گوش بامین مست   ترانہ ہاست چہ از سروش بامین مست
زدوش بہت بصدیہ جوش بامین مست   و فاجہ گوئے کند عقل و ہوش بامین مست
چنین کہ جام میا ہوئے دوست می آید
ز اثر خانی اغیار با شش کور و کر   ز جاں گزائی افلاک درد و رنج مبر
شکیب و صبر بدل دار و نیک کن باور   ہر آنچہ آید ت از غیب نیک و بد منکر
ہمیں بس است کہ از سوئے دوست می آید

کینہ بندہ درگاہ خاص جانان باش   نظر چو آئینہ سونیش گما رو بجاں باش
 گدے کو چچہ دلدار باش و سلطان باش   ازیں مصائب دوراں منال شاداں باش
 کہ تیر دوست بہ پہلوے دوست می آید
 ترا نصیب چو آمد ز عقل و حدق شنو   کلام خوش پئے روح است نیک زرق شنو
 بیاز قاری حق گو نوید صدق شنو   بیا بوعظ معینی رموز عشق شنو
 کہ از حکایت ادبوسے دوست می آید

دیگر

اے تو خورشید برج حکمت وجود   اے تو ماہ سہاسے نور و شہود
 اے تو سالار ماہم موجود   اے تو سلطان دار ملک وجود
 ہمہ عالم طفیل تو مقصود
 شاہد حضرت و دود توئی   سرگردہ رسل و خود توئی
 بہر کون و مکان عمود توئی   مرکز محور وجود توئی
 کہ بتو قائم است ہر موجود
 یافتی پیش از وجود بدن   تو بتوت ز لطف رب زمین
 نہ نشان ز آدم از جنین و جن   اول و آخری بجان زمین
 ظاہر و باطنی بحیثیت وجود
 نور تو آمدہ ز نور خدا   ہر دو از ہم کجا بوند خدا
 قلب مامی دہد چہ نیک صدا   مبدآت از کجاست منہ خدا

منتہی تا کجا ایسے نیرود

کار ما از ازل بہت شد بہر مارا حق مسرود شد
از خدایت خطاب احمد شد ز اولت نام از ان محمد شد

کامنت راست عاقبت محمود

کے نہایت بود بشوکت تو نیست فایت ز بہر رخت تو
ہست مرکز ذوق چو عرت تو گر ملک سرکش ز خدمت تو

ہیچو ابلیس می شود مردود

شد حرم خدا فضاے دلت فاسق گفت حق پائے دلت
چہ سراپد کسے شنائے دلت شدہ جام جہاں نمائے دلت

منظر اسم شاہد و مشہود

پے عالم بود و رود بتو، شدہ کوین را نمود بتو،
قاری زار را وجود بتو، می فرستد معین دُرود بتو

حق تعالیٰ زمن شود خوشنود

بر تغزل مولوی محمد عبدالرشید صاحب مرحوم غازی پوری بعد مراد آبادی

اے باتو شود سخت ہمہ خشک و تر من، دے بے تو بود خاک ہمہ سیم و زبر من

صد جلوه ز توار چہ قلب و جگر من اے پر تو حسن تو مفسر و غنہ نظر من

یکبار دگر جلوه گشت چشم تر من

از قلم عشق تو چو فیض است بچشم سلکے بود از گوہر یکدانہ سر شکم

فصلی ز گرانمایگی لطف تو دارم کونین نیز ز دہیکے قطرہ اشکم

چیز تو کہ دہ قیمت ملک گیر من

با عقل چہ یار است کہ جازہ براند ادراک گجا بارگی خویش و اند
کے وہم و گماں در حرمت بال فشانہ در بار گستاخ نامہ شو قم کہ رساند

غنا است بریدے کہ بود نامہ بر من

طاقت یہ تین زار و خیفم زد رم تو، قوت بدل و جان خر نیم ز غم تو
گویم بصد امید و حبا با کر م تو، پردہ از کتم تا ہواے حسرم تو،

بکشاے چو بازوے ملک بال پرین

بر جاں زدہ غم زالہ کہ شد سرد دنیا دل خوں شدہ و چہرہ شدہ زرد در دنیا
بخت بد ماید وں چہ ستم کرد در دنیا بوسے خوش است امروز نیا درد در دنیا

بگرفت صبار نگ دم بے اثر من

قادی بہم گنگ عزت بر سیدم، صد گونہ شہر فہاز ہمہ جادہ گزیدم
آخز بہیں راہ دویدم چو شنیدم من وار و این شہر گدایانہ رشیدم

باشاہ گدا دوست کہ گوید خبر من

خمس

بر غریبیکہ تخلص شاعران نیست اما خواجہ عزیز الدین علیہ الرحمۃ مکنوی بیان گفتہ

ز فیض تو بہار ما بہ باغ و کوہ سارا بیابہ ہیں ہزار باجو گل بوند خارا

ز شاخ شاخ بار بار بہ نخلہا وقار ہا   بوجد شخار ہا ز نالہ ہزار ہا

بہ از صد لے تار ہا نو لے زیر قرار ہا

شود ز رنگ بے برے و رخت گل و گلہا بے   کجا جم و کجا ست کے ز جام و مل ہنوز بے

یری ز انقلاب بے نہ عیش و غم نہ پیچ شے   زمان بے چو گشت طے یا وہی بنائے بے

بنوش بے کجا و کے بباغ در بہار ہا

جبال و دشت و بوستان جوان پیر کو دکاں   نخیل و زرع ہر گیوں با طیف مالک بہاں

امیدوار و تر زباں یں نوا زمان نہاں   چہ فرودیں چہ ہرگاں ہوا چو دایہ ہر باں

کشاوہ غنچہ ہا دہاں پر نگ شیر خوار ہا

بغض لیب ناہما ز درد دل رسا ہا   مقالما مقالما بگویش گل حوالما

اما اما عجاا نسیم را بلا ہا   چکد ز لالہ زالما بجا کچھ غسالما

نہ لالہ ہا پیالہ ہا بدست رعشہ دار ہا

بآبے تائیل نشان رسید ایر جان فشاں   بصحن باغ ہوشاں بصد غور و غور و شاں

رسید اندر خوشاں کہ تاشوندے چشاں   چہ گل چہ لالہ ہر و شاں قلع کشاں بکشاں

کنند بوکہ میکشاں تلاقی خمار ہا

بہرگاں زوالما بفرودیں کمالما   شدا ز جہاں مالما بخوشدلی خیالما

گزاشتہ جلالما فرود گل جمالما   بحر می حالما بصد فراغ بالما

نشستہ بر نہالما ہزار در ہزار ہا

بخوبی جہاں میں بحسن خط و قال ہیں   بفتح میں دلال ہیں بد لبری کمال ہیں

عقبت میں شمال ہیں گوزن اسد غزال ہیں   دوندہ بے عقل ہیں رندہ بے شکل ہیں

گستہ چوں دوال بین عنانِ سوارِ ہا

بطعے است و شور و غل مگر کشاد ابر غل و مددعا بجانِ گلِ صراحی از دو چار گل
چراغِ مے شدہ است گلِ بادی بہ فتحِ گل زندہ بلبلانِ دہل کہ کرد نو بہار گل

نبوش چشمہ چشمہ گل کنار چشمہ سارِ ہا

بہارِ کدہ ز حقِ چینِ ناست لقی و دوق پیرِ خ لعلوں و شوقِ خوش بہت خلعتِ اشفاق
ز بلبلانِ ہمیشہ سرود ہا بہ یک لفق شگفتہ گل و رق و رق بسعی ابر و عرق

بہر ورق طبق طبق گل کند شارا

نگہ بہ نو بہار کن سوے چین گزار کن بہ گل نظر دو چار کن دو چار را شمار کن
بر شستہ باش یا رکن گرہ بہ بند و ہار کن بلطف و در کنار کن چو سر کشد کنار کن

بگیہ و پس پدار کن خوش ست گیر و دارا

جواہر از سخن بہر بخوہری فن بہر گل خوش از چین بہر یہ مرغِ نغمہ زن بہر
عقیق از مین بہر یہ نذر شاہ من بہر حقیق از انجمن بہر رفیق ہو تمین بہر

صدیق بہچو من بہر جلیق بادہ خوار ہا

نہ آن نہ این نہ مانہ من نہ جن نہ انس نہ وشن نہ علم و فضل و ہیج فن نہ دل جگر نہ تن بدن
نہ و شمت و کوہ نے چین نہ قدسیان نہ اہرن عیار حق نہ قلب طن بہار جان نہ برگ تن

حقیق دیں نہ لاسے ون ہلائی میگسارا

مخار دل کن الم بجانِ خود مجو ستم بر آنہ بد رنج و غم بخوشدلی بزن علم
بصحنِ باغ نہ قدم رسد چو ابر صمد من خیالِ کیت و کم نبوش مے فزون نہ کم

نہ گہ بگاہ دم بدم نہ یک دو بار بار ہا

مزن برابر و اں گرہ گرہ بہ تیغ نیست بہ خدنگ ناز سر بہ کش از ہر دے گرہ
چناں بزن کہ واہ فزہ رسد تو ز کہ زنبہ کمان عشوہ ساز زہ بہ تیغ غمزہ آب وہ

کہ دل بجائے شہرودہ دہند شہر یار ہا

دو گیسوار پر پاگنی بہرود ووشس بزنی دو تا کند افگنی دل و جگر ز جاگنی
چہ گویمت چہ رہنی کہ رہنی بروشنی حریف صد تہمتنی چہ جائے رطل دہ منی

بچشم بست لبش کنی خار و ز انھار ہا

زست پلے بستہ بہ بند ہاشکستہا ز چار سمت جستہ بہ قلبہا نشستہا
نہر ارے پرستہا ز نرگس تو مستہا بہر بلند و پستہا ز لطف کردہ شستہا

بھی بری ز دستہا ز ماہم اختیار ہا

بہرود قد بلالہ خد بہ دل ولہ بہر خود بچرخ بچم بعبود فلک بلند پے عہد
جہل پے زمین و تہ زمین بہر آب سد ہر آنچہ بنگر و خرد ز دوست دل ہی برد

چہ باشد آن نگار خود کہ بندہ و ایں نگار ہا

جدول بکار و جو تل و جہاں و دشت و کو خیل و بنہ را نمو گل و نہر از رنگ و بو
دل و بد لیر از و سرو ہولے لے و ہو قلعہ پایالہ خم سلو جہاں آب و موج و جو

یکے است ذات و وصف و فروتر از شمار ہا

بہ قاری از نصیب شد کہ نظم را قریب شد نہ چوں عزیز ادیب شد نہ عرفی و حبیب شد
ز سدی آن لبیب شد ز جامی آن آریب شد بہر کجا خطیب شد نہ ز سامعان شکیب شد

حریف و لہریب شد بہ نغمہ از نہر ہا

تضمین

بر اشعار جامی علیہ الرحمۃ کہ در زار نالی ولطعت جوئی بچھنور پر نور صمیم گفتہ

توئی روح و روان جن و آدم تو شادی است بے تو بیج و ماتم
بقول ہر ہمہ گوید ز بانم زہجوری برآمد جان عالم

ترجمہ یابی اللہ ترجمہ
ز بہر اعتزائے مازینی، و گرنہ لامکاں را خوش کنی
چہ گویم اے کہ منشور مبینی، نہ آخر رحمتہ للعالمینی

زہجوراں چہ افانہ نشینی
شہاز دیدار جویاں تاب بر خیز نظر فرما بشیخ و شاب بر خیز
بہیں از دیدار خونا ب بر خیز ز خاک لے لالہ سیراب بر خیز

چونر گس خواب چند از خواب بر خیز
خور آمد و رہا را یا ر جانی مثال ماست این تو مثل آئی
زمستوریت مرگ ماست دانی بروں آور سرازیر دیانی
کہ رے نت صبح زندگانی

غم خود را بباد بسوز گرداں سنان عشق سینہ تو ز گرداں
دل مارا سکوں آموز گرداں شب اندوہ مارا روز گرداں

ز رویت روز ما فیر و ز گرداں

زد و لہائے روز افزوں زیادت

ز ایمانش فلک ممنوع از غدر بکمش خون کفقتائے دل ہدر

یہ بزم دہر ز یب مستد صدر ز قدر او مشکلی لیلۃ القدر

ز نور او برائے لیلۃ البدر

ہوایش بار داز ہر گوشہ سور جہاں از لمعہ اور و کش طور

نخل رفت آفتاب ز پیش او دور سواد طرہ اشخ نخلت دہ حور

بیاض غرہ اشخ نور علی نور

سوادش در دلی ماخانہ کردہ قدوش زیب این کاشانہ کردہ

شمیمش یک جہاں متانہ کردہ نسیمش جعد سنبل شانہ کردہ

ہوایش اشک شبنم دانہ کردہ

چہ گویم چرخ را چوں بود رفتار بہ پای مالی بالودش سروکار

چو گشتہ دست الطافش بہایار ہمسار ثوابت چرخ سیار

بہ بستہ ہر جہاں در ہاسے ادیار

چہا شب روز ہا از جہاں منیش طمانیت نہ ہر طرفے قرینش

نود آراستہ روح الامینش دریں شب آں چراغ اہل بینش

سر لے آفرین از آفرینش

بہد شوقی تقاے یار جانی بدوق وصل یار لامکانی

شدہ سرست از کیف معانی چود دولت شد نہ بد خواہاں تنہانی

سوے دولتسرے ایتانی

زمین رار شک چرخ چاہیں کرد
دماغ خاک بر عرش بریں کرد
بظاہر نیک چشم دور ہیں کرد
بہ پہلو تکیہ بر ہندو میں کرد
زمین را ہند جان ناز میں کرد

ز باغ وصل می بخشد ثر خواب
اگر شوق است درد دل ز نظر خواب
چنین کردہ ملیک بحر و بر خواب
دلش بیدار و چشمش در شکر خواب
ندیدہ چشم بخت این خواب در خواب

فروزان طالع شب را شد اختر
جہاں را حسرتی آمد سر اسیر
غم و ہمہ عالم برداشت لشکر
در آمد ناگہاں ناموس لکبر
بیک روتر ازین طاؤس اخضر

بہر سور و شماں بود نگریز
ہوا میداشت نکست عطر آمیز
ادب داں بیک با طر زلاوین
برو مالید پر کاسے خواجہ بر خیز
کہ امشب خوابت آمد دولت انگیز

علو را با قدر و مت خواہیست سخت
سر عرش است نعلین ترا تخت
بہ پس انداز عالم را بیک تخت
بروں بر یکیناں زین خواجہ تخت
تو بخت عالمی بیدار بخت

بدل ہست از تمنا در دم اینک
کہ بہرت نظر تو انواں گردم اینک
درے سدرہ گو جان در دم اینک
بسیج راہ عشت - کردم اینک

براقے برق سیر آوردم اینک

یہ یکدم شش جہت رطنائے بود خود سرعت آنرا جاں فدائے
زیرش بہت ایں اونے ثنائے جہندہ بر زمین خوش باد پائے

پرنندہ بر ہوا فرخ ہمائے

رسالت را چو طے گردید آئیں ز پیک حق بعالیجاہ نوئیں
بحکم ذوق و شوق قلب حق ہیں ازاں دو لکتر اچوں خواجہ دیں

خواماں شد بغیرم حسانہ کزین

زہر سو نغرا بود از تر ہازہ کہ فارس بہ فرس بہ بدر قہ بہ
زمین را دیدنازاں چوں بہرہ شد از سبوحیاں گردوں صدادہ

کہ سبحان الذی اسرعی بعیدہ

چہ گویم اقتدار شاہ ابرار دو عالم زیر حکمش بندہ کردار
براقش گشت کیساعت چور ہوا ز دار ستم آن براق برق رفتار
ز مکہ سگہ براقھے درم دار

باقھنے چوں شہ ہر دوسرا شد زہر ہر گوشہ شور مر حبا شد
چو سامان نمازداقت داشتہ در اں مسجد امام انبیا شد

صفینہ پیشینیاں را پیشوا شد

ادا کردہ نماز شکر آں شاہ شرفیاب انبیا گشتند و خواہ
نورائے شاہان اے شد غرت و جاہ وزاں جاشد بریں فیروزہ خرگاہ

چو باله حلقه زد پیرانش ماه

به بالا راند چوں جازه را پیش   نهاده هر فلک سر در قدم پیش
چه گویم رفعت آن برترین کیش   چو شد بر چرخ اطلس عشرت اندیش

بپا اندازش انگند اطلس خویش

چو غم وصل خاص انخاص میداشت   بخور راه را یکنخت انپاشت
تن ظاهر هم از اغیار انکاشت   بدست عرش تن چون خرقه بگذاشت

علم بر لامکاں بے خرقه افراشت

چو از کون و مکاں تو سن دو انید   در لے شش بهت خود را رسانید
بساط بے بهت در گسترانید   بهت را همه از شش در رسانید

مکاں را مرکب از رنگی جهانید

خود او همان و خود او نیز باں نیز   من و تو گم شد آنجا این و آن نیز
بروں از و هم گردید از گماں نیز   مکاں یافت خالی از مکاں نیز

که تن محرم نبود آنجا و جاں نیز

علوے شانش از اعلیٰ قفوں بود   بروں از حلقه لایه کاف قفوں بود
نه رانی غیر نه مرئی کنوں بود   بدیده آنچه از دیدن بروں بود

پیرس از ما کیفیت که چوں بود

بفرط شوق یکدیگر ز آهنگ ساز   بهم آینه خست چوں سوز با ساز
نیاز و ناز را دفرشته باز   شنید آنکه کلاسه نئے با واز

معانی در معانی راز باراز

نیار و توسن دانش دودین   خرد را مرغ در ماند از پریدن
 چه یار او دیده کس را بدین   ز گفتن برتر ست اس فزینیدن
 زبان زین گفتگو باید بریدن
 شد از کون مکان اورا بروں جا   قدم زین دایره گشته بروں سا
 ز جانی نیست قاری را بروں را   منه جامی ز حد خود بروں پا
 وزین دریائے جان فرسایوں گے
 فروماندند از اس وہم و گماں ہم   سخناناں زہر ش کم زایکم
 کمال اعتراف عجز دانم   دریں مشہد ز گویائی فرن دم
 سخن را ختم کن واللہ اعلم

رباعیات

بودہ در بند تنگ کار دل ما   از حد چو گزشت خار دل ما
 قاری لا تقطوا فراعنہ بخشد   شد رحم کفیل کار و بار دل ما
 ایضاً
 بے قدر تو بودہ بکنج خلوت،   جلوت داد ندیس دہنت رحمت
 صفوت مرکوز بود بہرت قاری   الحق برکت بود بپاے حرکت

ایضاً

باید رگ بے حیا کوئی آموخت   و اندر اصلاح ناکسان لخت
تخته است بشو بوم کشتن قاری   یا شمع به پیش کو رشتن پا از خست

ایضاً

گفتم اورا که دیدہ و دل جایت هست   شاد و آباد این و آن از پایت هست
گفتا از کفر ترس قاری لب بند   مارا پابند میکنی غلط رایت هست

ایضاً

پروانه زربخ و غم چو آموذ بخت   سونے در جان و تن چو از و بخت
این شمع چه گردید از ندامت قاری   خود شعله اندر دل او بود بخت

ایضاً

باجا و تو عالم خس خاشاک آمد   وصفت بیرون ز حد اورا که آمد
قاری چه سراید که تنایت از حق   لولا که لما خلقت الافلاک آمد

ایضاً

مجلس از بربخ یاز ماتم باشد   باشد فردوس از بهیم باشد
قاری باغیر کے فراسے غینی   چون صحبت ناهنس جہنم باشد

ایضاً

حیف است کہ بر تو یکجہانے میرد   از پیچ کیے خبر نہ لطفت گیرد
قاری میراں کہ از کہ چوید تو دوا   برہر کہ رود طرقت تو بہ پیرد

ایضاً

از ملک عدم با تسلیم وجود   با بجز چو آمد ست لے رب دود
قاری دل و دیدہ از تو دانا دنیا   خواهد کہ شناسد از زینا دوز سود

ایضاً

نغمین ز غم خویش حکایت برد   در رفے کسے کہ او کفایت برد
از غیر پیش تو بنالہ قاری   وز تو تو بگو کجا شکایت برد

ایضاً

کوہ و ارض و سما و ہوا نور   گیرم کہ نمایند عظیم و اکبر
لشد نظر بہ ملک معنی قاری   کا بجا از ذرہ ہم بوند این کس

ایضاً

گویند حیات را ضمان ست نفس   وز حملہ مرگ پاسبان ست نفس
ایمن مشوا ز کشاکش آس قاری   ارہ پے قطع نخل جان ست نفس

ایضاً

بیکار زنی دم ز جوانمردی خویش   از قول نمائی بکساں مردی خویش
مردی بد و دست پای باشد قاری   بیصرفہ میار بر زبان مردی خویش

ایضاً

قاری گیرم رسید دنیا بہ بلوغ   گشتہ بزبان ز پیش بیش فروغ

اما چونقاب از رخشن بگیرم در کسوت راستی دروغ است دروغ

ایضاً

در خیر نظر بدخل امریت لطیف قاری از عی عدل کاست بخت

در صیف به بر تنکال از خرم نگاه انسان نکند کم است از مویضعیف

ایضاً

روزی زنگا پوند هر چو آفاق آید دل جویان ترا از بس شاق

قاری سوغنگبوت یک نگاهی کن فضل وادست بزوری پروبال ز راق

ایضاً

پاک آمدی و بنده نمودت ناپاک از آب ندامت چو زرخ شوی خاک

تو بنده خواهی که بمی قاری هرگز نگزاردت حزن و غناک

ایضاً

یک تن شادان که او چنین ست ایدل دیگر نازاں که او همین ست ایدل

پرده چو ز پیش را زد در پس افتاد قاری گوید نه آن نه این ست ایدل

ایضاً

میدانم از سر حقیقت چو سوال دادند جواب من پس از چندین سال

قاری از قال حال را می جوئی بهیات محال ست محال ست محال

ایضاً

قاری از دیر باز بود ست خیال جویم ز کجا مال و زر حسن مال

حیف ست حیطہ خود غفلت حیف کان گنج نہادہ اندر اعمال

ایضاً

کے تیر سخن رسد بر آماج قبول سامع از تیر گوئیت گشت ملول
قاری بولے تند و سخت ست بلے سچے ہفت تیر فگندن زرد ہول

ایضاً

واعظ بہ تعلی کہ زستی ورم مستی بہت ست و من زستی ورم
قول قاری مست گوئید بدو مستی کردہ ز خود پرستی ورم

ایضاً

شد شمع چو بر غریب پروانہ گرم گلگیر گرفت تنگ و سرگردش نرم
قاری او یافت چوں سزای ستمش سوزد ہر حال خویش و گردانہ شرم

ایضاً

لے آنکہ تو نیک می شناسی عالم زارم شدہ تن شکستہ گشتہ باہم
توفیق رفیق حال قاری گرداں ہستی ہر گونہ کار ساز عالم

ایضاً

جان چسیت کہ از یار و رفیق دارم دل چسیت کہ آنرا نہ بد و بیچارم
قاری ہر پنجہ بہت در ہر وہاں یا ہم پیشش نہم حقیر انکارم

ایضاً

آنم کہ بدیگرے گئے رو نکتم ز ہار بایں و اس شدن خود نکتم

قاری از ہر ماست کافی چو کیے کس را دلجوئے خویش جزا و نکم

ایضاً

آہ بجاں چو عشق را درد و الم آنرا جستند مورد اندر عالم
شد کوہ وزمین و چرخ لڑاں قاری بے فکر و خوف پیش آمد آدم

ایضاً

قاری آمد کیے بہ ملک و راں شد صاحب تاج و تخت باغ و ایوان
اور فت و بد گیرے بہ پردخت ہمہ این ہم زد دے دے بیاس و حرام

ایضاً

میکن میکن ہر آنچہ شاید میکن از دست و زباں ہر آنچہ آید میکن
قاری بے شرط نیست قوم بشنو بانام تو ہر چہ نیک پاید میکن

ایضاً

قاری چہ تو اں کرد و بشمن میدان و فتن چو توانی تکیں دیر در اں
ور قوت دفع آں نیابی عالی کن صبر کہ نیر و دہت و دست زماں

ایضاً

لے جو رہند شاہ لے تہنگ ستاں دائم کہ عنان ما بتو داد ہاں
بازا باز آشنوز قاری باز آ ضحاک برفت و ماند لعنت بر آں

ایضاً

ایں قامت راست این جہاں بحر ایں پوشش نیک این طعام خوشبو

قاری لاریب داستانیک یک ماند بکے چو ہست نام نیکو

ایضاً

داند آں کس کہ صاحب لڑے شد سمع و بصرش عطار مولاے شد
بند شنو و خطائے قاری پوشد درویدہ و گوش پردہ زینجائے شد

ایضاً

لے آنکہ نہ داشت قویا کت مایہ قاری داند کہ ہست روشن آید
کانرا کردند بر حلق کونین در روز ازل اصل اصول مایہ

ایضاً

یارب نفسے شرارہ بارش درہ یارب جگرے بنم سیارش دروہ
خیزد قاری چو باغم از کج محد دستش دردست عمکسارش دروہ

ایضاً

پیرے کہ ہزار سال در پس کردہ جہش کہ چوکوہ بود غم خس کردہ
قاری چو عجب ہنوز او تشنہ زبیت از آب حیات کیست کو پس کردہ

ایضاً

زا ہند ز پیدیا کہ تیسرا کردہ باخوبی خود مگر تو لا کردہ
قاری او غفور اچو داند کہ کند ناکردہ چو کردہ کردہ چو ناکردہ

ایضاً

سہرا بسیر فلک اگر سود کسے تا عمر بجمع مال اگر بود کسے

قاری آنرا خبر نزد وی برسان در سایہ نوشتن نیا سود کے

ایضاً

دادند و دیدہ و دو گوشت قاری کردند تر از زبان یکتاجاری
یعنی کہ دو بنگر و دو بشنو یک گوی تا نقص کمالی تو نگرد و طاری

ایضاً

گر عالم نیستی و هستی باشی و رواقہ ہر بلند و پستی باشی
قاری بچوئے تر آنہ سجدہ دراک باشی ممتاز اربستی باشی

ایضاً

گلابینی کہ یا سمنہا بینی ہر رنگ کہ در صحن چمنہا بینی
بادیدہ شرف میں چوبینی قاری در جملہ زیر یک رنگ رسنہا بینی

ایضاً

تا کے تا کے بسینہ سوزت تا کے خار غم و پنج دیدہ دوزت تا کے
قاری خوش باش در جہان گزراں شہماے تو باشند کہ زورت تا کے

ایضاً

قاری نعم ایں فغان شوت تا کے در نالہ پنج و درد زورت تا کے
کن صبر کہ راحت مست ورنہ با بجر دوز و لہماے تو نہ گورت تا کے

ایضاً

از یار بغیر ضعف تالی نکنی بر عقبہ غیر جہہ مالی نکنی

قاری یارت عظیم هست کریم از غیر طلب نجسته عالی نمنی

دوبیتی

طفل باشد که نوجوان آید نوجوان تا به پیری افزاید
قاری پیر را چه ماند جز این که بگور آید و بیسا ساید

ایضاً

بطفان چو طفل و به پیران چو پیر شوی با جوانان جوانی بنمیر
همین خوشدلی راست قاری بیل و گرنه طرف باش و غزلت گزیر

المقطعات

حرامش بود خلعت خسروی   که عاری ز حسن همانانی است
رعیت ریمه پجورای است شاه   چو گرگی نماید ز ثعبانی است
فراوانی لشکر و ملک و مال   گزاور است باشد همه فانی است
بخلق از نگوئی چو نام آورست   چه زیبا چه پاینده سلطانی است
بقاری بگویند این ساعده دهر   خروشیدن تو ز نادانی است

مگر نزد شاہ شاہ را بر فقیر

بهر حال جایز ستم رانی است

دفع دشمن اگر توانی کن   که در اہمال صد ضرر پیداست
در ترانیت تو تشقاری   و ریشہ میا کہ بس بیجا است
باں بامید باش دل خوش دار   گز ترا برہ ز عقل رساست
دادہ است آنکہ زور امروزش   ہم دہد یا تو آنکہ در فردا است

وانگہ آنچه میتوانی کن

عکس آن ز نیار ناید راست

لحم غافل ہرست زمانہ گزرانست   بکشای و دیدہ کہ پس پیش ہمانست
امروز سری را کہ عنانست بہتت   دانی کہ فرو ہشتہ دست دگرانست
فرواستانند ز تو بہر دگر ہستم   کیں شیوہ دیرنیہ دوران زمانست

اللہ چہاں کوش کہ گویند پس از تو   از رفتن تو کار جہاں رو بربان ست
 قاری نہ صلہ از کہے جوید نہ ز کس داو   اندر زنگو گوید ولینت بربان ست
 شاہے کہ رعایت بر رعیت نماید   ایں گلہ و آں گرگ سگر نہ شبان ست
 آنکس کہ ترارہ سوے جو رہناید   میدان کہ لئیم ست و ترا دشمن جان ست
 گنج تو کند آنکہ پُر از تنگ ستانی   مائے است کہ ز بہترین تن ملک جان ست
 یکر و ز بود آنکہ بر آید ز قسطم   آں شور کہ در پردہ دلائی طیان ست
 ہم نالہ و ہم آہ جلوریز بان شور   آیند سچے رب کہ نگہدار جہان ست
 رب راست خصیصہ مستہیدہ مددہا   با حملہ کہ آں سخت ترین ست و گران ست
 دانی کہ ز بہت چہ شود حکم عدالت   گر عقل بوداں کہ نہاں نیست عیان ست
 ہر آنچہ کہ با تست ز تو باز ستانند   شان بر تو گمارد کہ ز شان شور و فغان ست

تو زار شوی نام تو ہموارہ بود خوار

کہ بہرستم پیشہ ہمیں رسم روان ست

ناله دل

بجھنور اکرم صلعم بزبانِ جنگِ یونان بیامردی دیگران باترکان

اے خاصہ خاصانِ رسل وقتِ دعا هست
 بیچارہ ہندو تیرے تو چارہ خواہیم،
 جاہاے مبارک کہ بیاخذ مست آن بود
 بر ما بہیں جسم کہ ما ایم مسلمان
 در بختن و در کشتن و در گردنِ پیراں
 جد و جدِ شاں شدہ ایں نیز کہ زہار
 بر عکس ترا شد خیر تا ہمہ دانند
 حالانکہ بر آنند کہ اسلام نماند،
 یا رانہ سہارا است کہ باہر بتاید
 ہے جہل نہ اند کہ مفقودی اسلام
 اسلام بجا لم ہمہ حال بماند
 گر ایں رود از دہر بجایش کہ نشیند
 ہاں ظلم بباہر چہ تواند برانند
 خیزی بقیامت برمانیدن مایاں
 در خواہ خدا را از خدا امت خود را
 بر امت از ہر طرف تیسیر باہرست
 پرش بر با زماہی چھاہست
 حیف است کہ اینک بدر از قبضہ باہست
 دانند ستیگار کہ ہر ظلم رواہست
 بر استم ختم چہ گوئیم چھاہست
 عالم نشناسد کہ ز ما آہ و بکاہست
 ز اسلام و ز مسلم دل ایشان بصفاہست
 کاں ہست خورد و دہیہ شاں چو بہاہست
 تا تابش ہر است سہارخ بخفاہست
 در خواستن از خام خیال جہلاہست
 کیں ناسخ ادیان دگرہست بجاہست
 در بند دگر را ز خدایے دوسراہست
 غم نیست سوئے پاچو تو ہستی خداہست
 بر خیز کہ ہر سمت کنوں حشر بپاہست
 ز اں ساں کہ خبر از سلف پاک مراہست

کز تو پیر کا ہے و گنت خاک چساکرد
اُمّت بہمہ حال ز تو زگرہ رہا بہست
ایں وقت ہماں زور بدست و دل دادہ
کال با تو زحق از پئے مار و حق فرا بہست
ورنہ ز ہماں رخت بہ بندیم سبکسار
کافت بہ چپ و راست دروئے قضا بہست
آگاہ خداوند و تو دانی و اسلام
دانیم ہر سہ کہ دوام است بجا بہست
قاری دل خود را مشکن دار قوی ل

تادم بہ تن مالود امید و رجا بہست

رحم بر رنگان حق آگاہ
کہ رعیت نوازشاں بودند
گر بہ پای کسے خلیدے خار
در و مندرش بدل بجاں بودند
گلہ ہائے رعیت خود را،
چہ رعایت و چہ ہمریاں بودند
ہمہ ہا زیر سایہ ایشاں
چہ خنک دل چہ شاد ماں بودند
حیف باشد کہ گرگ بہ نشیند
بر فرازیکہ آن شبہاں بودند
گلہ ہا، ہچنساں بہادر وند
شاد و آباد کا پنچناں بودند
قاری اندر زینک می گوید
ہیچو آنانکہ نکستہ داں بودند

افسری ہر کہ یابد از تقدیر

گو ز یہ ہیچو نیسکواں بودند

حدواں شوز بختاں لیم اند
کہ از سر سبز بختاں دل و فہم اند
یکے از شور و بختہ سائے خود زار
و گر از رشک خوشوقتاں سقیم اند
نہ شاں را بہست ز اول و اہدین
نہ صبر از دیگرے کز بس فہم اند
دعا کن در حق شاں قاری از حق
کہ از بیمار شاں حیراں حکیم اند

ماتی اگرچہ نوح یسالم نہ ارسال
آخر قبضہ ملک الموت جاں بود
ہاں نام نیک ہست بعالم اگر تو
میری کجا کہ زندگیت جاوداں بود
اندز نیک قابل اہل قبول ہست
قاری بغیر قابل آل ایگاں بود
باشاہ خویش گو کہ بیاید بوسے ما
از جادہ کہ پازدہ راستاں بود

تاسرہم بر سر پایش بھند خلوص

از حق زہر ما و پے او اماں بود

چہ فرزند چہ دیگر وارثانت
ترا در گور کردہ بازمانند
چہ ارم یا سوم رسما و شرما
بساط فاتحہ در گسترانند
سپس پنج و غم تو از دل خویش
بحکم خوشدلی زودی برانند
روی از یاد ہم در چند روز
کہ ایشان سے دیگر رہ وانند
سے گورت گزیرا شد چونا گاہ
روا و خشک احمد کے بچوانند
ترا امید کز مال تو بہر ت
بگر سنگان طغاعے در رمانند
ز کتبہ جامہ تو از پے تو
غریباں راز عریانی رہانند
مدار امید و خود از بہر خود کن
پس از تو وارثانت کے توانند

ز قاری گوش باید کردن ایریند

کسانے را کہ سر سبز زمانند

گفتہ نیک ہم زہد نفساں
قاریا کم قبول کس آید
کردہ نیک مرد و دختہ لب
پے اصلاح حال بس آید

قاری زد و ستان زمانہ ہوش باش   تا با تو مار مہرہ ز نقد ست یار اند
دست ہی ازاں چو خیال آوردن دل   بینی کہ مار اند و چار ہر دار اند

عروس جہاں اچہ دامادی ہست این   کہ ہر روز داماد گیرد گزارد
یکے را بود در بر امر و ز خوش خوش   و گر را بغد اتن خود سپارد
ہیں رسم رسمی کن است دیریں   نہ الفت باں نے بایں ہیچ دارد
چو پرند ازاں چیت این شلوہ تو   بگوید بنامرد جاں چون فشارد
گر غشوہ و غمرہ بامرد کا مل ،   کند کایں باں یک نظر بر نگار د
ولیک این غلط ہم نگاہے ہوش   نیارد نیارد نیارد نیارد
شود التقاتش کجا سوے قاری

کہ آنرا از نامرد ہم کلم شمارد

نقش و نگار دہر بر آبے کشید گیر   رنگ خوش جہاں ہوئے پریدہ گیر
چوں دامن جیات بدست فاست بند   آنرا بنا گیر پئے این رمیدہ گیر
از آڑہ نفس کہ ترا در کشاکش است   نخل جیات خود ز سر دین بریدہ گیر
وین تا بہر نفس چو گس جان نہ ار را   از عنکبوت موت بہر دم تنیدہ گیر
بر رفتن کساں چہ ترا شور و ماتم است   خود را تو نیز در پس آہنا و دیدہ گیر
از دست برد چو راجل در گوفنا   طفل و جوان و پیر ہمہ را خریدہ گیر
آنرا کہ بجز وز جیات گزشتنی   نگار شے بے حساب بے سود دیدہ گیر
و آنرا کہ نقد عمر کنوں مست باہتہ   خمیازہ اش بر فزین پس در چشیدہ گیر

ہر آنچہ ہست بلبل و گل اندر چین آخز خاک آنمہ خاک دید گیر

قاری تو ایں لالی بند گراں بہا

یابی اگر بجاں ہمہ ارزاں خرید گیر

غور مشہود و مال و منال و ملک کاں نیست زاک تو یو دازان روزگار

چندے ترا بطور امانت سپردہ اند باہوش باش و حق امانت نگاہدار

دانی کہ چسیت حق امانت بہک مال دلجوئی رعیت و تیمار سوگوار

لابد بود کہ وابستہ اند امانتش حیف است اگر باہل خیانت شوی شہا

اے سہرخت گوش نصیحت نیوش نہ

برگفت نیک قاری حق گوے و حق گرا

چو ہرزہ در - در سخن او فتد بخود باش قاری مگوزنیار

صفیر خوش آہنگ طوطی چہ سوو بلند آمدہ چوں نہیق ہمار

ذہول است در گردباد کرفت

نشانہ زون برامید شکار

چہ کاؤس و خسرو چہ افراسیاب چہ دارا چہ اسکندر نامدار

چہ سام و نریاں چہ رستم چہ گیو چہ سہراب و گتسم و اسفندیار

زایشاں کسے را نشانہ نہ اند بر آورد و دوران زہر کس ہمار

تو اندر شمار چہ ہستی کہ سر برافرازی از کبر ہشکل خار

در اندازد دت دہر زیر زمین شوی پایمال ہمہ خوار و زار

نہیبے چہ از ملک و مال آمدت مشو تجر شہان غفلت شمار

ترا یا کسے را نباشد کہ مرگ
 چو آید دے ہم دہد ز ہنسار
 ہمیدان نہ ملکت بماند نہ تو
 شود آنچه پیشیت شد از روزگار
 پس جز دو صورت ماند تو
 بہ تحسین بود یا بہ نفیس شمار
 خدرا چنان کوش و آگونہ باش
 کہ نامت بود در جہاں یادگار
 بنام تو تحسین زہر سو بود
 دعا ہم ز حق تا شوی رستگار
 چو قاری ز تحسین بخونی مثال
 بہ نوشتہاں یک نظر بر گمار

ز نفیس مثالے اگر بایست

نگہ کن بفضیحا کچون بہت خوار

بود حیف صد حیف بر جان ما
 کہ سلطان ما راست اینک غرور
 بمن گفت آیم اگر سوے او
 کند لطف و احسان بجا لم ضرور
 برش چوں رسیدم نہ پرسد ز من
 براں طرہ ایں ہم کہ آمد نفور
 مگر نفس امارہ اش رخنہ زد
 کہ خناس گرداند از حق صدور
 نظامی صفت قاری از حق دعا
 بکن چوں شدی زیں پلانا صبور

بلائے کہ باشم در آں نا صبور

ز من دور و دارے ز بید و دور

میکنی جمع و می نہی گنجے
 می کشی رنجما برائے دگر

نے تو مانی نہ گنج تو ماند
 لاجرم ہر دور است جا دگر

گر ترا بہرہ از خود قاری است

خورد بخشا مسخرائے دگر

اے کہ ہستی صاحبِ فضل و کمال   گردازی سیم و زر غما مکش
نوع و سبب ماہِ سپیکر و لنواز   ہست بے زیور ہم او دلدار خوش
ناسزا را قاری اموال و ختم
فی مثل میاں کہ بر این ریش نش

رخت آراخت آراخت آریا   شد بلند از کاروان بانگِ جیل
شب گزشت و صبحِ جلتِ بزمید   دور منزل زاد میداری قیل
رہزناں ہر سر قدم اندر کیس   بے سپر بانیکموانِ جلیل
ناشنیدستی کہ دانا گفتہ اند
در گزین اول رفیقِ انگہ سبیل

دریں محنت سرائے قاری نادر   مدہ بر آشنائی کسے جاں
ریائی یا فدائی زین دو صورت   بروں بہرت کجا آیند یاراں
ز اول جانِ صافی در قذاب ست

ز ثانی قبر باشد بر تو ہجرال
بر گفتگوئے ہرزہ چو قاری نگہ کنی   باشد چو پائے لنگ قیام و قعودِ آں
یا بچھو جامہ کہ در و صد ہزار رنگ   و ز تارِ عنکبوت بود تار و پودِ آں
چیفہ بود بہرزہ دراکان سخن نمود

اندر جہان فہم چہ نام و نمودِ آں
اے کہ بزمیہ ز نے رحم نداری ہندار   کہ دل سوختہ اش تا نکشد نال و آہ
آن خدنگے است کہ آید بہ نشانہ زودی   روزِ روشن شود الحالِ بحیمِ توسیہ

حیف انداخته اش دست فلک در چو غم قاری انداز رسن - گیر و بر دل کش از چاہ

تایو تو بگری و ہم بگری بیوہ

دیگران ہم نہ پسندند پیش حال تباہ

ہزار و صد و سیزده سال رستم بیاہم بماند و چہا کار کردہ

بدیوسفید و بگردان چیرہ، بقوج مخالفت چہ یلغار کردہ

نہ ترسیدہ از کس نہ پس پشدا از کس یکے راد و کرد و در اچار کردہ

چوتیر از کمان قضا سوش آمد شغادش بچاہ دغا زار کردہ

زہرہ شد سپارنے او نہ خوش ہمہ رات شکست و چپاں رخا کردہ

زمخروید بر خویش نازان سرکش قضا گر چہ تا این زمان کار کردہ

برو کن خبر قاری - آید یابید

چو مامورش اس ذات جبار کردہ

چو کارت دہند آچنناں کردہ باش کہ در عزالت بد نگوید کہے

نکوئی بہر حال قاری بہ است

کہ بے وجہ عیبت بخوید کہے

خود رفتن زمانہ دہد ہند ہر زمان باہرہ مند دولت بیدار بخسری

لاہزند دست بہالت چنانکہ تو درآمدی و دست بہال دگر زوی

قاری اگر خوری و خورانی باہل اس

نیکی دریں بدان و غمیش بدار ہی

اے آنکہ نازداری بر حسن صورت خود معنی چو نیست در تو بیدار دوا بہستی

یا چو نقشِ یوار از رنگ و روغن خوش   حیرت فزانی چشمِ ہر شیخ و شاب ہستی
یا آبِ آدمیت شد سوخته بگردت   و اندر دودیدہ کا شکلِ سراب ہستی
ہاں آبروئے معنی در گوہرت چو قاری است
از ہر گوشِ عالم دُو خوشاب ہستی

حفاظت سے ہر ایک کی کوئی ناجوہی جانا ہو

حفاظت بچ گاہ را با یقین بخند و نانی
بدان لے آگہی داد است و آغوش تو بچہ
حفاظت را و قسم آدیکہ روحی و گزینی
خیانت اندرین باب انچہ باشد با تو میگویم
نداری در صیانت جسم او از گری و سردی
شود فرس چو بیماریش ناری رخ سوکھان
ز قسمت بہ اگر او شد کنی برائے خود ناز
چو گرد و در غمِ تعلیم و تربیت نسازی صفت
گزاری مہلش بیکار سازی زندگیش را
چہ مایہ این خیانت و امانت ہست و غافل
امانت و ار را واجب کہ حال خوش آید
چو راہ راست باشد در گزاش کے شود کج راہ
نیاید نزد او و بخوری جسی و ہم روحی
نہا شد ہیچ حاجت کان ہد ز حمت بجان
دعا کن قاری از برتیم بکس و مسکین
دہد حق اولیاس بچہ را تو فیق شنوائی
حفاظت بہر او واجب بود با حزم و دانائی
این از ہر او ہستی خیانت ہست رسوائی
چو گوشے حق پیوستے آوری و گوش فرمائی
اگر بخور شد سازی مداد ایش خود رانی
ہم انکہ بحروی و دزدی بہمان فلان کی
و گر شد فوعدیگر بر قضایک جرم افزائی
و گر چند او شود و کوچہ ناپاک ہر جائی
ز تعلیم و تربیت دل اورانہ آرائی
چو گوئی و چہ عذر آری چو پر سدا تو دارائی
کہ بچہ خود کند با صورتش ہر گونہ ہمتائی
پس تعلیم و تربیت دہد صدور جبہ بینائی
بہر میدانِ صعب آید از نیر و سہ برنائی
ہمہ نہاے عالم بہر او آید بہ بیغنائی
کہ رب العالمین ہر ش فرستد یا و شیدائی

ترکیب بند و زار نالی از اسلام خود

یا و اے اسلام باہم آشنا بودیم ما
 نے زما شکوہ تراوئے ز تو مارا گلہ،
 جز نظر مارا برویت جز ترا بر ما کرم
 تو بکما مشغول می بودی بصدنا ز وادا
 نے نے از ایں ہرچہ گفتم آمدہ پیدا دئی
 ہم صغیر و ہم خیال وہم فوا بودیم ما
 پاک و صاف از ہر بہت در ہر ادا بودیم ما
 در خیال دیگرے ایجاں کجا بودیم ما
 باہر اراں جاں دہی محو تھا بودیم ما
 کے بائے ہم گئے از ہم جسد بودیم ما

حیف صحت است کاینک تو جدا و ماجدا

بخت را سازم گلہ یا شکوہ جو رہما

رنج زما پوشیدی گشتی زما از جاں نفور
 نے ہے مارا بسویت نے خیال ما ترا
 نیک میدانیم کاین از شامت اعمال ما
 قحبہ دنیا چو بازاری زناں دل از وفیت
 پردہ ما بر چشم ما افتاد و نابینا شدیم
 رو کنیم از سوئے تو آواز خیزد دور دور
 رنج و غم اندر دل ما شد کیس جاسے ہر دور
 تو ہماں مستی واز ما ہست سر تا سر قصور
 تا شدیم پنجہیں بجا راہ رو ہم بے شعور
 چارہ اینک از تو میخواہیم اے رب غفور

کار ساز از ہر اے رحمۃ للعالمین

کوری ما دور فرما باز ہمارا دیں

ورنہ از ما اینجاں را نام باشد فراق
 جاسے با جز فقر گنہاںی نہا شد و رجاں

گرچہ از حقوقی ما هیچ نقصان تو نیست
آنی آنچه بودہ مافی ہماں ساں بگیاں
و است تو آمد قدیم و ہم صفات تو قدیم
ہر کہ فانی ہست باشد یا نباشد صحت آن
ملکت دایم بود ہم سطوت قائم بود
صد ہزاراں نقشہاگر محو سازد آسمان
لیک وعدہ کردہ و وعدہ تو ہست است
کائنات محبوب تو یا بد نہ تو امن و امان

وقت آن این است جو شے از جور و جحمت

پاک گرد و جامہ دل تازہ رخصت

در دل ما جویش اسلام آنچنان گدو کہ بود
مال و جاں فرزند و زن ادا نپندار و عمو
نہ بجز از دین ز کس مار بود یکے نہ نیم
نے جز او از کس بخویم التفات ہم و جو
سود و نقصان شش امید و بیم را مگر بود
ناید از دنیا خیالے نے ز نقصان نہ شود
ارہ و رنگ و وز ما سونیش بود و نہ مال
سوے دیگر رخ نباشد یا قیام یا قعود
رنگ عالم گرد و از ما چو نقش و لیں
ہر سرے آید فردا ندر رکوع اندر سجود

چار دانگ دہر پر گرد و ز طیل و کوس

سرو راں دہر خیزند از پے پا بوس

حکمت و آئین مابند و ہماں سرتاز سر
از کتاب و از حدیث و از مقولات سیر
عجب و غبطہ در سرے و اندر شے ناید گے
از تواضع و ز صفاے دل شود شانی دگر
نے کہاں را دست خیزد بر ہماں از بد و عا
نے ہماں را بر کہاں جوے ز نفرت یا حذر
کتر و تر بود اجاب با ہم آنچنان
تیرے آید گر سوے یک دیگرے گرد و سپر
جز حکم حق سلوک مانساید با کسے
دوست و دشمن را نہ بیجا نفع از مایا ضرر
گر بود فضل از تویر ما آنچه گفتم آن بود
ورنہ قاری نیست کا فریں حکم احسان بود

باز دل خواہ شفیع آریم پیشیت لے کریم
نامد و ناید چو او از بہر اصلاح بہاں
ناشدہ از روز اول ہجو او دانا حکیم
آمد او تعلیم حکمت داد شد عالم سلیم
سید خود را کہ آمد صاحب خلق عظیم
بہل عالمگیر بودہ بود ہر سو شور و شر
بود در ہر رنج و غما ہم فراج ہر تقسیم
شد ز ضرب طعن سفاکں قلوب یاد دینیم
حیف آن نسخہ زدست ما دہر سہو برد
از طفیل آل شفیع آل حکیمے آل شفیق

وہ یاد آل نسخہ مارا باز لے نعم الرفیق

تا از اس ساریم چارہ بخشد آل مارا شفا
یک جہانے چون پس باشد جہانیم باک
چاق گردیم و شود بر طرف ہر رنج و غما
از شعاع تیز ہر قلب ما گرد دہبا
نے بود پرواز انہو ہی جویان و فنا
نام حق گیریم و گردانیم پس پابہر ہوا
ریزد از انہر چرخ یا خیزد بلا ہا از زمین
گر ز رے حق کسے آید سر دل بر قدم
و خلاف حق بود خاکشن بدہن دیدہ

خود جویری من تجیب المضطر از مالے مجیب

از تو کشف سوچ جوید نہ قاری غریب

ترکیب بندہ طرز واسوخت

گفتم صبا اگر گزری سوے گوے یار
باز ایستادہ از من ہجو رثونشار
اول بیاشں سر بندہ از رے انکسار
آنگاہ گو کہ اسے شہ ناز ششن باقتدار
از رے ہر آنچہ گیریم از اس ہم شیم ہست
قاری کہ بندہ ہست برین عظیم ہست

از فرط افساس کہ گل بود پیش ازیں غم آچیناں فشرکہ گردید بایس
در غم رسانیش ز فلک حبت تر ز من بچ و غم و الم پیش ہموار در گیس
نے زندگی بسر شودش نے ز غم فراغ

از سوزش دروں شدہ اش سینہ داغ فراغ

خوش لہجہ بلبل ز گلستان خرمی بودست و حق نغمہ او گوش گازی
ایدوں مانند تریش از خون دل نمی بدتر ز خار خوار شمارندش آدمی

از شش حبت خزان قضا سولے و تباخت

و انہم کہ جان زار بلب آمدہ بباخت

برے نگاہ بود ترا از کرم مدام میداشتی رداش بر خوشن مقام
اے دلے چوں بدر شدہ از مرہ غلام بیزاریشوی شنوی از کشش چنام

در رسم بندہ پروری این شیوہ کے رواست

عفو از توجویدار بسرش نمت خطا است

گفتا صبا کہ اے ز غم و رنج نا تو اں گیرم کہ از هجوم الم آدمی بجباں
نے تاب دم کشیدن نے طاقت فنا مفرست قاصد بے بجا بش کردستان

نازک دماغ ہست و ز بس شہیا ز ہست

امیدوار باش کہ خود کار ساز ہست

از گفتہ اش تپاک دروں و براہ شد صبر و سکون رفیق دلم چند گاہ شد
چوں سوئے ماہ روز و سوئے سال ماہ شد باز مہ بلب قفان و بدل شور آہ شد
کے خواجہ زود تر خبرم گیر از کرم ورنہ دیے تاکہ امید آن طرف برم

دائم کہ جزو دیر تو دے نیست ز بهان   یا بی دگر چگونہ منائی دگر چیاں
 ہاں مالکی بخوان بدت یا ز در براں   از اختیار بندہ بردن استایں ہم آں
 خود را بدست لطف تو دادم تو آں بکن
 آقا کند ہر آنچه کہ بایستدہ کن

مشیر

از جان دوست تر غریزہ مولوی محمد عمر سرسوی کہ در ماہِ وقیعہ ۱۳۴۴ھ وصالش گردید

اے محمد عمر کجا رفتی،   بے محمد علی جہا رفتی
 بستہ بودیم عہدِ کجائی   از چہ بگزاشستہ مرا رفتی
 چہ ترا وقتِ افتادہ   سرزدی و برہنہ پارفتی
 حالتِ مانتظر نکردی حیف   چشم برد و خستہ ز مارفتی
 نہ خبر خیرت از کہ جویم ہاے
 چون ندانم کجا گزفتی جاے

بود از تو مرا جہاں روشن   داشتہم از تو چشم جہاں روشن
 گے گے جلو با چو یافتی   دل و جانم شد و از آن روشن
 اینک از شعلہ ہاے ریخ و محن   شد ز شمع ہم آسمان روشن
 یک تو بودی کہ تاب گوہر تو   داشتہ بود دو دہاں روشن
 تیر گہا ز رفتنت پیدا است   کوہِ غماقت دہہ بر سر است

اے با انسانیت کہ بدوی طلاق داشتی خوشدلی و نیک مذاق
 با کہ دل بندم از کہ جویم ربط چو تو کس نیست در جهان فراق
 خوش گزشتی ازیں سرے سخن در دل با سپرده داغ فراق
 شرح غم چوں کنم کہ نتوانم وادش در نور و صدا و راق
 اینچنین گفتنت نمی بایست

دل با گفتنت نمی بایست

نیت یار ابرو بستر تا ماتم سنے ز جایت خبر کہ تا را نم
 روز و شب باز سان پنج فراق و بدم خون ز دیده افشام
 این فشار غم و الم تا کے دیدہ باید کہ میبسر دجام
 غرق در یاسے فکر تم کہ کنوں تا چه سازم کمال حیرانم
 خود خبر گیریم ز لطف اگر

ہاں ز قسیر الم برآیم سر

بے شکے بر امید مالک دیں رہ سپردی بسوی ظہیریں
 بر فرازش نبود چوں رہے راہ برداشتی بریر ز میں
 بالیقین یافتی ز مقصد کام عیش و راحت شدہ تر یا بالیں
 وز پئے ماکہ ماندہ ایم بھر فاست از ہر طرف بجان جنیں

آتش فرقت سہرا پاسوز

تیر بجاں بہ نوک غم دلوز

من چہ گویم کہ رھے خود نہ لے دور از دور ساختی چوں جائے

نے تراخ کر سوئے ما آئی   نے مرا تاب تا کشایم پائے
 کاش اینک تو عیاں گشتے   تا پچا خستہ ام ہجرت وائے
 با صد امید ہائے بہر دزی   یا تو میگویم بے بہشت آرے
 کن ز مالک شفاعتم کہ روم
 در بر تو بری ز فکرت شوم

از بر لے خدا مرا لے جاں   ز دو خواہ از غایت رحماں
 تا بہ بزم تو در رسم از سر   در شکستہ زبا سر ہجرال
 با ہم آنجا بسر بزم بہ لطف   دور انداختہ غم دوراں
 ورنہ ایں بیخ و درو ہجرال را   نیست جز وصل در جہاں راں

سال و صلت ہجری انگریز

خون ز جہنم کبہ امی یزید

ہم ہم ۳۱

شنوی

در آفتاب سلطان

اگر شاه خپد بآرام و ناز	شود بر رعایا شب غم و راز
چو دادند قدرت ز فرمان دہی	مکن دل ز درد و ضعیفاں تہی
بیچ اے زیر دست بازیر دست	کہ بالے دست تو ہم دست است
ترا زور مندی اگر داده اند	چے دیگران نیز نبدا ده اند
خذر کن ز جور و جفا پیشگی	بدانجامی آرد بد اندیشگی
زمانہ بہر حال خواهد گزشت	گے بر کسے نایدش باز گشت
رہے رو کہ ہوار و ہم راست	کہ در کجروی فتنہ بہر خاست
ترا لطیف حق ساخت چون تاجدار	ز قاری حق گوے ایں یاد دار
زہے آنکہ سوز دلش بہر خلق	نہ تنہا رود لقمہ اش زیر خلق

خاک آنکہ نام نکو پرورد

تباہ آنکہ ماند از و نام بد

دیگر در نکوئی بانا اہلاں

ناہل راحقہ پہ نکوئی اگر چہ نیست	نیکی با وہم ست ترا سازگار نیست
گر بنیہ بجوئی ز قاری بگوش نہ	جوید چو دیگرے ز تو آنرا بگوش دہ

سگ را اگر کلخ زنی خصم جاں شود   در استخوان و پیش پس تو بجاں دود
سگ چیت شیر اگر ز تو مالذباں نیان   باشد نشان بر قدمت یا ہزار جاں
بر شیر و سگ چہ صحر کہ فولاد تیز و گرم
زر بر سرش اگر نہی بے شکست نہرم

دیگر۔ در نکوش عالمان بے عمل

عالم کہ بے عمل بود اوقی شناس نیست   دیں راستوں گوش کہ محکم اساس نیست
نیکویش میں کہ داغ رخ نشان ملت است   از گوہرش ز غیر با طعن دولت است
گویند بہت عالم اگر قوم را چنین،   آن قوم را چہ حق کہ سرفراز داریں
قاری ز جا ہلاں بود بہر ما ضرر،   چندان کن عالمان بخوبی سیر
بے کار ساز ساز حسن طور عالمان
تا طعنہ بہمان زند غور خطا لمان

دیگر۔ در حالات جنگی نان پامردی اتحادیان بابرکان و فتح ترکان

دادمردی ادن مصطفیٰ کمال پاشا۔ تاریخی نامش بہت
(دشنوی فراغ کمال)

ہمازور مندی مکن بر کہاں   کہ بر یک نطمی تماند چہاں
کے کو ترا زور دادہ کنوں   بے زیر دستاں ہوں بہت ہمول

پسندش نباشد جفا کے
 چو بردار دازہ گزرد و در
 چو در لشکر دشمن آرد در حیل
 بہ کبر آنکہ گردن فسر از دہر
 نہ کس را بدو حق کہ گیرد بہر
 از دنا تو اس را توانا بود
 چو باور نباشد کشادید ہا
 بہر طرف بود آواز ہا
 گسست بہت ہزار آہنا زین
 ز یکسو تکبیر یکسو دعا
 تکبیر شدہ رد دعا شد قبول
 ز حیرت جہانے است بہوت ہیں
 ز ہے مصطفیٰ را سہی مصطفیٰ
 بہ نیرے حق بازواں اکشاد
 زیو تاں بر آورد یکسر دمار
 معین را ہمہ صاحبان داد
 زیار ہی اور شے بر تافتند
 معین و معال بہر دوجہاں شدند
 تہرئیں دسمرا و انگورہ را
 بہ نزدش بود کہ کم از خستہ
 خورد پستہ مغز منہ و در
 برغاں کشد فیل و اصحاب فیل
 خورد از قضا سیلی جبر و قہر
 ز عا جہر زیر دوا ہا و شور
 بہ بیچارگان زوا مانا بود
 بنامید بخشید امید ہا
 نماند بہ ترکان کنوں ساز ہا
 بہ بہودی شان خیلے لکن
 رسیدند در حضرت کبریا
 کہ حق عاجزاں را نذر بطول
 کہ بر آسماں چیرہ گشتہ زمیں
 کمال از خدا یافت الحق بجا
 بہر نمط داد مردی بداد
 معینش بفتح ایش گشت خوار
 بریدند سر رشتہ اتحاد
 کہ احرار را سوے حق یافتند
 کہ ترکان بیمار شیراں شدند
 نمودند از ظلم دشمن رہا

گر قند در قبضه و دست خویش   سپس غم دارند هر گونه پیش
 معان داعیه کرده بود از خشت   که قسطنطنیه شده زار و سست
 معینش چو اورا بدرد دهد   معان سوئے قسطنطنیه جسد
 دریں هردو بودند سازش کنال   که لشکر کشیدند ترکان بر آن
 بقسطنطنیه رسیدند شاد   بایشان وطن شاد و آباد
 معین و معال است خزان نصیب   که نصر من الله و فتح قریب
 ز لایق ذکر زن بهر صبح و شام   به ترکان احرار بود اتام
 که جوز و ستم بر مسیحی ز شان   بهر جا بهر حال باشد و اوان
 مگر استبازان خود قوم شان   نمودند تکذیب ایشان از ان
 که ترکان بقوم مسیحی ستم   نکردند گاه به زیاده نه کم
 مسیحی چو قابو گئے یافتند   به ترکان برویت ستم یافتند
 فجاء الحق و زهق باطل شده   غلط از جهان محو و زائل شد
 به لایق وزارت مانده بجا   شده قول کر زن سراسر مہا
 خدا یا بحق نبی الوری   شد هردو کون احمد مصطفی
 باسلامیاں زور ایمان بدہ   براعدای دیں بار خیران بہ
 رساں حق بمقدار از فضل خویش   بود فضل بر فضل سازی چو پیش
 بھری بود فتح رسال این   کہ بر آسمان گشتہ طعن زمین

مسیحی بود رسال آں لے فہم

ز مورست مغلوب پیل حکیم

۱۹۲۲ء

دیگر: درج سخن

سخن را سرودن خدا را آتناست
 بود لغت ہم از تنایش پدید
 ز وصفش بود منقبت ہم عیاں
 ندانم سخن را چه پایہ بود
 سخن قلزم و قطره اش ہر دو کون
 کہ اس تا کراں از سخن غفلت
 سخن گر نبوی نبودے جہاں
 سخن انبیا اولیا را نمود
 سخن آدمی را شرف دادہ است
 محمد بدو افصح عالم است
 شدہ موسیٰ از دے کلیم اللہ
 از وسر فرازی بسجماں رسید
 لطیف عنصر او در تن عنصری
 از و فرخی منہ رخ آمد بدہر
 نظامی بد اں صاحب آواز ہا
 بہ خاقانی از دے چہ سلطانی است
 ز لعلان او انوری نور یاب
 کہ او پیشکار امور خداست
 کہ حضرت خود او را بدل زرگزید
 کہ اصحابش گرفتہ سبحاں
 نہ افلاک او را چو سایہ بود
 سخن از سخن آفرین یافت عون
 شنو کن سخن ہست وارے کلست
 سخن کرد پیدا زمین و زمان
 عدم از سخن یافت نور وجود
 کہ بردیگراں سکہ بہادہ است
 بگویم ثنا ہر چہ او را کم است
 از و بندہ را تا خدا ہست راہ
 دوندہ پیش پیش سبحاں رسید
 روان شریف از پے عسجدی
 بہ فردوسی از دے چہا نامہ ہر
 بر دے کلامش ہیں غاز ہا
 کہ خاقان ملک سخن دانی است
 ظہیر ظہیر است در فار یاب

به پیام از فضل داده نیام
 از مولوی معنوی نام یافت
 به سعدی جلالت خدا ساز داد
 به خسرو از خسروی در کلام
 به فیضی از وفیضها در رسید
 بخوابنده لطفش بود بے نیکر
 به طالب عطا ساخت حسن کلام
 به صاحب صواب کلام از بے است
 ظهور ظهوری خدا داد از و
 به بیدل اگر بیدلی داده است
 جزین را از و شد غلط رنج
 به احسن که او ستاد من بود او
 به حادق عطا کرد حذوق سخن
 به قافی از وے و فوری تمیز
 گرامی دکن را گرامی کنوں
 سخن را سرایم اگر تا ابد
 سخن را سرودم سخن سنج را
 که تمیز رحمان سخنور بود
 سخن حکمت است و سخنور حکیم
 تنائی بد و از ثنا شاد کام
 ز خلاق در خلق اکرام یافت
 به حافظ چه گویم چسا ساز داد
 به جامی ز صافی عطا کرد جام
 به عرفی از و شری بر مزید
 قطیری ز لطافت او بے نظیر
 کلیم ابو طالب از وے بحام
 غنی را غناے دوام از وے است
 غلام علی گشت آزاد از و
 به غالب چها مقبلی داده است
 ز جودش خوش اندود او گنجا
 خدا داد عظمت برافزود او
 که حسان شد از نعت شاه زین
 عزیز جہاں شد ز لطفش عزیز
 خدایش ز آفات دادر و مصوں
 نیارم که یک گویم او را ز صد
 چگونه گویم مدح و ثنا
 ادا دان سبحان سخنور بود
 سخن سنج را هست شان عظیم

چو قاری دعا گوے شانی طلب   بایشان ز انعام و الطاف رب
 سخن سنجی دلکش و دلربا   ق دولت را اگر بہت ایں مدعا
 پس ختم کن بردعا ایں کلام
 ز حق باد بر روح ایشان سلام

دیگر شنوی ناتمام

لت ناتمام ماندن شنوی این ست کہ آغاز آں از اصرار حکیم سید محمد ایوب
 وہابی کردہ شد و موصوف الیہ واقعات ادا نہ اوعدہ کردہ بودند افسوس کہ

خودشان رحلت فرمودند نہ واقعات میر آمد نہ شنوی تمام شد

لے آنکہ توئی اینس جانا	نامت تاج سیر ز بانہا
بر مملکت قلوب شاہی	بہر دلادگان پناہی
بنیاد وجود چوں نہادی	جاں راجے ز خویش داوی
نقش بہ پیکراں نمودی	رنگ دار فکاں ربودی
رویت در زلف شب اگر نیت	بیدار نمے دیدہ و کسیت
از روی سحر نہ چو پیدا	سوے کہ شدہ است چشمہاوا
سرو قد لبتان بے باک	میل رہ تست بہر چالاک
از عینک خال مجہیناں	سویت نگرند دوریناں

در شوق تو غنچہ چاک و اماں
 پروانہ نسوخت بر سر جمع
 این خیمہ اطلسین ستادہ
 این شمع کو اکبر فروزاں
 این ساغر ماہ و جام خورشید
 بر دلبستگی ہشیار
 بزنی ترتیب دادہ ہاں
 روئے ہمہ کس بجانب تبت
 آب ست بشور ہاں ز شورت
 در کوئے تو خاک سر نہادہ
 لے خامہ نہ گاہ نیستی پیش
 پایاں این راہ راستہ گم
 این عقدہ خرد کشود نتواں
 ذرہ صدر شستہ گرچہ تابد
 اللہ اللہ شان والاش
 نا کردہ عمل بعلش اندر
 نا گفتہ سخن جزا و کہ داند
 در پردہ جلو ہاں نشستہ
 نرگس ہمہ چشم گشتہ سولیش
 در یاد تو عند لیب نالان
 تا شعلہ تو نیاقت در شمع
 این فرش زمردین قتادہ
 گلدرستہ ذبیحیات و بے جاں
 در گردش دور ہائے جاوید
 از روزالت مست و سرشار
 او جز تو نہ بیند این دنیائے
 تحم تو بہر زمین دل رست
 آتش افروختہ بنورت
 خود را بر باد باد دادہ
 در وادی آتشیں مرو پیش
 فرسودہ کسیت عقل را سُم
 قطرہ دریا پیود نتواں
 کنہ خورشید کے بیابد
 یک قطرہ جہاں نہ بحر ایماش
 بد کردہ ما بکلمش اندر
 در خامہ حروف و لفظ خواند
 بر خویش در خیال بستہ
 گل گوش شدہ بگفتگویش

سوسن ہمہ تن زبان ذکر است
سنبلیل دینہ پیچ و خم فکر است
اما ذاتش زوہم و ادراک
بیردن و گواہ ماعرفناک
نختہ بدعا دل خیزن کوش
دریاے عطائے اوست درجوش

مناجات

اے مرہم زخم سینہ ریشتاں
دل وہ کہ زائر زوگر یزد،
چشم رشک و جھے خوں ساز
اشکم چو شراب ناب گرداں
در پلوے جاں سپوز خیر
افسانہ شود ز شیونم غم،
بخشیدہ گوے سرچہ مارا
بر مرکب عشق کن سوارم
زادہ دل من کمندم افگن
بے خود بخودم تہاے رہے
از تیغ تو دلفکار باشم
وزہر کہ دریں فضاے بنیم
بشکن در دیدہ نوک صدغار
از بادہ عشق مستیم وہ
دے چارہ رنج درد کیشاں
پائے کہ ز کوئے تونہ خیزد
در سینہ بدہ ز سوز ہا ساز
دل تا جگر کم کباب گرداں
نہ بر سر دل ز تیغیت افشرد
دیوانہ شود جنوں چونا لم،
چو گانش عطا بکن ز سودا
تا وادی عقل پس گرام
بند و نیم تمام بشکن
نایم زہرت بخویش گاہے
در دیدہ خلق خوار باشم
جز تونہ بدل و گرگز نیم،
گر غیر ترا بخود دہد بار،
در نیستیم تو، مستیم وہ

برد و ختم نام نظر بر حمت
 تا جوشش دل کمال یابد
 ہر حرف کہ چہرہ بر کشاید
 چہذا نکہ بود کلام شیریں
 در بار گشت شفیع آرم،
 کار خود را بد و سپارم
 جانی بن از منی محبت
 روئے سخنم جبال یابد
 از راہ دودیدہ دل را باید
 خط بخشد بہ قلب غمگین،
 کار خود را بد و سپارم

نعت سرور کائنات

سلطانِ جہاں جناب احمد
 کی مدنی و شاہ کونین
 از باغ وجود اولین گل
 یکتا گرے ز بہر تخلیق
 بسم اللہ و فقر نبوت
 مقصود و مراد آفرینش
 اکسیرِ مس قلوبِ عالم
 قلیہ پے طاعتِ جہانہا
 مسجود ملک بر و ز اول
 از بہر جہاں ستارہ بخت
 تسکین دہ تشنگانِ محشر
 از دیج صفا در یتیم
 سردارِ جانیساں محمد
 اورنگ نشین قابِ حسین
 مختارِ خدا و سیدِ کل
 اعلیٰ ہرے ز چرخ تحقیق
 ہم ختم رسالہ رسالت
 منظور نگاہ عقل و نبیش
 از آدم و خنجر جان آدم
 کعبہ ز پے قلوبِ جہانہا
 پیش از ہمہ کا ملیں مکمل
 در روزِ نشور صاحبِ تخت
 ساتی شرابِ حوضِ کوثر
 وز برجِ ہدای مہ قدیمی

ہر عجب و مہربان ہم   خاکِ درش افسر کے وجم
نورِ پنج دین و قلبِ ایمان   سوزِ دل و جان پاکیزاں

معراج شریف

روح القدس از جنابِ رحمت	آورد شبے نوید و صلت
شب بود کہ بود صبحِ امید	نور و زبرائِ نثار و ہم عید
شب بود کہ رشکِ روز بود	گرے از شبِ قدر و روزِ بود
آن شب بسرے امانی	بود آن شب ملکِ کار دانی
جبریل براق در رساندش	پیغام وصالِ یار خواندش
بر خاست و بر نشست و بر رفت	بیرون زد و خیمه اش ازین بخت
از فرش بشد ز عرش بگزشت	جایش بکانِ لامکان گشت
بر تزیینات و ہم سیرش	با او نرسید پیچِ غیرش
در خلوت خاص شد سراز	از خلعتِ حریمتِ راز
بشد صدایِ دلگدازے	بے صوت و حروفِ جان فوایے
کحلِ مازاغ در کشیدہ	دید آنچه کہ گے ندیدہ
گشتہ چون نثار نقدِ رحمت	با خویش نشاندم ہم برست
ز آنجا سوے خانہ خود آمد	گر یک شدہ باز پس صد آمد

برق از شد و آمدش با آرزوم
جہاں زنجیر و بسترش گرم

مقیبت

از حضرت حق بود فراوان	رحمت برکت سلام خوں
بر آل و صحابہ پاک اجماد	کشتی نجات و نجم ارشاد
کز بازوئے جہد و کوشش شان	قوت اسلام را بنایاں
جانا بر دین حق فشانند	بس تو سن سعی پیش اندند
تا نور ہنسے ز غروب تا شروق	رخشید و رسید تیز از برق
لے مالک ملک لایزال	زیشان دل باو نہ خالی
خواہیم بصدق و سوز ایشان	مارا در گیر و کن ز خوشیاں
بندیم بذکر شان زباں را	بر کلمہ حق دہیم جاں را
تا دامن شان وصول بہت	دعوت از ما قبول از رست

خطاب بساقی

لے ساقی خوش ادا کا ہے	از گوشہ چشم گاہ گاہ ہے
دیر سنت کہ خوگر عطا یم	بر سنگ در توجہ سایم
دستم در گیر و کن داوا	درے درد دل شد بہت پیدا
گیرم کہ چمن بے ترا بہت	چوں تو در گرم باغ کجا بہت
رانی چو ز در مرا کہ خواند	از تشنگی دلم کہ داند
گردم گردِ سر تو ساقی	چستی بدلم رسان چاقی

آں ساغرے بدہ کہ از خویش   بیگانگیم شود ز حد بیش
 دیوانگی است فکر دنیا   فرزانیم بدہ ز صہبسا
 رنج و خوشیم یکے نماید   گردِ کلفت ز دل زداید
 فکر فردا خیال دی را   جائے ندیم بخاطر اصلا
 گل چہرہ ز نذر داغ سینہ   بلبل از من بردخزینہ
 این نقد نفس و غنیت   در شغل دارم جام الفت
 وردہ ہے تند و تیز ساقی   نہ شیشہ و خم بریز ساقی
 تا گیرم ازین دُل خود   دانم از دہر نیک و بُد
 جم ماند درین جہاں نہ جاش   مے داشتہ بہت زندہ نامش
 کے گفت تو اں کہ کے شد کے   نامش روشن ہو راز سہ
 دارم امید از تو ساقی   کن لطف ہر آنچہ بہت باقی
 تا دفتر عقل پاک شویم   یک نکتہ ز عشق فاش گویم

در بیان مسکن عاشق و معشوق

دور ملک اودہ موہان جائے ست   گوئی بہشت خوش سرائے ست
 تجویش منظور با فضا و پر نور   ہر ذرہ اوست روکش ہو
 خود آب و ہوائے اودہ حسن   وز آتش و خاک اودہ حسن
 ہم عشق و طغی گرفتہ آنجا،   مجنوں آنجا بود کہ لیسے
 یکجا شدہ حسن و عشق راز نگ   دلہنگ کسے کسے دہن تنگ

رخسار یکے است از خوانی   رنگ دگرے است زعفرانی
 قدے چو الفت کشیده وراست   محشر ز خرام نازد بر پاست
 بالائے کنے خمیده از غم   ربط چو کمان دتیر با هم
 ایں سوئے خووش بجاں کشیده   ز آغوش وے آں چو دل سیمه
 افانہ نادرے از انجا   خواهم کہ کنم بہ نظم انشا
 ہاں ساتی مہرباں یکے جام   کا غار مرا بہ تست انجام
 آغاز داستان

تاوردہ دروغ در میانہ   پیشم خواندند ایں فسانہ
 مرے ز مہبان بہت خوشرو   خوش سیرت با مذاق و خوش گو
 مردے کہ خمیرش از محبت   آب و گل طینتیش ز الفت
 ریمان جویشش نمودار   غیرت وہ ہر وہمہ دور خار
 عالم فاضل شریف زادہ   از پیچ و خم زمانہ سادہ
 سینہ انجینہ معارف   ہر گونہ نفور از معارف
 سر بہت ز عقل و نقل سیرے   دل بہت کہ بہت شہزادہ شیرے
 حسن مردانہ در سہرا پایا   یک باد گرے مناسب اعضا
 ہر کس کہ بد و نظر گمارد،   حسش بدیش اثر گزارد
 خلقت و لما کشد بسویش   ہر کس گر دیدہ بخویش
 طورش طور خجستہ خویاں   غورش غور حبیب جویاں
 ہر آنچہ دریں ضلالتے بیند   از حق منظر دلش گزیند

مولوی عبدالرزاق صاحب گورکھ پوری ڈپٹی کلکٹر کہ از غازی پور بہ بجنور
تبدیل شدند جلسہ رخصتی خودشان در سید پور با نظام مولوی محمد
فیض صاحب تحصیلدار تیار پنج بست و پنجم اکتوبر ۱۹۱۹ء منعقد شد
اندرال جلسہ اس نظم خواندہ شد

مولوی عبدالرزاق انتخاب روزگار
بود غازی پور را ڈپٹی کلکٹر چند سال
حق شناس انصاف او و طبقہ ہائے نجات
مجرم از بے کیف کر دار را کردہ یقین
و شمنانش خائف از بے لیک و در درگزر
اشدانش را بر کار بے پندانش اعتماد
نے کسے را بے سبب نہ حمت رسانیدہ گے
مبلغ فضل خصوصاً تشہاد ادا است حق
القرض در گوہر شائستہ راجوہرست
ایدا را و اے فلک از ناچرا خواہی جدا
گر چه میدانیم کایں باشد حکم گورنمنٹ
خیر بر ما ہر چه خواہی کن کہ مجبوریم ما
ور نہ خیر نیست بہر جان تو اے آسمان

عادل با عقل و بہت حاکم نصف شعار
داود داد و داد با خود داری و غزو وقار
ہمچنان بودہ صغار او را کہ بود او را کبار
غیر مجرم مطمئن از عدل او بر زمین ہار
دوستان را چاہاں نثار او با ہنراں اقباء
زیر دستانش پیامردی او جز دان کار
نے کسے را بے حق بخشید بیجا افتخار
کز ت کارش کشایش میدہد جائے فشار
آنقدر کان بچکس را در نیاید در شمار
میکنی دلمے ما از رنج ہجران سو گوار
ہست اشارت از تو ہم کز مادت بہت خا
لیک دست تحس از صروح ما کو تاہ دار
نیک بین جمیع بایغ دعاے استوار

بس کن لے قاری ہر اسان تانانی چرخ را
 ہاں مخاطب شو بسوے حضرت مفتح خویش
 ذات تو آمد تو صیف شنائے مابروں
 قاری از طرف خود و از طرف جملہ حاضرین
 ہم ہیچوید ز آب رنگ لطف ذوالمنن
 مانید اریم یا راچوں بمنع رفتنت
 یاد تو باشد دل ماراچو نقشہ کا کھر
 بانیان جلسہ را ہم شکر یہ قاری گو
 خاص از ایشان نیکدل نیکو سیر آمد ضعیف
 ہیں بچشائش کہ از سیار رگاں استانت
 کاسے محاسن را تو مجموعہ ز فضل کردگار
 حصر اس کے می تواند خامہ رحمت نگار
 حفظ و امن جان و مال تو ہزار پروردگار
 تا گلستان امیدت را بود دایم بہار
 خیر باد تو ہمیکو گویم با قلب فگار
 یاد اگر داری غریباں را نباشد نگار
 کہ نفوس شاں شدہ این بزم خوشتر نگار
 کاں ز بر رسید پورا نیک بود تحصیل

خط بنام مولوی محمد عمر صاحب سروئی وکیل سید پور در ۱۹۱۵ء

لے آنکہ شفقت را ہر آن پیش شانے
 از اسٹشن رسیدی با وصف تنگ وقتے
 اینایہ شفقت را کا نرا نہ انتہائے
 کج حج بیاں چو ہستم شکرانہ اش گویم
 نایافتہ سواری بر پات رہ سپردی
 از شوجی ضعیف بہیات زحمت شد
 گویم اگر کہ کردی ناحق قدم رنجہ
 لشد وہ خبر از حالت کہ چون ست
 یا ہم اگر بہ پناہت ریزم ہزار جانے
 از بہر دیدن من در از کے زملنے
 کفر است اگر نگویم دجود لستانے
 اندر خوراد ایشان یا ہم کجا ز باسنے
 این ضعیف پیری تو دوس سچ ناگمانے
 شد وقت ریل خوردی از فکر لسانے
 تر ہم آخر وہ گیری در حق این گمانے
 دل خیر رہست جو یاں جان ز غم کرانے

از آنکہ ہر زمانے رحمت بحال نایاں باد ارجان پاکت صد امن و ہم امانے
قاری شفیق و فتن اہم شریف اگو
صافی دغاے طول عمرے و حفظ جانے

نیا زمانہ پنجاب مستطاب نواب صدر بار خٹک مولوی محمد حبیب الرحمن
خان صاحب شروانی۔ در ۱۹۲۸ء

پیش کیسکہ آمد ستغنی از ثنا ہا عرضہ وہم سلام و گویم پس از دعا ہا
کایے خواجہ یاد ت آمد چون مستند دیریں ازوے فدائے لطف صد گونہ جان شیریں
لے واہ یاد بندہ را تا چہا فرود دی خود نور چشم مارا پیغام بر نمودی
پیغمبر تو ایں ہم پیغام در رساندہ کاں ناظم یگانہ از من کلام خواندہ
کالائے ہیچ نذر سلطان گدا چہ سازد بیچارہ بر لباط ناکارہ اش چہ نازد
اما کجاست یارا از حکم سر کشی را فرماں بری ز بندہ سرمایہ سرخوشی را
ز اصناف نظم چیرے یادون پیشیت ارم وز لطف عالی تو اصلاح امید دارم
خوشید چون نگاہے از تبر بر فروزد ذرہ برقص آید صد مایہ شکر تو زد
اما ز صد ہزاراں یک شکر کے تواند گرچہ زبان حال خود تیر میسر زاند
حالا رجا ز خواجہ ایں ہم بود رہی را در کار بندہ آرد الطاف خسروی را
دور ہائے بحر منی کاں در خوینے دارد درد امن و دو چشم چیزے از اس گزارد

ایں لطف دیگرے را ہم شکر ناگویم
اقبال و عمر خواجہ پیش از خدا بگویم

قطبہ بدیع سال حج مولانا سید سلیمان اشرف

۱۳۴۶ھ

چو سید سلیمان اشرف ز حج مشرف شدہ شرف بر شرف یافت
 سپس رنگ از شرف طیبہ گرفت چو بر عقبہ جان جان طرف یافت
 رفاقت یہ مام وہ اہلیہ ساخت بخود ہر دورا بہترین حرف یافت
 چو باز آمد نداہلیہ شد بہ غلد و گر چند ازیں سائیں صر یافت
 مگر کار بگرفت از صبر و شکر چہا مایہ عالی ز حق ظرف یافت

بہ ہجری ز قاری شنو سال حج

بے سید ماز حج ترف یافت

۱۳۴۶

تواریخ سال وفات

بزرگان و عزیزان بطور یادگار

قطعه سال رحلت کیم محمد اسحق موبانی از محمد علی قاری

۱۸۸۶ء

سید عالم، فہیم، دانا، شاعر	ذوق فضل و کیم و جان طب و حکمت
موبانی و نام او محمد اسحق	حاذق متخلص و جهان جودت
نثرش چو لالی معانی منظوم	نظمش چو نجوم در سماء شہرت
تا چارہ سال اندرین غازی پور	بودش بعلاج عام جلوت خلوت
خواندے حسان بہند اور اعالم	بودست چو والدہ مدیح حضرت
بر بہت چو رخت زین جهان فانی	ولہا شدہ مبتلاے درد و کلفت

تاریخ وصال او بگفتا قاری

حساں بر سید در جناب رحمت

۱۳۰۳ھ

مرثیہ مولانا محمد عبدالحی صاحب انصاری لکھنوی

چسیت یارب کہ بہر سمت از آہ نالہ
 بر سر در زنج سمت سید چادر شب
 کردہ تاراج ز سرسلطنت سورد و سرف
 گل شادی و خوشی رفتہ بباد اندوہ
 نور علم و عمل از رخسار جہاں شد کافور
 بقائد باصول و بحیثیت و تفسیر
 شاہد و غلط برج برقع مصحف گرفت
 ہمت و ہندسہ را نقش ز کرسی افتاد
 در ریسلک یاضی شد بے ربط ز ہم
 صرف و نحو و ادب علم سیر علم کلام
 قدمے چند ز الفاظ زبیں گیر درق
 انتشار سے چو قلب مدہ پیش از شش
 ہست از رحلت نقاد و نقود حکمت
 درۃ التاج سرشہرت نام اب و جد
 چہ فرنگی محل آں معدن فیض و کمال
 کرد و درۃ و نقاد ہنسہ عبدالحی
 بود از مطلع انصار ذکائے انور
 ابر غم برقی الم ہست محیط دوراں
 در دل شب زدہ غم شعلہ ز شمع سوزاں
 سکہ بر ملکیت دل زدہ یاس و حرماں
 نیست اندر حرمین دہر بجز بادِ خزاں
 ظلمت گم رہی و جل بشد قیر نشان
 سخت تر گشتہ ہمہ عقدہ ہسل و آساں
 منبر و گنبد مسجد شدہ وقف ہجراں
 حکمت و فلسفہ را ماندہ نہ در دہر نشان
 رشتہ بگینجہ حدیف ہمہ را ز میاں
 شدہ بر بادِ خرابی چو حواس حیراں
 ماندہ و رفتہ بغارت و بر معنی و بیان
 دل بشورید کہ این یاف دو وطنیاں
 در شہوار ز گنجینہ علم و عرفاں
 از فرنگی محل لکھنؤ درج اماں
 ہند راہست بدو از رش غزت شایاں
 کابر و یافت از دو بہر دانش را کاں
 ہمہ رفت قدرش بہمہ عظمت نشان

مشرق آمدہ یاد آشدہ صبحش روشن
 همچو آبلے کر آتش سبر گشت علوم
 نائب وارث علم نبوی بود کہ بود
 ہم شرف یاب بسجج دزیارات شدہ
 حیدر آباد کن بعد وصال پدرش
 خوبی ظاہر و باطن بشہر دن اورا
 مختصر این کہ چهل سال سینین عمرش
 صاف جویند چو بایں ہم تعداد سینین
 گرچہ ز اولاد بجز دختر کے نیست کشت
 یک بگزشتہ از حد حساب افزوں تر
 باعث ظاہر و حلت بشدش علت صرع
 یک گویند کہ مسخو را زین عالم رفت
 بود آخر ز شب سحیح ربیع الاول
 دہر و فاق فنا آید از موج سرشک
 از دعا میکہ ہمپای بخشش بودہ
 چار شنبہ بگشتان جناب انور
 کرد قادی چو بتایخ و صالٹ فکر
 عیسوی ز اول و ہجری ز دوم پیدا شد
 عقل را جان گرامی ز تن عالم رفت
 ۱۸۸۶ء

مغربش گشتہ او دہ شام سمر بندش از ان
 کرد صیقل کہ مجلا شدہ آئینہ جاں
 حافظ و عالم تفسیر و حدیث و قرآن
 بہمہ ذوق خلوص و ہمہ شوق جنان
 زینت از نصب و قدوش گنج و چو چہاں
 جادہ ہست کہ پایانش نیاید بگہاں
 نہ رسید و بر سیدہ کمال انساں
 سی و نہ بیت شمار ز سر تا پایاں
 حافظ و ناصر او باد خدائے رحاں
 یاد گاران نہ تصانیف ہم از شاگرداں
 کہ ز یک سال سرش بود از ان پنج گراں
 عالم الغیب بدانکہ شدہ ہائے چہاں
 کہ ازین درخسراں رفتہ بیاع ضواں
 گر نہ برداشتہ آرزو سرش شور و فغاں
 بیش بودہ ز نجوم فلک ریگہ رواں
 بزین رشتہ آن غیرت سر و بیتاں
 چار مصرع ویش گفت بد و بیت چہاں
 سمت از چارم فصل ز سوم گشت عیاں
 نقل از ادراج طہویہ شدہ از ہمہ جاں
 ۱۸۸۶ء

ماہِ اوج شرف و علم بند تپناں حیث
 مہرِ سچ خبر و فرشتے دے تہاں
 ۱۲۹۲ھ فیصلی
 بس کن اے خامہ کہ شد چاک جگر دل پر تو
 ۱۹۲۳ھ سمعی
 از سحر شب شفق شام شیندت چوبیاں
 ہاں دعا کن کہ خدایا کش بہ بہم نعام
 بادۂ اظہر دیدار و تقایک چشماں

نوحہ در ناک سال وصال قدوہ لکھنوی
 لکھنوی

۱۹۲۶ھ سمعی
 از اہل اندوہ محمد علی قاری حنفی صدیقی سرمد لوی

۱۲۹۴ھ فیصلی

مولوی عبد رزاق آنکے شیخ عصر بود
 حافظ قرآن و عالم بود ہم خیر العمل
 در نسب انصاری حضرت بود آن فقہ ہے
 منبع البحرین خواندن آمدہ اور احب
 مجمع البحرین ہم گفتن پیش آمد روا
 مشعل از انوار حق رہبر شوق دل بہ پیش
 بند و بست و ریاطن از جہاںش آن چہاں
 خرق عادی تیکہ سرزد از نہاد پاک لو
 شمع اش این است گزیر مقبرہ پہلوئے شیخ
 اندرین دیر زمانہ بچوں حبیب و بایزید
 لکھنؤ را فخر و غرّت دین و ملت را عمید
 در حسب روزِ اول قفل معنی را کلبہ
 چون از دہر شربت ہم طریقت شد پڑ
 نہتاے بحر دین فقر بودہ آن سید
 داشت در راہ سلوک آن وصل رب مجید
 کہ مریدانش گزیرانِ ربّاں دیو مرید
 در شمارش عقل و ادراک خود کیسر بلید
 باہمہ تنگی جا اندر نفس راخی آر مید

داشت از بدوش و شورش انتقاع هر زمان   که خودی بگزینش و زنگ فانی ایشخ دید
 وز فانی ایشخ آمد در فانی المصطفی   وز فانی المصطفی جام فانی الله کشید
 بست و پنجم از صف در دو بند چاشتگاه   چون فنا گشته مکمل در بقا پیخود دید
 سال میلش جنت چمن قاری سروش غنیمت
 از فانی الله بشد و اندر بقا بالله رسید

۱۳۰۶ هـ

مرثیه حضرت ملا ناسا نظام الدین حسین صاحب بلوی

ریزد زین دست الم خاک بر سرش   بار دسما چشم نجوم اشک نه زین
 رفت از خزان یخ گل خست می باد   خار الم بیاع قلوب ست جاگزین
 از رنگ یخ و درد و غم و هم جاگزا   خود چهره زمانه شده چهره غمین
 نام و نشان نماز و سوره و سوره هر   ستر تا پاست بزم جهان صورت خیزین
 روی جهان که بود گل تر ز انبساط   ز گش ز غم پرید که گردید یکسین
 ستر سترست در پی و بر پی بدهر   رفته مگر نظام جهان با نظام دین
 آن معدن تصوف آن مخزن علوم   و آن منبع فضائل و آن بستره بین
 گنجینه هدایت و ارشاد بر خلق   از فخر دین نیاز گرفت از نیازین
 ممتاز گشت بالقب تاج الاولیا   آن سرور زمانه و آن ممتز مهین
 در هر دو خانواده چشتی و قادری   میداشت مهربانی هدایت بساکنین

دستے کہ بند گشت تپش شدہ راز
تو اہم غایت پیغمبر ایس
یومِ خمیس روزِ نخت از مہِ صیام
چوں سہ نواخت گشت قیامت بادریا
کہ ناما بر می شد بجنابِ حضور حق
وز ہجر او شدیم بجا کہ الم دین
در ہم شکست سلسلہ معرفت تمام
از ماکنارہ کرد چوں آن شاہِ عارفین
بودہ بریلی از پئے آن مہرِ عتلا
خوش مطلع کہ مائے شدہ مغربش ہیں
کردم چو فکر سالِ دھاش سروش گفت
اندر فائے رحمت حق آمدہ میکس

بالہ
کس بولی

۱۳۲۲ھ

قادی ست گر کچھ دل از زہرِ پنج تلخ
تو یکاں خوش ست گوارا ز آبِ گیس
اعنی کہ جائے حضرتِ مدوح پورا
گشتہ زدست رحمت حق نیک جاش
زندہ است دینِ نسخِ احمدیات او
مشہور در زمانہ از نیجاست محی دیں
دوہم بصورت ارچہ من از استادش
بر عقبہ اش بود بحقیقت مرا جہیں
فیضانِ دستِ عام چو آبائے او بخلق
باد امدام حفظ و امانِ حقش معیں

قطعہ سالِ صال شاہی الدین احمد سجادہ نشین خانقاہِ نیازینہ نظامیہ بریلی

شاہ محی الدین احمد جانشینِ نیکو اس
ہچو مہر و ماہ روز و شب ضیا بخش جہاں
بود بر سجادہ شاہِ نظام الدین حسین
در بریلی و ہر سو نورِ فیضِ ضوفاں

ہر کہ دست خود پیش داد و شش شد دراز
 از خفا پرده بروے حسن باطن داشته
 ہاں بجا صاں داوے آن جلوه کہ جان روح بود
 در دو شب شب بہت دہم از اول بیج
 بہر نام شاہ منتقل آمدہ اول چہ سراغ
 گرم آمد محفل از کیف سرد و نغمہ ہا
 حکم با قوال دادہ این کہ ہاں نغمہ زند

باشد ایمان مسلمان مصحف ہوئے علی

سجدہ گاہ ماست محراب دابرئے علی

چوں نبودہ این غزل قوال را در ضبط یاد
 پس نمودار شاہد با ہمیشہ زاد خوشیتن
 گشت از دو کجاہ آں مطلع با کجاہ لطیف
 آمدہ در سجدہ پیغام وصال دلرباش
 در رسید اندر حریم خاص قرب لم یزل
 روشن در اجان دل از وصل جاباں شد مگر
 قطعہ تاریخ وصلش شاعران ذی کمال
 خال زاد از غزیم شاہ قطب الدین حسین

با ادب اندر حضورش پیش کردہ عذر آں
 کاں ظهور آمد شاہ است اہل دل در سلک آں
 مصرع ثانی خود او ہم خواند چون سجدہ کجاں
 گشتہ بی خود ساختہ جاباں انشا ربان جاباں
 داشت فکر بہر صلت شد نصیبش در زباں
 تیرہ از ہجران او مارا زین و آسمان
 گفتہ باشند آنکہ باشد دل نیر و دل ستاں
 کرد مجبورم کہ گویم گر چہ ام کج جج ہیاں

قطہ گفتم خاتم چوں مصرع سال از سر و ش   کان و گارست اندر فکر مصعب شاعران
گفت اے قاری بھری سال وصل او بگو
جائے او جائے سکون کا نثار آمد خباں

۱۳۲۳ھ

دستان رنج و غم را چوں نباشد انتہا   واجب آمد ایں کہ پیچم سبے خوشمالی زباں
جانین او بیکم حق عزیزاوشده است   بہت پور دترش خورشید بیچ دودماں
نام ہم اور اغریز اما حضور دامہم   از محبت و زاد بنم می کنیش بر میاں
کار اجدادش خدا ایا در لوک زلفے گیر
تارداں ہوارہ اور داربا امن اماں

قطہ سال آل وان وصال خباب لانا حکیم مولوی محمد عبد العظیم صاحب آسی

۱۳۳۵ھ

از دل لول محمد علی قاری حنفی صدیقی سر لوی

۱۳۳۵ھ

حیات ستودہ جناب مولانا عبد العظیم

۱۳۳۵ھ

حضرت مولائے ماعجد العظیم   سرگروہ صفیا و اقیانیا
در طریقت با شریعت منہفس   مجمع لہجہ نیش از خواہم بجا

علم ظاہر علم باطن ہر دورا
 ہر کہ دست خود بدش دایاقت
 ہست اور اسلحہ صحن حسین
 رنگ کتاں آن چاں بر چہرہ بست
 سیمہ صافی اوگر دید جا
 دامن شکاکشا - خیر الور
 زور شیطان اندر انجانا رسا
 چشم ظاہر میں نہ فہم دش خفا
 یک خود راحی غوبے چوں سہا
 بہر آں دل باید و فہم و ذکا
 دانش سلک لالی ہدا
 شد پیمبر یا کہے آں راحدا
 خود کلام او برین عوی گوا
 گفہ اش در چاپا دن باردا
 مولوی شمشاد عرش اعتلا
 باہمہ استاد می شان عسلا
 در سخن بود دست بر تر تا کجا
 چارہ ساز خلق بادست شفا
 یک نگاہش غیرت صد کیا
 ہر یکے از مشاں چودر باصفا
 داد و داد دہہ را لطفش ضیا
 ہر یکے بر خلق او از جاں شدا
 نثر و نظمش را سرودن شکل ست
 خوانش در مواعظ نختہ
 فی الملک سخن را اگر کہے
 بر تر اورا شد مقام از این آل
 روز افزونش ترقی داشتہ
 اندرین درست استاد سخن
 پیش او زانے شاگردی نہاد
 از ہمیں دریاب کورا مرتبت
 گشت یک چند از پے مقام تن
 شد منہاے بار از اس پس
 خاندانش در سکندر پور ہست
 یافت غازی پور از دے صدر
 خلق او مرآت خلق احمدی

شفقت از بہر خلق اللہ عام
 دین کا لشکر کین و ہر یک بخود
 رحم مستولی چنان بر قلب پاک
 ہر کرا چوں عسکر آمد تا نود
 ہاں اگر نیر دے باطن را راست
 حالت مولا سے ماہودہ ہیں
 در رشیدی خاتقاہ جون پور
 قولیت بر جاہداد خاتقاہ
 پیش کش از ہر کسے ممنوع داشت
 عسکر تاریخی اسلاف بزرگ
 بہر آن شیرینی بازار دو
 یا بجلو اے کہ بودے ہر غلط
 بر من بے پایہ اش اطفاف خاص
 نور عین من محمد بود احسن
 از ارادت مندی او آں جناب
 وز عزیزانش گزین حافظ فرید
 مست بخود می شدے رنج و پیش
 گاہ گاہش کرد این خدمت شریف
 در حق ہر کس باخلاص دعا
 بیش از دیگر شمارد لطفها
 عقوبت ہر ما مقدم از خطبا
 رفت ہمت سست گردیدہ قہری
 حال او از دیگران باشد جدا
 از کبر ہر حریف ماندہ ہر دو پایا
 صبح اگر کردہ بھن بترہ مس
 داشت دلی حق می نمونے حق ادا
 بند در دستش نسا زد دست تا
 با طریق نیک کر دے بے ریا
 داشت بر خرمائے شستہ گفتا
 طیب و طایر ز مشکوکات ما
 نے درین شصتم زہنگام صبا
 تاز حضرت یافت مرد دل بخلا
 بادعا ہا می شے مدحت سرا
 بہر خود شاں بود کیفیت فزا
 می شنید از مے کلام دل ریا
 می کشد خوش لمحہ اش از لہاز جا

خاموش حافظ بنی تمسک آنکہ بود
 خدائے عالم انیک کردہ حق ادا
 بود اتم عالم زمینی فرعطاش
 آسمانی خال شدہ لے واہ وا
 برکت اللہ و فیض اللہ عظیم
 بدر عالم این کسان چارہ تا
 بودہ در اسرار حضا و حضور
 بیشتر ممتاز بے چون و چرا
 بدر عالم را جدا ز ایشان ہمست
 بستہ بار و زلفتن مادر نے
 آن خاں حضرت باو میداشت لطف
 کہ محبت خواندے اورا بدر وا
 گرچہ ز اولادش ہر یک بیوہ است
 بنت تمسک وادریغا حسرتا
 باو از چشم حوادث ہر او
 ایک از اولاد ہمیش پرست
 باقیات صالحات ایشان بوند
 چون دم روز از جا و تخت
 در ہوائے وصل کامل آن جنا
 این صالحت انتقال آخرست
 کز خودی اندر فانی ایستند
 شد فانی اندر فانی ایستند
 گشت چون ہر گونہ تکمیل فنا
 شد فانی اندر فانی ایستند

لے
 مختصراً عالم

سال وصالش قادی از ملہم شفقت
 باقیہ باللہ شد آخر دامن

۳۵

آسمان میخواست تا اورا ہرند
 جہانے دیگر دان باریزد بلا

جانِ اقربان کہ حضرت خود بہت
 اغنیٰ انجیا ماز و امین شہیم
 بہت نور الدین پورہ قطعہ
 شاہِ معصوم آں کہ شیخِ عصر پور
 ظاہری و باطنی الطاف او
 از زمینداری او اولاد او
 وقف فرمودند حالی بیدریغ
 بیش از ظاہر ز باطن گشتہ است
 می رسم و بہرہ خاطر خواہ بہت
 آنکہ سبحان اللہ بہت اور غریب
 والد و شیدائے حضرت و اش
 گفتہ اش انیز عزم جمع کرد
 سعی او موفور وہم مشکوٰۃ رباب
 تولیت را گر چہ او نکشود از
 از پئے شاہد علی اہل آں
 باید انیک تا قبول آں کنند
 کار ساز او را دہد توفیق نیک

چرخ را این خستہ جانماگزا
 از سهام جور چرخ پر جفا
 چون دل ما شہر غازی پور را
 بود آنجا بہت آنجا حبذا
 عام بر ما خاص بر مولائے ما
 نیکوان با صفا و خوش لقا
 بہر آراش زمین دکتا
 بہر ما از خوان الطاف صلا
 نیست آنجا بس بود گیر و بیا
 کند دعائش دیدہ این خلقت سرا
 روضہ اش را رختہ طرح بنا
 جان او را صد دعا بعد از ثنا
 ہم نصیبش باد نیکوتر جہنما
 چند کس گویند لیکن بر ملا
 انتخابے ساختہ بود آں قفا
 دست شاہد را سپارند ایں لوا
 آید از وسعہ انجہ دارش رجا

قادی اور اجائیتی رشتہ
بہرِ مائتہ پچائش تیکا

۱۳۳۵ھ

مصلحتاً بود تازیں تولیت   روضہ اشراقِ تولیت باشد روا
واقفان با چند متنازلانِ شہر   بنتِ تبتشرا نمودندش علما
چوں ز نسوان ست او ہر مدد   دستِ سبحان اللہ اورا قد کفی

قادی این را ہم گفتم سالِ نصب

تولیت این مائتہ اللہ بے بہا

۱۳۳۵ھ

قطعہ سالِ حلتِ لنا محمود الحسن صاحبِ شہ

چو اسلافِ ابوالحسن کم رفت   چو گیم ہائے دل سوئے زمین رفت
بحالِ ہندیاں شفقت طرازے   بری از حیلہاے مومن رفت
ز کس اورا بنودہ ترس و بیہی   بے باکی برا و ذوالمن رفت
چو بلبلِ نغمہ زن آمد با فاق   زبانِ شور بہرِ ناز و زغن رفت
تین ہندوستان بے جاں شدہ حیف   کہ جانِ پاک و صاف آتر از تن رفت
رہم بودیم دراعی بود ذلتش   ز مرگش مر طرفِ گرگ رفتن رفت

تاریخ و صالش گفت قادی

شبانِ ہند محمود الحسن رفت

۱۳۳۵ھ

قطعه تالیف طبع قرآن کریم با ترجمه مولانا محمود حسن شیخ الهند

ماہران علم تازی کم ز کم چون گشته اند	از جہات ہر طرف بہ خواستہ شوق و فن
ترجمہ قرآن راف ہرود شیخ الهندا	نام شاں بودہ است مولانا محمود حسن
از تراجمائے دیگر گویے خوبی در ر بود	یک تہ بادشہ خیر از فضل و ذہن
ہمکہ از بجزو اخبار دینہ جاری است	ماکش در کار مائے خیر باز و بیان و فن
طبع قرآن مترجم را کنوں دل بستہ است	بہر فہم ما کہ بے بہرہ شدیم از علم و فن
میسوی و ہجری و فصلی و ہمت ہر چار	بہر سال طبع علم گفت لہ قاری بن
بام قرآن فوق از تورت و خیل و زبور	مومنین را ہادی پر نور قرآن حسن

۱۹۲۵ء

۱۳۴۴ھ

زندہ و ستاشد باز اعجاز حامی قرآن

شاستر ہم دید شد از کبر قرآن بزمین

۱۳۳۲ھ فصلی

۱۹۸۲ھ

قطعه ہادی سال و فاتح مغیر الدین بن حکیم مولوی عبدالعزیز توری سہا

۱۹۱۹ء

از دل آگاہِ آلام محمد علی قاری صدیقی سرولوی

۱۳۲۸ھ فصلی

حکیم مولوی عبدالعزیز را فرزند جمیل صوری و ہم معنوی مغیر الدین

سین عمری آمد چو بیت نشین بشمار
 چه حسنِ عظیم المثال بے عیب
 ز خلق و فضل کمال خدایش داد پس
 چه خلق خلق نبی و چه فضل فضل نہیں
 عصابِ پیری اشیاں بکار و بار گزید
 امید بود پئے نام و باب کاں گرد
 بھید افکنی بطاشدہ بہ بحر قرین
 دو شنبہ آمدہ چون در صفر بیا زد ہم
 دہن کشاد بان نہنگ قمر بطین
 زدہ تفنگ و آب آبدہ تبخیر شکار
 غری گشت و شہیدانہ شد بجای ارش
 شد نام و این زیر خاک تیج و فیض
 چہ گویم این کہ چه خضران نصیب اشیاں گشت
 شدہ چو گوہر بختائے شان ز دست چنین

زہر سالِ حلیش فغان ز اشیاں خاست
 رسید ز دجل آہ برد در غمیں

۱۳۳۹ھ

قطعه علیہ سال وصال مولانا عبدالمصطفیٰ صاحب از محمد علی حنفی مولوی

۱۹۲۲ھ

مولوی عبدالمصطفیٰ جانِ علم
 کز مبارک پور بود آن ذی کمال
 چشمہ رحمت کہ در غازی پورست
 کابکے فیاض باغ و جلال
 مولوی اول آن را بود او
 تشنگانِ علم را دادے نال
 بست و پنجم از مہ شبنام بہ بست
 سوئے موطن پنجشنبہ را رحال

۱۲ قصیدہ است در ضلع اعظم گڑھ

بیل چون اندر کھنیاں در رسید
 در تصادم صد ہمارداشت او
 اندر انجا با مادائش خیال
 در بنارس زد و پزدنش کہ بود
 داشتندش در گیر چو را کہ ہست
 چوں یکم رمضان رسید یوم سبت
 شد سپس اورا تیراے سخت
 در جنازہ بود انبوه کشیر
 نیک بودہ نیک رفتہ نیک شد
 ہچو ادو یکو کجا آرد ز ماں
 سینہ اش گنجینہ بود از نقل و عقل
 بود اصول فقہ را ماہر چو او
 در کتاب و سنت - اجماع و قیاس
 سولیش استفاز ہر ہر ناحیہ
 خود ازیں دارالحسن خوش رفت داد
 کناہ داں بود از حسہ ام و از حلال
 بود و فتوے بود از وجہ سوال
 جان خویشان و محباں در ملال

قادی ازلم شہیدش سال وصل

کرد باللہ مقعہ صدق ارتحال

۱۳۴۰ھ

سالِ صدمہ رحلت جناب مولوی محمد عبدالاحد شمشاد

سمت ۱۹۷۳

از زبان نوحہ محمد علی قاری حنفی صدیقی سہرولوی

۳۲۳۲ فصل

مولوی عبدالاحد شمشاد بود	شاعر شیریں زبان شیریں بیان
خاندانش بہت ز انصاریہ بی	نام بردار است در ہندوستان
موطن او لکھنؤ بودہ - مگر	گشت غازی پور را روح و جان
تا بہ بیچ سال کرد اینجا بسر	باہمہ ہم بے ہمہ باغ و شان
در علوم مشرقی تکمیل داشت	فارسی را خاص بودہ مکہ داں
لیکن آرد و سخنگوی نمود	بود بہر آں خود او اہل زبان
در کالات سخن - ثانی نہ داشت	خود مثال خویش بودہ بگیان
ہست از ستر بابا در گفتہ اش	شاعری را ہر چہ باشد جان جان
چوں تنائیش در سخن بنجد کہے	خامہ گریان ست و موقوفہ لسان
از تلمذ گر خبر جوید کہے	باکہ او میداشتہ از شاعران
گویم اول یافت از دیگر لوا	داد آہی آخرش طبل و نشان
حسن سیرت حسن صورت ہر دو داشت	جامہ ہمیش ز ما د لہماستان
یافت از حق آں چنان صدق تھا	کنز کہے باکش نہ بودہ در جہاں
ظاہر او بلنشن را آئینہ	آنچہ در دل بود بدش بر زبان

فرد بوده در جهان دوستی
 پای بند پاشش در صوم و صلوات
 ز دور ایام آن خنای در قلب داشت
 ز افسان طاعون گریز او بود شهر
 بکلیت بر سقماں می نمود
 چشمه رحمت که یک اسکول بود
 طالبان نقد علم و فضل را
 بهر این کالج منبجس بود او
 بایمده این شغلها سفته گهر
 اندر او بودند شاگردان او
 گوهرش الحق غنیمت بوده است
 گرچه عمرش در گذشت از شصت و پنج
 و حج و رک از چند سالش گزرچ بود
 بهر انجام ذالض کاچند داشت
 آخر کارش شده از چند ماه
 که غذا ایو ما فیو ما باز گشت
 چند روز از پیش رو و آخرش
 انجمنش در گستان حیات
 بست پنجم از مه ذوالقعدة بود

بے ریا بوده است بر ما مهربان
 بالکادت بود بر هر کس عیال
 خائف از تخمه نه از طاعون ماں
 لیک و نگر آهسته گلے مکن
 دفن و کفن متیناں را هم ضماں
 شذر سمعش کابے فیاض آن
 می دهد لاریب گنج شایگان
 ساعیش اندر ترقی بهر زمان
 دیگران اصلاح خواهان بیکر آن
 هم زهر بهر تاجیه خدا بهش کنان
 هر طرف ریائے فیض او رواں
 شیب او اندر خضایاد نماں
 ناشده از کارهایش پریشان
 بود همواره بجاں بسته میان
 بویج ضعیف معده پیدا آن چنان
 تا آب آن کز آب هم گشته گراں
 از تروع رفت بکلفت آب دناں
 صرصر مرگ او فاد آمد خزاں
 پتختبه را بحسرت وقت اذ آن

رفت بے پروا از نیچا شاد و خوش   ملذہ ایلے طے در شور و فغاں
 موطن آدم فتنش اینک شدہ   دیگرے آرد چنوں کے آسماں
 بہر با سوگست اور اعترت مست   شد ز دار الحسین در دارالامان
 نیست تنہا بغیر ز الہی و غم   ہم با جہاںست دباہیاں فلاں
 فکر تارینج و صالش کردہ اند   خاص شگردان دیگر تارعاں
 من نہ از نشان ز لایان بود   عافیت جو آستکارا کو نہاں
 باہم بے انگلی کردم چو فکر   ملہم غیبی نمودم شاد و ناں
 گفت او سر رفت ست این بگو

یا قہ جانے سویر اندر جہاں

۱۳۳۵ھ

قادی آمد چوں بیان غم بسر   سوئے شادی بیچ خامہ راعناں
 شد منہم عزت اللہ جلے او   ایں نواستہ بہت اور انیک دلاں
 عالم و صالح متین و خوش نہاد   چوں نہا شد بہت عالی دوداں
 بہت مولانا و ملا فاضل او   ایں لقبہا یافت بعد از امتحاں
 لے خدا اور الفضل و رحم خویش   دودر دار از چشم زخم این دلاں

نصیب در اعیسوی سال ست ایں

پیر در عقل ست در وقعت جواں

۱۹۱۶ء

قطعه سال وفات میرزا کریم حسین تهرانی پوری

چو ذاکر حسین هنر رفت چیده از نیجا و دار البقار اروا شد
 بخویشان او بنج و غم را چه حدس چون در غم و بنج بهمان فلان شد
 هنرور سخن بنج خوش فم پرگو چون کم درین دور آفت زماں شد
 چو آس بشارت شمشاد از نیجا چو شمشاد رفت این پس ارواں شد
 خدا یا چه آواں خسران رسیده که بهیم غم و درد سوبان جان شد
 بگفت از لب و لسان تاریخ قاری

هنر شد ز عالم هنر از جهان شد

۱۳۳۹ هـ

قطعه سال رحل عبدالحمید خان وکیل از محمد علی قاری

۱۹۲۱ ع

مولوی عبدالحمید از بس بن میداشت انس شاگد بر من کرم همواره می کرد از قدوم
 ایشانی علم را چون نیک مهر بوده است غم غلطی غم مرا باو می به تذکار علوم
 بود بذل سخن بهم صاحب مذاق و فنرگو در دیش هم بر زبان معنی عالی را بهجوم
 هر چه میگفتم به نظم اومی شنیده لازمم هم رسید بر فراز نکته هایش بالعموم
 بر سهال پشته شان و کالت ماه بود کار گیران گرد او حلقه زنان بهچون نجوم

ہر کہ اور اہر کجا دیدے شدہ بے خویشتن خوشی می دیدے یار را تو دے باللزم
 ناگہاں گشتہ یقیم از دے در پشت سر رفتہ رفتہ خوں بہ جیش باز نے پیر و نجوم
 روز شنبہ کز دہ شوال بہت و پنج بود بردار ازیں جہاں در آں جہاں چرخ غلوم

بہر سال طرشت قاری شنبہ از سرش

عیش جایش شد جہاں آمد چو اطلالِ عموم

۳۹۳ھ

مرثیہ مولوی عبدالصمد بنچاہ پنج ابیات ہم عدس اجل او

۱۹۰۳ء

از محمد علی قاری برادر کسین آں آسودہ علیین

۱۳۱۰ھ

جہاں تیسرڈنار از بہر چیت زمانہ پر اندوہ از در دیکیت
 زمیں از چہ غلطید بر خاکِ غم ز د آتش باغلاک برقی الم
 اگر روز بہت آن شب بدترست دگر شب ز انجم بدل انگر بہت
 نہ در تن توان و نہ در دل سکون روان ست از دید ہا جوے خوں
 نشانے نماذہ ز سور و سورہ فغانا رسیدہ ز نزدیک و دور
 بگیتی منازد آہ عبدالصمد ملک خو فلک جاہ عبدالصمد
 کمال و شرف را بد و نازہ ہا نوال و کرم را بد و سازہ ہا

بہر انجمن صدرِ فرماں روا
 بسا در دلش ذوقِ سیر و سفر
 بہر گوشہ ہند آوازہ اش
 نہ تنہا درین ملک ہندوستان
 یہ نشر آں چنان اشت زورِ تسلیم
 کہ اش بہ نظم ارچہ بود از نخست
 مگر گفتہ اش را نیاندوختہ
 نہ مانند ہر کس و کالت نمود
 بہر پورڈا بودہ بدو ممبیری
 زو این چیر مینی امرش بلند
 نہ خاں بہادر خطابش رسید
 نہ حکام تا عامی سوگواری
 بہ پیشکش کہیں ہمیں سرنگوں
 چہ اسلامیان و چہ ہندو کسان
 پچاں دہشتہ سردری تہہ
 بلطف و کرم فرق ملت نہ داشت
 تلطف با حباب و یاران دلم
 دو کس را اگر جنگ بودے دراز
 مگر نزد خواہاں نہ گشتے براں
 بہر گل زمیں بلبلِ خوشنوا
 بصد جاہ و کنت بصد کرد و سفر
 کہ را اندہ بہرمت جہازہ اش
 کہ ہاش گرفت از کراں تا کراں
 کہ ہم نیچہ اش در جہاں بود کم
 تلمذ بہ آسی ز بس کرد چیت
 ز آموزگار این ہم آموختہ
 بصد سردری و جلالت نمود
 بہ فتح آمد از بہر او انفسری
 بہ دربار یاں عمردہ و ارجمند
 بجاں با خن انتخابش رسید
 ہمہ را بہر کار حاجت برآر
 مگر خویشین را ندیدہ فہرہوں
 ہمہ گوش بودند و بود او زبان
 کہ او ہجو را ہی ہمہ چوں رسم
 کہ انعام او عام و علت نہ داشت
 مدارا با عدائے بدین تمام
 کشادے برانہادر صلح باز
 عزیزاں یکے دید و بہاں فلاں

زمانہ گرفتار بے آرموں
 غموریش اور اہمی داشت سیر
 شدہ از مہ پانچ چوں بست پنج
 مگر زود گشتہ علاج جمیل
 زباں شد بقا بود دستش بکار
 بنو میدی امید شد جلوه گر
 چو بست و سہ از چون گشت آفتاب
 بدیں نوبت آں مایہ محکم رسید
 بے دست و پا زد بے جہد کرد
 سوم روز شد خاتمت ہائے حیف
 رسیدش چو پنجاہ و پنج از سین
 از نیجات اشعار پیاد و پنج
 بہر جانب از شیون و ناہما
 ز تعطیل غم رنگ دیوان شکست
 دویدند پیسہ جوان بہر دید
 نہ اسلامیان صرف ہم ہندواں
 بہ ہمایا نغش انوہ جمع
 بجازی پورا دل نازش شدہ

فریبے نخوردہ ز دیناے دول
 نیاورد دستش ز بالا بہ زیر
 ز فای شدہ امینش رنج سنج
 پس اندازی رنج اورا کفیل
 برقرار شد پاشش ہم استوار
 ولے آسمان باخت نزد گر
 ہوں مادہ رنجش بریار
 کہ چارہ گزشت باز چارہ ندید
 مگر باقضا چوں شود ہم ہزد
 الم بر زمانہ علم کرد سیف
 برید از جہاں شد بخند پرین
 دریں نوہ سہرورد و رنج
 تو گوئی کہ عالم گرفتہ بلا
 کشیدند حکام از کار دست
 کہ در دم نہان بہت روئے سجد
 ہناردند بردش نغش دواں
 چو پروا نساگر دتا بندہ شمع
 کہ بر چرخ سوز و گدازش شدہ

پس نقش بردند سوئے وطن   سروئی شد لے واسے دارالحج
 نازش دگر اندراں جاگاہ   ادا کرده درگور کردند آه
 چمی پرسی لے قادی خستہ حال   ز سال وصال و ترسین مال
 دلم مضطرب بود بے تاب و ش   ز حق در دعا در رجا از سر و ش
 کہ مصرع روشن تر خورشید یافت

حیات اپیش جاوید یافت

۱۳۲۱

غم آن مایہ و شکر خالق بریں   کہ بگذاشت فرزند را جانیش
 کہ بچئی بود نام نامی او   سمر در جہاں نیک نامی او
 بہ انگینڈ تا ہفتہ سال پڑ   امیرانہ با فردا قبل بود
 بہر باب اوستج باب آمدہ   بہ بیرسٹری کامیاب آمدہ
 چو ماہ نتم آمد از مقدش   فلک برسماندخت کوئمش
 خداش کرم گستر و یار باد
 از اس کش نباید نگہدار یاد

قطعہ سال وفات غریزی محمد زکی مرحوم بیکوہین

محمد زکی اربخ عینی من   ذکی و فہیم و عقیل و جبری
 چہا دادہ بودہ بدو کار ساز   اصول زمینداری و سروری

بچگی غازی پوراوداشتہ
 نہ بیجے نہ باکے زکس در دیش
 بکس حاجت خود نہ بردہ گئے
 شغف داشتہ باصلوٰۃ و صیام
 پتیا پوشد نقطہ دائرہ
 بدل اشتد آن کہ این تعبہ را
 زلیپ آنکہ حاکم باین ضلع بود
 کہ بلوائیاں را رسید آفتہ
 چہ گویم کہ از مے چاہودہ است
 چوبست دوم شد زماو صیام
 شد عبدالصمد شد محمد زکی
 بصدد بد بہ تمنّے افسری
 مگر از خدا داشتہ یادری
 غیورش نمودہ خداے غنی
 نہ کردہ از آن سیچ کہ کوتہی
 بہ گور کشتی از کسان غوی
 نمایند پامال غارت گری
 بہ عیش شدہ بے بہاداری
 نہ گشت از سزا پتچ کرش بری
 دل دستان و عزیزاں قوی
 برید از دنیا شدہ جنتی
 دوبازو شکست از محمد علی

مسیحی ست قاری بن رطلش
 بہجت شدش مسکن خسروی
 ۱۹۰۵ء

اصلاح قرار مولوی محمد عمر از مولوی ابوالحسن بشیر زادہ آگنیدہ لم نزل

۱۹۱۶ء

سرولی بود قریرہ مرد خیرے
 بجازی پورا اندر چو جان رسراپا

محمد عمر از ہاں جاے بودہ امیرے ریئے جواوے چو آبا
 بگور کچور او بود منصف بہ عمدہ عدالت بر او بر انصاف شیدا
 بعلم و فضل و باخلاق نیکو بزرگ رخ و صورت خوب و زیبا
 بہر طبقہ مردم چشم عالم ق بہر گوشہ ہامند آرا بد لہما
 بہست و سہ سال عمرش رسیدہ بہ دانائی پیسر دیر نیہ دانا
 ز معنوں پر داختہ خوابا کردہ شب جمعہ دبست و مہتمم رجب را
 نماز سحر گاہ خولے کہ بودش ہاں بود کاں میر ہانڈ ز دنیا
 پئے سال و شش چو خوش گفت قادی

برید از موال شدہ جنت آرا

۱۲۶۵ھ

شدہ مدفنش ہم بگور کچور آخسر نمازش کدر ابجر نام پیدا
 چو بر سیزدہ صد شدہ سہی و سوم بر اسکو لہما اسپکٹر شد آنجا
 جوانے کہ اور بہت ہمیشہ زادہ بصورت یعنی بدو بہت مانا
 ابو را چو بر احسن ضم نمایند شود نام نامیش پیدا ہانا
 خدایش نگہبان ز چشم حوادث بیام ترقی بود او ج گیر
 باصلاح مرقد چو آہنگ کردہ
 ز بابش شد ایر قلیہ الما و انشا

سال دبیاجه وصال محمد عبدالرشید بن محمد ابوالحسن بن محمد علی لکهنوی محرم

۱۹۲۳ هـ

چارده ساله را کمال الله دل ربوده ز بگنان بادب
 هر دل از دید او طرب انگیز باب و مانش اگر فدا چه عجب
 در دو شنبه به بست پنج از عید حیف در باخت جان بشدت تب
 قادری زار سال هجری گفت
 قرب رب یافت جلد عبدالرب

۱۳۴۱ هـ

قطعه سال اوج وصال مولی محمد نور محمد پروردگار من

از دکن آمد محمد نور به روز عمرش اچو پیداشام شد
 چار ساعت بود در کفایت سر کز خدایش وصل را پیغام شد
 بود در سنت پس از فرض آله شکر حق کا و را بحیر انجام شد
 بهر سال جلش قادری بگفت
 مقبل رب در نماز شام شد

۱۳۲۱ هـ

قطعہ سالِصال مولوی محمد فصیح صنا از محمد علی قاری صدیقی سرلوی

۱۹۲۲ء

گرامی عزیزم محمد فصیح	رئیس و کریم و خلیق و جواد
بہ گھوسی اعظم گڑھ اور وطن	بہ تحصیلداری نمود امن داد
زہر دل غزیزی کمالے بدو	خوش افسر از و ماتحت بود شاد
صلہ داشت با انتہا بہر منت	بہ فلاں خلیل و با صحاب را د
سہ شنبہ چو از جوں شد سیزدہ	دہم ساعت شب بحق جاں بداد
بہ ضلع جون پور در شاہ گنج	چنین حادثہ ہائے بر ما فتاد
دداغ کنیش مسیح و ملیح	سوم بچہ مقبول کور است زاد
بصدخ و غم آوردند لغش	بخاکش سپردند در بوم زاد

ز قادی بھری است از حق تا
ز رحمت بدو تاب ز نمار باد

۱۳۴۰ھ

قطعہ تاج سال وفات مولوی عبدالواحد مرحوم

عبدالواحد نسیرہ عمی	بردبار سے و علم را نشانے
بود از بس خلیق و خوش دل نیک	اجمل الصوت حسن الحانے

بصلوٰۃ و صیام داشت شغف   ہچو متاض صاحب ایمانے
 غیرش اندر ہزار ہا طاعون   در سُرلی نماذا انسانے
 حیف اثر خورد و شد تجازی پو   از پئے چارہ و در مانے
 ہائے تدبیر کے دہر سودے   چوں بدست قضا رسد جانے
 آخر کار زین فنا جا خوش   بہ بقا جا نمود جولانے
 قادری زار سال رحلت گفت
 جو در پراشدہ است مہمانے

۱۳۳۲ھ

قطعہ سالِ مولوی محمد ابوالبرکات از دو گیس محمد علی قاری

۱۹۱۶ء

مولوی عبدالاحد عمر اداخ بودہ مرا   عالم و حاجی و زائر ہم وکیل باکمال
 بود ابوالبرکات اورا اولیں فرزند   ذی لیاقت و فی جاہت انت طلب
 مجھے بودہ است از بہر مریضان سقیم   زخم رنج مرض از لطفش گفتمہ اند مال
 بہفتم رمضان کیشنبہ ہشتم سالش   رفت ازین ارفقا و اندر بقا کرد اتحال
 قادری غمیدہ سال رحلت از منم شنید
 جاے اولاد بقرب خاص پ لائزال

۱۳۳۲ھ

نقطہ تاریخ وفات مولیٰ سمیع اللہ مولیٰ نعمی اللہ لیسین مولیٰ محمد حسن رحمہ

مولیٰ حسن اللہ اخ عمر ادم کہ بود	در پیش بوده دو ما فرزند اور اچا شیش
نامہائے شان سمیع اللہ و نور اللہ بود	اولین بود زمین و دوسں بودہ کسین
نوجوان بودند ہر دو ہم دلیر و ہم جسری	بود قلب باز و ریشاں طمانیت قبریں
ہر دو را از مبدیٰ فیاض شانی دیگرے	چون نہ بودے بہت رسم از دیر یاری پی
چار ضربہ داشت در ہر کار با عقل رسا	گام بر گام پیر نہ بادہ بودہ اولیں
بود اولو العزم ارچہ پابندش مگر روانہ داشت	زندگی بیکر دازادانہ پورہ دوسں
حیف صد حیف ست کا نذر نوجوانی ہر دو تا	از جہاں رفتند و ما مانیم حیران خوین
بر وقع رنج ما لم ہم بن گفت ست سال	دو میں نزدیک ببارفت من لے اندوین
اولیں اسال حلت ہم سروس غیبت	در جہاں دادند اورا امہد مجرب ترین

۱۳۳۱ھ

از پے اولاد ہر وقای از حق کن دعا

خیر باد اشاں شان یا اللہ العالیں

قطبہ بحسب سال صباں مولیٰ محمد صالح از محمد علی قاری حنفی صدیقی ستر لوی

سہم ۱۹۸۲

مولیٰ عصمت اللہ بود پور ستم من	بس بزرگ و بس کریم و بس تین و بس عظیم
بود پورہ او محمد صالح اورا خوش منیل	بس وجہ و بس شکیل و ہم تحیم و ہم بحیم

نیرے بازو و تن سے داشتے او بچیاں
چول شہت و ہفت آمد از سینین غرا و
گشت از ورم جگر از لب ضعیف از بس سقیم
روز جمہر شد از تباہی سوسے جان دار قدیم
قادی خستہ زہر بیدار سال رختش
عیسوی ہجری ست اندر دو مصراع سیل

رحمت رب از پیش آمد فراش و سائیاں

۱۹۲۶ء

شد و چند اور از حق بود آنچه در دابر نعیم

۱۳۲۷ھ

قطعہ سال حلت میاں وحید اللہ سپر لوی رفیع اللہ ساکن سرولی ضلع غازی پور

رفیع اللہ را پورے مینے
جوان صالح و سرچشمہ خلق
و حید اللہ نیکو نیک کردار
لینق و بس متین و نرم گفتار
شدہ بی لے یل بی منصفی یا
چہ مایہ نیک داد و میداد
ہما بخا شد سقیم الحال از پت
پس دل برآمد در بن ران
کر جی ڈاکٹر گشت معالج
زہر دہد و جہد گشت مو فور
ترقی بود در تکلیف و در رنج
بنارس برو و در صرف و دلو
زہر کار سے مظل بود باش
نمودش نہار چوں ہر گونہ آزار
نمودہ باب او ہر گونہ تیار
بہ تیار و دعا بودش سرکار

در انجا هم ز کوشش هیچ نکشود
 ز تفت بر آمده تدبیر بکار
 به باب و نام او امیدها بود
 که این نخل متن آ آورد بار
 تیر زد چون نضای بریدیهیات
 چنین سر سبز نخل نیک آفتار
 بهجری سال حلت گفت قاری
 بساط لطف رب گشته بدویار

۱۳۴۱

بدر عالم را کشیده ممبری کونسل

۱۳۴۵

ممبری کونسل را پنج داعی بوده اند
 چاکر کن آنها قدم در جہد با فرسوده اند
 مال و زر در دست و دامان کماں اینا بستند
 دژهای در لبتجا با ارتجا با داشتند
 زرفش اینها دو کس را غم کرده هر منط
 غم دیگر دو کس بر کثرت قومی فقط
 بس یکے تران پنج را بوده توکل بر خدا
 تلجی و مرتجی بوده ز لطف کبریا
 از حریفان راه جہد وسیعی او مسدود بود
 باب مقصودش دست رحم حق آخر کشود
 بر چهار آمد مظفر این یکے اے واه واه
 هست قادر بر شکست بر ملک و لہا الہ
 با حدوداں خود جہد بود مت پنج جاں خراش
 سر بر دہائے شاں گردید اینک پاش پاش
 سیزده صد بہت شد از دیگران ریش فزون
 ہر یکے را بہت حیرت کاین چنین گردید چوں

بر یاد این الکشن شد سبھی از سر و دش
 قدرت حق مدعیان راز سرافکنده ہوش

۱۹۲۶

تمت بالخیر

غلط وصحت نامہ کلیات قاری

صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۸	۱۲	رستے	رستے
۱۲	۱	گروہ	گروہ
۱۲	۱۷	میزند	میزند
۱۶	۸	بہرت	بہرش
۲۰	۳	چارہ	چار
۲۱	۱	حاجت	حاجب
۲۳	۳	رضوان	رضوان و
۳۷	۹	بے کسی	بے کسے
۴۵	۵	زمان	ضمان
۴۷	۱۲	گروہ	گروہ
۴۷	۱۸	درفشان	درفشاں
۷۶	۵	نیایم	نیایم
۷۷	۸	بخورد	بخورد
۷۷	۱۷	بگیرم	بگیرم
۷۸	۲	بخار و صبر	بخار و صبر
۸۱	۱۶	سر	بہ
۸۲	۵	حیت	خبرت

صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۸۲	۱۳	شورست	شوراست
۸۴	۱۹	زکار	رکاز
۹۱	۱۸	گنہ	کنہ
۹۲۰	۷	جان و	جان نہ
۹۲	۱۳	ہیج و غم	ہیج غم
۹۹	۹	شدہ	شدہ و
۱۰۲	۲	از	ار
۱۰۵	۱۳	ار	را
۱۰۵	۱۳	اختامت	اتہامت
۱۰۶	۱۵	سراے	سراے
۱۱۳	۱۲	روزے	روزی
۱۱۹	۱۸	سری	سری
۱۲۷	۱۶	بلو	نمود
۱۲۷	۱۸	دلے	دل
۱۲۹	۱۳	تربیت	ز تربیت
۱۳۱	۵	آتش	آتش
۱۵۰	۱۷	علقش	علقش
۱۶۳	۲	سہ	سہ
۱۶۳	۹	دعوی	دعوی
۱۶۳	۷	با	مسا
۱۷۹	۱۳	بہت شریفی ندری	نیشہ بجان مین ندری
۱۷۹	۱۰	سکریت	سکریت

ق ۱۱۰

۱۹۱۵۱۵۱

This book was taken from the Library
on the date last stamped. A fine of
1 anna will be charged for each day
the book is kept over time.

۶۹۳

[illegible]